

Ruumiinkokemusten eettisiä avauksia

Myyttien uudelleenkirjoitukset Saira Susiluodon ja Sirpa Kyyrösen runoissa

Minna Halonen

Pro gradu -tutkielma

Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

Kirjallisuus

Kevät 2015

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Minna Halonen	
Työn nimi – Title Ruumiinkokemusten eettisiä avauksia. Myyttien uudelleenkirjoitukset Saira Susiluodon ja Sirpa Kyyrösen runoissa.	
Oppiaine – Subject Kirjallisuus	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Helmikuu 2015	Sivumäärä – Number of pages 76
Tiivistelmä – Abstract <p>Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani lähiluvun keinoin, millaisia naisruumiinkokemuksia Saira Susiluodon <i>Siivekkäät ja Hännäkkäät</i> (2001) ja Sirpa Kyyrösen <i>Naispatsaita</i> (2010) -runokokoelmista on luettavissa. Molemmissa teoksissa naisruumiinkokemuksia tuodaan esille myyttejä ja satuja uudelleenkirjoittamalla. Myyttien ja satujen uudelleenkirjoitukset puolestaan haastavat lukijan mukaan eettiseen dialogiin runoissa esitetyn ruumistematiikan kanssa tarjoamalla kulttuurisia mallikertomuksia epäileviä, kyseenalaistavia tai vastustavia lukija-asemia.</p> <p>Tutkielmani rakentuu johdantoluvusta, kirjallisuustieteellisestä artikkelista ja artikkelikäsitelmän pohjalta laaditusta englanninkielisestä esitelmästä. Johdantoluvussa esittelen työni konteksteja, kokoaan keskeisimpiä tutkimustuloksia sekä erittelen tutkimusprosessia. Artikkelissa kysyn, millaisia naisruumiinkokemuksia runojen uudelleenkirjoituksista on luettavissa ja kuinka nuo uudelleenkirjoitukset haastavat lukijan eettiseen lukemiseen. Teoreettisena viitekehysenä hyödynnän myyttien uudelleenkirjoituksia käsittelevää tutkimusta, feministisen tutkimuksen ruumisteoreettisia ja lukijuuteen fokuksitunutta kirjallisuustieteellistä tutkimusta. Artikkelikäsitelmän pohjalta laaditun esitelmän olen pitänyt 1.7.2014 Jyväskylän yliopiston järjestämässä kansainvälisessä <i>Intersections and Transitions: Studies on Sexual Violence and Beyond</i> -tutkimussymposiumissa; tutkielmaani olen sisällyttänyt esityksessä käytetyt power point -diat.</p> <p>Tutkimukseni osoittaa, että tarkastelemissani runoissa myyttisten tarinoiden uudelleenkirjoitusten avulla puretaan äitiyteen, ruumiin seksuaalisointiin ja materiaalisuuteen kytkettyjä kysymyksiä. Runojen esittämissä naisruumiinkokemuksissa kiinnostavat yhteen yksityiset eletyn ruumiin kokemukset ja yhteiskunnallisissa diskursseissa esitetyt ruumiit. Kokoelmista on tulkittavissa esimerkiksi subjektiivisia ja omaehtoisia seksuaalisen ruumiin kokemuksia, joissa pyritään irrottautumaan naisruumista rajoittavista normeista. Toisaalta omaehtoisten ruumiinkokemusten takaa on luettavissa yhteiskunnallisia ruumisdiskursseja, joissa naisruumis kuvataan muun muassa uusintavana äitiruumiina ja kauneusihanteita toteuttavana muokattavana materiaalina. Omaehtoisten ruumiinkokemusten rinnalle asettuvatkin objektikokemukset, joissa runojen naisäänet kokevat yhteiskunnalliset ruumisdiskurssit sisäistäneenä omat ruumiinsa luotaantyöntävinä. Tutkimuksessani liitän myyttejä purkavat uudelleenkirjoitukset eettisen lukemisen käsitteeseen: historiallisten ja nykyisten ruumisdiskurssien kanssa keskustelevat uudelleenkirjoitukset tarjoavat lukijalle positioita, joissa myyttisiä puhe- ja ajattelutapoja vastustava, toisten kokemuksia kuuntelemaan pyrkivä, eettinen uudelleenlukeminen mahdollistuu.</p>	
Asiasanat – Keywords ruumis, naisruumiinkokemus, myytit, sadut, uudelleenkirjoitus, uudelleenlukeminen, eettinen lukeminen, nykyrunous, Saira Susiluoto, Sirpa Kyyrönen	
Säilytyspaikka – Depository Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Jyväskylän yliopisto; Jyväskylän yliopiston kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

Sisältö

1 Johdanto	4
1.1 Tutkimuksen tausta	9
1.2 Tutkimusasetelma ja työn eteneminen	11
1.3 Myyttien uudelleenkirjoitukset ja eettinen lukeminen	13
1.3.1 Myyttien uudelleenkirjoitukset	14
1.3.2 Kohdeteokset feminististen uudelleenkirjoitusten historiallisessa kontekstissa	15
1.3.3 Eettinen lukeminen	18
1.4 Katse tulevaisuuteen: ruumis performanssina	20
1.5 Tutkimusprosessista	21
Lähteet (johdanto)	25
2 Artikkel: Vedenpaisumus tornikamareissa – myyttejä purkavat naisruumiinkokemukset ja eettinen lukeminen	34
3 Symposiumesitelmä: Flood in the Tower Chambers – Myths Deconstructing Female Body Experiences, and Ethical Reading	62

1 Johdanto

"Käsitykset ja kokemukset ruumisihanteista muodostuvat aina enemmän tai vähemmän sen perusteella, miten erilaisia ruumiita esitetään."

(Kyrölä 2006, 107.)

Ruumiillisuus on ollut 1980-luvulta lähtien kiinnostuksen kohteena etenkin sukupuolentutkimuksessa (ks. esim. Bordo 1993; Butler 1990; Foucault 1976; Oinas 2011a; Oinas 2011b; Oksala 1997; Palin 2004; Peltonen 2012; Petäjäniemi 1997; Rautaparta 1997; Reuter 1997). Ruumiillisuutta koskevassa tutkimuksessa lähdettiin tuolloin kyseenalaistamaan sellaisia ruumiita essentialisoivia puhetapoja, joiden avulla yhteiskunnallista sortoa ja epätasa-arvoa oli selitetty ja oikeutettu. Olemukselliseen ja muuttumattomaan ruumisluontoon sekä ruumiin biologisiin perusteluihin nojaavat, tiettyjen ihmisryhmien¹ toiminnalle annetut selitysmallit ja rajoitukset eivät enää tuntuneet päteviltä. Teoretisoinneissa päädyttiin pian pohtimaan myös sitä, missä määrin itse asiassa yhteiskunta ja kulttuuri ohjaavat ja ovat rakentamassa jopa yksilöiden ruumiinkokemuksia. Biologisen ja sosiaalisen ruumiillisuuden välille tehtiin ero, joka konkretisoitui muun muassa naistutkijoiden 1980-luvulla kehittelemässä sex–gender-käsitteparissa². Biologisen ja sosiaalisen ruumiin välisen suhteen problematisoinnista muodostui ruumiillisuustutkimuksen keskeinen väline. (Oinas 2011b, 305–313.) Suhdetta näiden kahden komponentin välillä ja ruumiillisuuden "perimmäistä" olemusta on pohdittu kallistuen milloin biologisiin ja milloin sosiaalisiin selityksiin. Nykytutkimuksessa vastakainasettelua ei enää nähdä mustavalkoisena, vaan pikemminkin yritetään hahmottaa niitä moninaisia vuorovaikutussuhteita, jotka vaikuttavat kokonaisvaltaisten, biologis-materiaalisten ja yhteiskunnallisissa diskursseissa rakentuneiden ruumiiden välillä.

Ruumiillisuusaihetta käsittelevästä jo runsaasta tutkimuksesta huolimatta ruumiillisuuden tutkimus on säilynyt elinvoimaisena ja ajankohtaisena myös nykyisin. Ruumis on kiistämättä yhteiskunnallisesti ja eettisesti merkittävä puheenaihe aikakaudella, jolle tyypillisiä piirteitä ovat ruumiin materi-

¹ Esimerkiksi tyttöjen koulutuksen epäminen perusteltiin aikanaan sillä, ettei se sovellu heidän luonnolleen (Oinas 2011b, 311).

² Käsitteparin *sex* viittaa biologiseen sukupuoleen eli anatomisiin naisiin ja miehiin. *Gender* on taas sosiaalinen sukupuoli, joka rakentuu ajassa ja paikassa. (Oinas 2011b, 312.)

aalisuuden³ korostuminen ja esimerkiksi sen sukupuolittaminen, seksualisointi ja "rodullistaminen". Kulttuurisissa diskursseissa⁴ muotoutuneet normittavat puhetavat määrittelevät, millaiset ruumiit ja ruumiillisuudet ovat sallitumpia kuin toiset. Ruumiita normittavat ja lokeroivat puhe- ja ajattelutavat vaikuttavat väistämättä ruumissubjektin oman ruumiin kokemuksiin, sillä ne pyrkivät sanelemaan, millainen ruumiin tulisi olla ja kuinka oma ruumis tulisi kokea. (Ks. Eerikäinen 2006; Featherstone 2001; Harjunen 2012; Juvonen 2006; Karkulehto 2006; Kinnunen 2006; Kinnunen 2010; Kyrölä 2006; Puuronen 2004.)

Kulttuurisesti värittyneiden ruumisrepresentaatioiden ja subjektiivisten, eletyn ruumiin kokemusten välistä problematiikkaa on lähdetty avaamaan myös kotimaisessa naisten kirjoittamassa nykylyriikassa. Nykyrunoutta käsittelevässä artikkelissaan Yrjö Hosiaislouma toteaa, että monet naisrunoilijat pohtivat teksteissään "naisen ruumiinkuvan problematiikkaa", ja että "myytit, suuret kertomukset ja kirjallinen traditio antavat nykyrunolle aineksia, joita hyödynnetään eri tavoin, usein ironisesti tai parodisesti" (Hosiaislouma 2013, 149, 156). Myös tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelemisiani runokokoelmissa, Saila Susiluodon teoksessa *Siivekkäät ja Hännäkkäät* (2001) ja Sirpa Kyyrösen teoksessa *Naispatsaita* (2010), naisruumiinkokemuksia käsitellään myyttejä ja satuja⁵ uudelleenkirjoittamalla. Keskeisiksi teemoiksi runokokoelmista hahmottuvat äitiyteen, seksuaalisuuteen ja ruumiin materiaalisuuteen kytkeytyvät kysymykset.

³ Ruumiillisuuden tutkimuksen feministisessä nykyteoriassa on jo jonkin aikaa puhuttu "*materiaalisesta käänteestä*" tai niin kutsutusta "*uusmaterialismista*". Näkemys kritisoi postmodernia tapaa hahmottaa todellisuutta kielellisesti ja sosiaalisesti tuotettuina diskursseina. Ruumiin hahmottaminen kielellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen diskurssien tuotteena sisältää "uusmaterialistien" mukaan vakavan ongelman – nimittäin elettyjen, materiaalsen ruumiin kokemusten sivuuttamisen. Materialistiset feministit puhuvat materiaalsien ruumiiden toimijuudesta sekä peräänkuuluttavat materiaalsinen–diskursiivinen-dikotomian purkamisen ja uudelleenmäärittelemisen puolesta. (Alaimo & Hekman 2008, 3–7.)

⁴ Puhun työssäni diskursseista eli puhe- ja ajattelutavoista, jotka ovat osaltaan tuottamassa ruumiillisuuksia ja ruumiinkokemuksia. Olen tietoinen, että diskurssianalyysiä on kritisoitu (esim. uusmaterialistit) siitä, että se sivuuttaa ruumiin materiaalsuuden, elettyjen ruumiiden kokemukset. Kuten Elina Oinas artikkelissaan toteaa, kritiikki ei ole aivan paikkansa pitävä, sillä diskursiivinen lähestymistapa ei kiellä materiaals olemassaoloa. Ruumiillisuuden diskursiivinen lähestymistapa vain korostaa, ettei materiaalsista ruumista voida tarkastella tyhjiössä, kielen ulkopuolella. (Oinas 2011b, 317–321.) Työssäni pyrin selvittämään, millaisia ruumiinkokemuksia diskursiivisen todellisuuden takaa paljastuu. Diskursiivisesta todellisuudesta puhuminen ei mielestäni vaienna materiaalsen ruumiin kokemuksia, vaan pikemminkin materiaalsinen ja diskursiivinen kietoutuvat toisiinsa.

⁵ Puhun työssäni jatkossa yleisesti *myyttien uudelleenkirjoituksista* sisällyttäen ilmaisuun myös sadut.

Siivekkäät ja Hännäkkäät (2001) on Saira Susiluodon esikoisteos, joka on voittanut Kalevi Jäntti -palkinnon heti ilmestymisensä jälkeen. Teoksessa kuvataan kaksituhattaluvun naisten todellisuutta ja kokemusmaailmaa kietomalla yhteen vanhoja satuja ja myyttejä sekä espoolaisissa rivitaloissa elettyä arkitodellisuutta. *Siivekkäät ja Hännäkkäät* on proosarunoteos, jonka tarinallisissa runoissa naisten ruumiinkokemuksia kuvataan ja peilataan historiaan hyödyntämällä myyttistä ainesta. Myyttisessä aineksessa vilahtelevat muun muassa ihmissudet, prinsessat, merenneidot, Platonin luolavertaus ja *Raamatun* vedenpaisumuskertomus. Teoksen monikerroksisuus haastaa lukijan mukaan merkityspohdintoihin. Myyttien ja satujen toiston ja varioinnin kautta teoksessa rakentuu sisäkkäisten kertomusten verkko, jota tulkitsemalla on mahdollista hahmottaa historiallisten ja nykyisten ruumisesitysten kriittisiä uudelleentulkintoja. Runoteosta on myös luettu kertomuksena tytön kasvusta naiseksi⁶. Kokoelmassa kuvataankin naisen ja miehen välisen suhteen kompleksisuutta sekä pohditaan sukupuoleen ja sukupuolisuuteen liittyviä kysymyksiä. Omassa tutkimuksessani nostan kokoelman tematiikasta keskiöön naisruumiinkokemusten esitysten tarkastelun.

Sirpa Kyyrösen *Naispatsaita* (2010) -teoksessa puolestaan annetaan ääniä eri ikäisten ja eri elämäntilanteissa olevien naisten ruumiinkokemuksille. Naisten ruumiillisuutta tarkastellaan biologis-anatomiselta lähietäisyydeltä. Esiin nostetaan naisten omat subjektiiviset ruumiinkokemukset synnytyksistä syömishäiriöihin, ja kaiken tämän taustalla vilautellaan kulttuurisesti värittyneitä, myyttisiä "naispatsaita" – naiskuvia, jotka "ovat säilyneet meren pohjassa satoja vuosia" (N, 51). Kuten Susiluodon teoksessa, myös Kyyrösen kokoelmassa prinsessat, merenneidot ja vedenpaisumuskertomus kulkevat varioitavana myyttisenä aineksena, jota uudelleenkirjoittamalla runoista on luettavissa kriittisiä näkökulmia menneille ja nykyisille ruumisesityksille. Teoksen kollaasimaisuus tuntuu alleviivaavan ristiriitaa ja ahdistusta, joka syntyy juuri subjektiivisen ruumiinkokemuksen ja yhteisöllisissä diskursseissa luotujen ruumisrepresentaatioiden yhteentörmäyksistä. Myös *Naispatsaita* on saanut hyvän vastaanoton: teos on ollut ehdolla *Helsingin Sanomien* kirjallisuuspalkinnon saajaksi, ja vuonna 2011 Kyyrösen sai teoksellaan Kansan Sivistysrahaston Katri Vala -palkinnon. Kirjallisuusarvioissa ja Katri Vala -palkinnon palkintoraadin perusteluissa teos on saanut kiitosta "paljon kolutun" naisteeman ilmaisullisesti elävästä ja tuoreesta käsittelystä (ks. esim. Holm 2010; Katri Vala -palkintoraati 2011).

⁶ Marika Penttinen on tarkastellut *Siivekkäät ja Hännäkkäät* -kokoelmaa pro gradu -tutkielmassaan "*Ja jossain pojassa, vielä syntymättömässä, kasvaa ukki joka minun täytyy synnyttää*" Naissubjekti ja tyttöidentiteetti Saira Susiluodon runoteoksessa *Siivekkäät ja Hännäkkäät ja Merja Virolaisen runoteoksessa Olen tyttö, ihanaa!* (2012) naissubjektin ja tyttöidentiteetin rakentumisen näkökulmasta.

Tutkimuskohteideni lisäksi ruumiillisuutta ovat erilaisista näkökulmista runoteoksissaan pohtineet myös monet muut kotimaiset nykynaiskirjailijat. Satu Mannisen kokoelmassa *Sydänfilmi* (2009) asetetaan sairaalamaailmaan kytkeytyvien kuvien avulla vastakkain henkilökohtainen ruumis ja kulttuuriset ruumisrepresentaatiot. Kokoelmassa kyseenalaistetaan median tuottamat kuvat täydellisestä kiiltokuvaruumiista esittämällä ruumis epätäydellisenä kipujen tyssijana. (Ks. esim. Holm 2009; Ijäs 2012.) Syömishäiriöistä ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä pysähdyttävällä tavalla kertoo Tytti Heikkisen teinityön äänellä, päiväkirjamonologin muotoon kirjoitettu runoteos *Varjot astronauhteista* (2009) ja etenkin sen sisältämä Läski XL -runosarja (ks. esim. Henriksson 2009; Hosiaisuusluoma 2013, 156). Naisruumiiseen kohdistuvista sosiaalisista ulkonäköpaineista kertoo myös Marjaana Ahmaston kokoelma *What a Bitch* (2007) (ks. esim. Hosiaisuusluoma 2013, 156). Merja Virolainen puolestaan lähestyy ruumiillisuutta runoteoksessaan *Kontaktia halutaan* (2007) seksuaalisen halun kuvaamisen kautta. Seuranhakuilmoitusten jäljittelyn varaan rakentuva teos viestittää, että jokaisella on oikeus haluta. Toisaalta teos on luettavissa kulttuurin seksuaalisoinnoksen kritiikkinä. (Ks. esim. Holm 2007.) Naisruumis ja sen erilaiset muutokset nousevat taas esille Sinikka Vuolan runokokoelmassa *Orkesteri jota emme kuule* (2007), jossa naisruumis kuvataan musiikin analogiana (ks. esim. Pääjärvi 2007).

Tuoreella ja eettisiä ääniä herättävällä tavalla ruumiillisuutta on lähestynyt myös toisen tutkimuskohteeni kirjoittaja, Saila Susiluoto, kokoelmallaan *Missä leikki loppuu* (2007), jossa kuvataan Lola-nimisen transsukupuolisen henkilön ristiriitaisia ruumiinkokemuksia (ks. esim. Korhonen 2007). Lola on nainen, joka on syntynyt miehen ruumiiseen. Teoksessa esitetyt Lolan ruumiinkokemusten kuvaukset tuovat esille, kuinka ruumis toimii vallankäytön välineenä ja kohteena. Ruumiin materiaalisuuteen kiinnittyvää ruumiskeskustelua taas sivutaan Susiluodon runoteoksessa *Carmen* (2010), jonka nimikkohenkilön sanotaan rakentuneen muovinpatkista, keinoihosta ja implanteista (ks. esim. Holm 2011). Kaikuja naisruumiin problematiikasta on luettavissa myös Sirpa Kyyrösen uusimmasta kokoelmasta *Lempeät tukaanit* (2012), jossa luontoon liittyvin kuvin puhutaan muun muassa äitiydestä (ks. esim. Waarala 2012).

Kirjallisuuden lisäksi muissakin medioissa on kiinnitetty huomiota ruumiin problematiikkaan. Kriittisiä ääniä naisruumiinkokemuksille ovat antaneet esimerkiksi muutamat tosi-tv-sarjat, kuten *Iholla* (2012, 2013) ja *Erilaiset äidit* (2012, 2013). Myös kotimaisten naisartistien poplyriikoissa otetaan kantaa ruumiin kysymyksiin: Erinin laulussa "Vanha nainen hunningolla" (2011) pohditaan ikääntyneen naisen seksuaalisuutta ja PMMP:n "Jeesus ei tule oletko valmis" -laulun (2012) lyriikoissa kyseenalaistetaan ruumiin materiaalisuus ja suhtaudutaan kriittisesti median ja mainonnan välittämiin ruumisihanteisiin. Ruumisihanteiden vaikutukset yksilöiden hyvinvoinnille ovat herättä-

neet kriittistä keskustelua myös lehdistössä. Esimerkiksi Heini Maksimainen kirjoittaa *Helsingin Sanomien* artikkelissaan "Pakko saada sixpack" (14.8.2014) syömishäiriöön sairastuneesta fitnesskilpailijasta. Artikkelissa nostetaan esille, kuinka nykykulttuurin ihannoima lihaksikkaan atleettinen vartalo saa monet tavoittelemaan treeniblogien ja fitnesskisojen äärimmilleen treenattuja vartaloita kohtalokkain seurauksin (Maksimainen 2014). Vaikka ruumiillisuutta on tutkittu jo tovi, se on siis edelleen erittäin ajankohtainen ja tutkimisen arvoinen aihe niin kaunokirjallisuudessa kuin nykykulttuurissa yleensäkin.

Tarkastelen tässä pro gradu -tutkielmassa, millaisia naisruumiinkokemuksia myyttien uudelleenkirjoituksista on luettavissa. Katson, että kaunokirjallisuuden välittämät ja tarjoamat kokemukset voivat olla avain yhteiskunnallisten ongelmien tiedostamiseen ja vähittäiseen muuttamiseen (vrt. Lummaa 2010, 29). Haluan tutkimuksessani nostaa esille, että myös runo taiteenlajina pystyy erilaisin keinoin välittämään lukijalleen kokemuksia sekä johdattamaan lukijan kriittiseen merkitysten muodostamisen prosessiin. Kaunokirjallisuuden lajeista epiikka koetaan usein ilmaisullisesti mahdollisimpana kokemusten välittäjänä. Esimerkiksi Markku Lehtimäki tuo artikkelissaan "Sofistikoitunut kertomus ja lukemisen etiikka" esille David Hermanin (2009, 147–151) ajatuksen, jonka mukaan kokemusten ja tunteiden välittäminen on fiktiivisen kertomuksen erityispiirre, joka jää esimerkiksi lyriikalta uupumaan (Lehtimäki 2010, 46). Omassa tutkimuksessani haluan tutkimusaineistoni analyysin avulla osoittaa nykyrunouden voiman sekä subjektiivisten kokemusten välittäjänä että yhteiskuntaeettisten näkökulmien kriittisenä avaajana.

Runojen representoimien ruumiinkokemusten lisäksi kiinnitän työssäni huomiota lukijan ja tekstin väliseen eettiseen vuorovaikutukseen. Eettisellä vuorovaikutuksella tarkoitan oman tutkimukseni puitteissa sitä, että runot voivat ohjailta lukijaa kaunokirjallisten keinojensa avulla kohti tietynlaisia, kulttuurisia käytänteitä epäileviä tai purkavia lukija-asemia. Näin runot saavat lukijan myös reagoimaan lukemaansa mahdollisesti yrittäen ymmärtää ja kuunnella toista ja eläytyä toisen kokemukseen (ks. Korhonen 2011, 139–140; Lehtimäki 2010, 43).⁷ Oletuksenani on, että myyttien uudelleenkirjoituksin tuotetut naisruumiinkokemusten kriittiset avaukset haastavat lukijan eettiseen, toisten kokemuksia aidosti kohtaamaan ja kuuntelemaan pyrkivään (vrt. Hekanaho 2004, 20) dialogiin runojen ruumistematiikan kanssa. Kuisma Korhosta lainatakseni: "Paljastamme itsemme teks-

⁷ Korostan, että tutkimuksen tavoitteena ei ole määritellä tai kurkotella kohti "universaalia" lukemisen mallia. Se, kuinka lukija runojen uudelleenkirjoituksia tulkitsee ja kuinka hän niihin ylipäättään reagoi (tai jättää reagoimatta) riippuu muun muassa hänen kaunokirjallis-kulttuurisesta kokemuksestaan, kompetenssistaan ja halustaan.

tille, annamme sen tunkeutua niihinkin tiedostamattoman alueisiin, joihin meillä itsellämme ei ole pääsyä. Emme pysty koskaan täysin hallitsemaan kohtaamistamme tekstin kanssa. Me luemme toisiamme, minä ja teksti, toisiimme kietoutuneina, kaksinkertaisen epäsymmetrisessä roolien, näkökulmien ja identiteettien vaihdossa." (Korhonen 2011, 246)

1.1 Tutkimuksen tausta

Saila Susiluodon *Siivekkäät ja Hännäkkäät* (2001) ja Sirpa Kyyrösen *Naispatsaita* (2010) ovat valikoituneet tutkimuskohteiksi temaattisten ja poeettisten yhteneväisyyksien vuoksi. Molemmissa runokokoelmissa kuvataan naisruumiin problematiikkaa esittämällä monenkirjavia naisruumiinkokemuksia. Teoksia yhdistää myös samankaltaisen kaunokirjallisen keinon hyödyntäminen, jossa vanhojen myyttien ja satujen intertekstuaalinen variointi toimii ruumiinkokemusten välittäjänä ja kriittisten näkökulmien esittäjänä. Lisäksi teosten ruumistematikan ja uudelleenkirjoituksen kaunokirjallisen keinon hyödyntämisen voi katsoa haastavan lukijan mukaan eettisiin pohdintoihin.

Tarkastelen tutkimuskohdettani ruumiillisuuden tutkimuksen näkökulmasta. Feministinen tutkimus on osoittanut, että naisruumis on ollut läpi historian sortavien kulttuuristen käytänteiden kohteena (ks. esim. Malmio 2011; Oksala 1997; Palin 2004). Filosofin Hannah Arendt havainnollistaa asiaa kiinnostavalla tavalla klassikkoteoksessaan *Vita Activa: Ihmisenä olemisen ehdot* (2002) kuvatesaan, kuinka esimerkiksi antiikin yhteiskunnassa ruumis ja ruumiilliset toiminnot pyrittiin piilottamaan yksityisen alueelle: Ruumiillista työtä halveksittiin, sillä se palveli ainoastaan elämän välttämättömyyksiä, hengissä säilymistä. Naiset ja orjat kuuluivat yksityiseen välttämättömyyden piiriin vapaiden miesten osallistuessa julkiseen poliittiseen elämään. Ruumiillisen työn ohella uuden elämän synnyttäminen kätkettiin yksityisen alueelle. Ruumis ja etenkin naisruumis piilotettiin näkyvämmiin julkisilta katseilta. (Arendt 2002, 73–78.) Naisen ruumis ja ruumiillisuus onkin liitetty muun muassa määreisiin luonto, uusintaminen, tunne ja tiedostamaton. Dikotomisesti "mies" on esitetty ei-ruumiillisena olentona – kulttuurin, luovuuden, järjen, tietoisuuden ja teorian ilmentymänä ja ilmentäjänä. Ruumiin historiaa kartoittavissa tutkimuksissa on myös nostettu esiin, että kartesiolainen mieli–ruumis-jaottelu on toissijaistanut ruumiin korostaessaan mielellisten tilojen autonomiaa. (Oinas 2011a, 156; Palin 2004, 225–226.)

Historiallisten ja kulttuuristen ruumiillisuus käsitysten taustalla vaikuttavat hyvin monenlaiset myyttiset tarinat, joita tutkimissani runokokoelmissa lähdetään purkamaan uudelleenkirjoittamalla.

Muun muassa satujen kauniit ja "täydelliset" prinsessat saavat runojen uudelleenkirjoituksissa toisenlaisia tulkintoja. Pro gradu -tutkielmani kohdeteokset ottavat kiintopisteikseen juuri yksityiset naisruumiinkokemukset. Historiassa yksityisen alueelle piilotetut ruumiit ja niiden kokemukset nostetaan runokokoelmissa julkisen huomion kohteiksi, ja ne hahmotetaan yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti muotoutuneiksi. Ruumiit ovat kuin "muistoja tallentavia päiväkirjoja" (Juvonen 2006, 79). Kiinnostavaa on tutkia, kuinka nykynaisrunoilijat vastaavat teoksissaan historiallisiin ja nykykulttuuriinkin tiukasti juurtuneisiin naisruumiin ja -ruumiillisuuden esityksiin. On myös hyödyllistä pohtia, millaista tulevaisuutta mahdollisesti uudenlaiset kaunokirjalliset tulkinnat avaavat. Tutkimuksessani pyrin selvittämään, kuinka teoksissa esitetyt naisruumiinkokemukset keskustelevat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden kanssa.

Tarkastelen siis tutkimuksessani, millaisia naisruumiinkokemuksia runoista piiryy esille. Kokemuksellisuuden ymmärrän yksilöllisen ja yhteisöllisen kohtaamispaikaksi: kokemukset ovat yhtäältä subjektiivisia mutta toisaalta muodostuvat osallisuudesta tiettyihin kulttuurisiin käytänteisiin, diskursseihin ja instituutioihin (Koivunen & Liljeström 2004, 278). Kokemuksia leimaa toisaalta niiden yksilöllisyys, mutta toisaalta myös kollektiivisuus. Näen kirjallisuuden ja etenkin runouden yhteiskunnallisten aihoiden heijastumapaikkana; runous on paikka, jonka kautta yksilöllisiä ja kollektiivisia kokemuksia kerrotaan. Kokemuksellisuuden lisäksi eettisen näkökulman mukanaolo työssäni on perusteltua, sillä runoteoksissa esitettyjen ruumiinkokemusten tulkinnassa ratkaisevassa asemassa on lukija, jolle tarjotaan erilaisia lukijapositioneja ja jonka tehtäväksi jää ruumiinkokemusten merkityksellistäminen sekä päätös eettiseen keskusteluun osallistumisesta. Katson mielekkääksi puhua tekstin tarjoamista lukijapositioneista sekä lukijuuteen kutumisesta. Lynne Pearce on osuvasti määritellyt lukemisen aktin dialogiseksi ja affektiiviseksi prosessiksi, jossa kaunokirjallisella tekstillä on kyky "positioida, liikuttaa ja herättää lukijan tunteita" (Karkulehto 2008, 209; Pearce 1997, 7; Valovirta 2010, 140).

Ruumis ja ruumiillisuus ovat olleet perinteisinä tutkimuskohteina sukupuolentutkimuksessa: ruumiillisuutta on tarkasteltu muun muassa kytkeytyneenä sukupuoleen, seksuaalisuuteen tai esimerkiksi valtaan ja vallankäyttöön (esim. Bordo 1993; Butler 1990; Foucault 1976). Feministisen kirjallisuudentutkimuksen puolella ruumiillisuus on myös keskeinen käsite, ja sitä on tutkittu hyvin erilaisissa yhteyksissä (ks. Kantola 2003; Karkulehto & Leppihalme 2007; Kähkönen 2003; Kähkönen 2012; Lappalainen 2011; Mikkola 2012; Molarius 1997; Toivanen 2012).⁸ Oma tutkimukseni

⁸ Esimerkiksi Hanna Mikkola tarkastelee väitöskirjassaan *"Tänään työ on kauneus on ruumis on laihuus"* – feministinen luenta syömishäiriöiden ja naissukupuolen kytköksissä suomalaisissa syömishäiriöromaaneissa

siis jatkaa ruumiillisuuden tutkimuksen perinnettä. Katson kuitenkin tuovani kentälle jotakin uutta fokusoitumalla ruumiinkokemusten esitysten tarkasteluun lyriikan saralla ja nimenomaan myyttien uudelleenkirjoituksiin ja eettiseen lukemiseen kytkeytyvän tutkimuksen näkökulmasta.

Sysäyksen työni näkökulmavalinnalle on antanut Päivi Molariuksen artikkeli "Rajoja rikkova ruumis" (1997), jossa Molarius tarkastelee Anja Kaurasen teoksia ruumiin näkökulmasta puhuen naisruumiin abjektikokemuksista, joissa oma ruumis koetaan luotaantyöntävänä. Molariuksen artikkelin lisäksi innoituksen ja idean työhöni olen saanut eri medioista, etenkin sosiaalisesta mediasta, kumpuavista ruumista objektivoivista ja materialisoivista havainnoista. Nykykulttuuria tuntuu leimaavan ajatus ruumiista muokattavana materiaalina, johon puolestaan liittyy tiiviisti ajatus normien mukaisuudesta tai niiden vastaisuudesta (Featherstone 2001, 79–87; Kinnunen 2006, 161; Puuronen 2004, 287). Tutkimissani runokokoelmissa kulttuuristen ruumisihanteiden meressä uivat naisäänet eivät aina jaksu uida vastavirtaan, vaan mukautuvat yhteiskunnallisesti rakennettuihin malleihin ja alkavat kokea oman ruumiinsa luotaantyöntävänä abjektina (Kristeva 1993, 15).

1.2 Tutkimusasetelma ja työn eteneminen

Tutkimukseni lähtökohtana on, että naisruumiinkokemuksia tuodaan *Siivekkäät ja Hännäkkäät* (2001) ja *Naispatsaita* (2010) -teoksissa esille myyttien ja satujen uudelleenkirjoitusten avulla. Runokokoelmia yhdistää se, että niissä molemmissa henkilökohtaisten ruumiinkokemusten rinnalla esitetään kulttuurisesti värittyneitä, myyttisiä ruumiita. Määrittelen työssäni myytit ja sadut kulttuurisesti tuotetuiksi, yhteiskuntaan vakiintuneiksi puhe- ja ajattelutavoiksi eli diskursseiksi (Barthes 1994, 173; Ilmonen 2012, 240–245; Karkulehto 2011, 165; Malmio 2011, 211–212; Saariluoma 2000, 45; Sellers 2001, 5–8). Uudelleenkirjoitukset puolestaan tulkitse oman tutkimukseni puitteissa vastadiskursseiksi, joissa myyttisiä käsityksiä lähdetään vastustamaan purkaen niitä (Moraru 2001, 9; ks. myös Karkulehto & Leppihalme 2015). Runojen uudelleenkirjoituksissa myyttisiä tarinoita kerrotaan toisin hyödyntäen kaunokirjallisuuden keinoja. Myyttisiksi, naisruumiita määrittäviksi tarinoiksi kohdeteoksista hahmottuvat esimerkiksi *Raamatun* kertomukset, Grimmin sadut,

(2012) kotimaisia syömishäiriöromaaneja hyödyntäen feminististä luentaa. Lotta Kähkösen artikkelissa "Kohti transsukupuolisuuden etiikkaa. Billy Tiptonin tarina resurssina" (2012) puolestaan avataan ruumiin sukupuolittuneisuuteen kytkeytyviä diskursseja Jackie Kayn romaanin pohjalta. Marjut Kähkönen taas tarkastelee artikkelissaan "Auki molemmista päistä" (2003) runoudessa esiintyviä ruumiillisia metaforia dikotomisten todellisuuksien tuottajina.

Platonin luolavertaus sekä vanhoihin myytteihin pohjautuva Aino Kallaksen *Sudenmorsian*-balladi (1928).

Kokoelmassa käsiteltävät teemat liittyvät äitiyden sekä ruumiin seksuaalisoinnin ja materiaalisuuden pohdintoihin. Keskeisenä hypoteesinani on, että myyttien ja satujen uudelleenkirjoitukset toimivat molemmissa teoksissa vastadiskursseina eli äitiyteen, seksuaalisuuteen ja ruumiin materiaalisuuteen kytkeytyvien ruumisdiskurssien purkajina. Lisäksi pyrin työssäni osoittamaan, että uudelleenkirjoitukset haastavat lukijan eettiseen uudelleenlukemiseen (Moraru 2001, 15–16). Uudelleenkirjoituksiin liittyvä uudelleenlukeminen haastaa lukijan osallistumaan runoista välittyvien merkitysten muodostamiseen tarjoamalla myyttisiä puhe- ja ajattelutapoja vastustavia lukijapositioneja.

Etsin tutkielmani pääsisältöä edustavassa artikkelissa vastausta kysymykseen, *millaisia naisruumiinkokemuksia Siivekkäät ja Hännäkkäät ja Naispatsaita -teosten runoissa ilmenevistä myyttien ja satujen uudelleenkirjoituksista on luettavissa*. Lisäksi työni tavoitteena on hahmottelemani tutkimuskysymyksen avulla pohtia tekstin ja lukijan välistä vuorovaikutusta eettisestä näkökulmasta, toisin sanoen sitä, kuinka runot aktivoivat lukijaa eettisiin pohdintoihin. Toinen tutkimuskysymykseni onkin, *miten Siivekkäät ja Hännäkkäät ja Naispatsaita -runoteosten lukija haastetaan mukaan eettiseen dialogiin*. Tutkielmani teoreettinen viitekehys rakentuu myyttien uudelleenkirjoituksia käsittelevistä teoretisoinneista (Barthes 1994; Ilmonen 2012; Moraru 2001; Saariluoma 2000), feministisen tutkimuksen saralla muotoilluista ruumisteoretisoinneista (Butler 2006; Foucault 2010; Kinnunen 2006; Kyrölä 2006) sekä lukemiseen fokuoituneesta kirjallisuustieteellisestä tutkimuksesta (Iser 1978; Fetterley 1978; Korhonen 2011; Lehtimäki 2010; Moraru 2001).

Tutkimusmenetelmänä käytän kohdeteosten lähilukua runoanalyysin keinoin. Hyödyntämässäni lähiluvussa risteävät sekä temaattinen, poeettis-esteettinen että kontekstuaalinen luenta. Temaattista lukutapaa hyödynnän kysyessäni, millaisia naisruumiinkokemuksia teoksista välittyy. Poeettis-esteettistä luentani on puolestaan silloin, kun tarkastelen niitä kaunokirjallisuuden keinoja, joilla naisruumiinkokemuksia tuodaan esille. Kontekstuaalinen luenta, jossa yhteiskunta on jollakin tapaa mukana, halkoo tutkimustani aina silloin, kun teoksista paljastuu keskustelua menneisyyden, nykyisyyden tai tulevaisuuden kanssa eli kun lukija aktivoidaan temaattiseen ja eettiseen neuvotteluun. Tutkimusstrategiani sijoittuu teoreettisen tutkimuksen alle. Tarkastelen tutkimuskohdetta erilaisten teoreettisten ajatusrakennelmien avulla, kuten esimerkiksi myytin uudelleenkirjoituksen ja eettisen lukemisen käsitteiden kautta. Tutkimukseni on myös kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta, sillä tarkoitukseni on pyrkiä ymmärtämään tutkimuskohteeni ominaislaatua ja sen välittämiä merkityksiä.

Tutkielmani koostuu tämän johdanto-osuuden lisäksi kirjallisuustieteellisestä artikkelista ja artikkelin pohjalta tehdystä englanninkielisestä esitelmästä. Artikkelissa tarkastelen naisruumiinkokemuksia myyttien uudelleenkirjoitusten näkökulmasta, sillä molemmissa kohdeteoksissa hyödynnetään myyttisen aineksen variointia naisruumiinkokemusten välittäjinä. Hypoteesinani on, että myyttien uudelleenkirjoitukset toimivat molemmissa teoksissa naisruumiinkokemusten esittäjinä ja eettisen keskustelun herättäjinä. Pyrin vastaamaan artikkelissa seuraaviin kysymyksiin: 1) Millaisia myyttejä Susiluodon ja Kyyrösen runokokoelmissa hyödynnetään ja miten? 2) Millaisina naisruumiinkokemukset esitetään runoteoksissa? 3) Miten myyttien käyttö aktivoi lukijan eettiseen neuvotteluun? Artikkelini on arvioitu refereekäytäntöjen mukaisesti, ja kummassakin refereelausunnossa suositellaan artikkelin julkaisemista⁹.

Työni toinen osio eli englanninkielinen esitelmä on työstetty artikkelikäsitelmän pohjalta. Esitelmä on pidetty 1.7.2014 osana Jyväskylän yliopistossa järjestettyä kansainvälistä tutkimus-symposiumia *Intersections and Transitions: Studies on Sexual Violence and Beyond*. Symposiumin teemana olivat sukupuolitetun vallan ja väkivallan sekä seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen väkivallan esitykset nykykulttuurissa. Esitelmää tukemaan käytin power point -dioja, jotka löytyvät tutkielman kolmannesta luvusta. Kokoavan johtopäätökset-osion ja työprosessin reflektio-osuuden puolestaan olen sisällyttänyt tämän johdannon viimeisiin lukuihin 1.4 ja 1.5.

1.3 Myyttien uudelleenkirjoitukset ja eettinen lukeminen

Kuten edellä mainitsin, tutkielmani teoreettinen viitekehys muodostuu myyttitutkimuksesta, feministisen tutkimuksen saralla muotoilluista ruumisteoretisoinneista ja eettiseen lukemiseen fokusoituneesta kirjallisuustieteellisestä tutkimuksesta. Painotan teoriakehikkoa artikkelissani siten, että tarkastelen ruumiinkokemuksia ja eettistä lukemista ennen kaikkea myyttien uudelleenkirjoituksia käsittelevän tutkimuksen näkökulmasta. Seuraavaksi esittelen tutkielmani teoreettista taustaa yksityiskohtaisemmin aloittaen myyttitutkimuksesta ja edeten eettiseen lukemiseen. Luvussa 1.3.1 pyrin määrittelemään, mitä myyttien uudelleenkirjoituksilla tarkoitetaan. Luvussa 1.3.2 puolestaan sijoitan tarkastelemani kohdeteokset feminististen uudelleenkirjoitusten historialliseen ja kaunokirjalliseen kontekstiin. Viimeisessä alaluvussa 1.3.3 kartoitan, mitä tarkoitan puhuessani eettisestä luke-

⁹ Artikkelini julkaistaan Koneen Säätiön rahoittaman *Abusive Sexuality and Sexual Violence* -tutkimushankkeen artikkelikokoelmassa yhteisjulkaisuna graduohjaaja Sanna Karkulehdon kanssa.

misesta ja kuinka se kytkeytyy myyttien uudelleenkirjoittamiseen sekä ruumiinkokemusten kaunokirjallisiin esityksiin.

1.3.1 Myyttien uudelleenkirjoitukset

Myyttejä ja myyttien käyttöä kirjallisuudessa ovat Suomessa tutkineet muun muassa Liisa Saariluoma (2000), Leena Hakkarainen (2000) ja Kaisa Ilmonen (2012). Myytit mielletään todellisuutta selittäviksi, kulttuurisiksi mallikertomuksiksi, jotka ovat osaltaan muovaamassa yksilöllisiä ja yhteisöllisiä identiteettejä (Hakkarainen 2000, 295). Myytti on kulttuurin tarjoama malli, jolla on myös moraalinen merkitys. Roland Barthes kuvaa myyttejä kulttuuriin luonnollistuneina puhe- ja ajattelutapoina, kielellisinä rakenteina, joilla on merkityksiä tuottava voima. Barthesin kuvaus antaa myytille roolin poliittisena välineenä. (Barthes 1994, 173–192; Saariluoma 2000, 9–13.)

Nykymyyttitutkimuksessa on oltu erityisen kiinnostuneita myyttien uudelleenkirjoituksista, joiden avulla puretaan kulttuurisia mallikertomuksia ja samalla luodaan uudenlaisia todellisuuksia. Uudelleenkirjoitukset ovatkin eräänlaisia vastakirjoituksia, joissa kulttuuristen puhe- ja ajattelutapojen uudelleenmäärittäminen mahdollistaa myös itsen määrittämisen uusilla tavoilla (Hakkarainen 2000, 296). Myyttisten tarinoiden kaunokirjallinen variointi luo puheyhteyden menneen, nykyisyyden ja tulevaisuuden kanssa. Uudelleenkirjoitettujen myyttien avulla keskustellaan oman ajan tärkeistä kysymyksistä ja siten myös käydään dialogia lukijan kanssa. Uudelleenkirjoitus on siis intertekstuaalisuuden muoto, jossa kirjailijat hyödyntävät kulttuurisia kertomuksia muokattavana materiaalina myyttistä ainesta toistaen tai toisin toistaen. Uudelleenkirjoituksissa suhtaudutaan kriittisesti muunneltavien myyttien sisältöihin. Usein katse uudelleenkirjoitetuissa myyteissä suunnataan keskustasta marginaaliin: esimerkiksi jonkin perinteisen myyttisen kertomuksen sivuhenkilö saataan nostaa päähenkilöksi, jolloin tarinaa on mahdollista katsoa erilaisesta, aiemmin vaiennetusta perspektiivistä. (Ilmonen 2012, 235–239.)

Myyttirevisioita on viime aikoina tutkittu etenkin postkoloniaalisen kirjallisuudentutkimuksen piirissä (ks. esim. Hakkarainen 2000; Ilmonen 2012). Postkoloniaalisiksi miellettyissä kaunokirjallisisissa teoksissa länsimaiselle kulttuuriperinnölle merkittäviä tarinoita on kirjoitettu uudestaan marginalisoitujen ryhmien näkökulmasta. Esimerkiksi Daniel Defoen eurooppalaista rationaalisuutta korostava romaani *Robinson Crusoe* (1719) on innoittanut monenlaisiin, valta-asetelmia horjuttaviin uudelleentulkintoihin (Hakkarainen 2000, 296–297).¹⁰ Postkoloniaaliset myyttien uudelleenkir-

joitukset on tulkittu kritiikiksi kolonisoivaa, länsimaista kulttuuriperinnettä kohtaan (Ilmonen 2012, 235).

Kuten postkoloniaalinen kirjallisuus, myös feministinen kirjallisuus on käyttänyt strategianaan myyttien uudelleenkirjoitusta (ks. esim. Karkulehto & Leppihalme 2015; Leppihalme 1995; Sellers 2001). Marginalisoidut naisäänet on tuotu esille kääntämällä myyttisten tarinoiden, kuten esimerkiksi *Raamatun* tarinoiden tai suurelle yleisölle tuttujen satujen, kulkuja pääläelleen. Myyttien revisiointi feministiseksi miellettyssä kirjallisuudessa ei tosin ole mikään uusi ilmiö, vaan se on ollut pinnalla muun muassa amerikkalaisten naisrunoilijoiden teoksissa jo 1960- ja 1970-luvulla. Myös kotimaisessa naisten kirjoittamassa lyriikassa myyttien hyödyntäminen on ollut jo pidempään keskeisenä naisäänen esiin nostamisen keinona. Esimerkiksi Leena Kirstinä on artikkelissaan "The Demystification of Inherited Concepts in Eira Stenberg's Poetry" tuonut esille myyttirevisiot Eira Stenbergin runoissa. (Kirstinä 2007, 81–82.)

Huomioitavaa kuitenkin on, että feministisiä myyttien uudelleenkirjoituksia on tarkasteltu kotimaisessa 2000- ja 2010-luvun tutkimuskirjallisuudessa fokuoitetun pitkälti proosan puolelle (ks. esim. Karkulehto & Leppihalme 2007; Salmi 2012).¹¹ Omassa tutkimuksessani haluan tuoda esille uudelleenkirjoitusten elinvoiman kotimaisessa nykylyriikassa. Hypoteesinani on, että tarkastelemissani runoteoksissa myyttejä ja satuja uudelleenkirjoittamalla tuodaan esille naisruumiinkokemuksia kyseenalaistaen kulttuurisesti tuotettuja naisruumiinkuvauksia ja samalla haastetaan lukija eettiseen vuorovaikutukseen.

1.3.2 Kohdeteokset feminististen uudelleenkirjoitusten historiallisessa kontekstissa

Sekä Susiluodon että Kyyrösen runoteokset jatkavat kotimaisen naiskirjallisuuden¹² traditiota. *Suomen kirjallisuushistoria 3* (1999) määrittelee naiskirjallisuuden naisten tekemäksi kirjallisuudeksi,

¹⁰ Leena Hakkarainen esittää artikkelissaan esimerkkinä Derek Walcottin näytelmän *Pantomime* (1978), jossa henkilöiden roolit vaihtuvat siten, että Crusoesta tuleekin orja ja alkuperäisasukas Perjantaista päällikkö (Hakkarainen 2000, 297).

¹¹ Sanna Karkulehto ja Ilmari Leppihalme tarkastelevat artikkelissaan Ritva Ruotsalaisen *Pandora*-romaanin (1996) revisionistisena tekstinä, jossa Pandoran myyttiä uudelleenkirjoittamalla keskustellaan ruumiinfilosofisista kysymyksistä (Karkulehto & Leppihalme 2007). Anna Salmi puolestaan pureutuu artikkelissaan Ursula K. Le Guinin romaaniin *Lavinia* (2008), jossa ilmenevää Rooman perustamismyytin uudelleenkirjoitusta hän tarkastelee kerronnan poetiikan näkökulmasta (Salmi 2012).

¹² Katson tässä yhteydessä perustelluksi hyödyntää naiskirjallisuuden käsitettä huolimatta sitä kohtaan esitetyistä vanhahtavuuden sekä naisten ja naisten kirjoittaman kirjallisuuden kategorisoinnin syytöksistä,

jolle on jo 1960–1970-luvulta lähtien ollut ominaista naiseuteen ja naiseuteen liittyvien stereotyyppien ja myyttien purkaminen. Naiskirjallisuus on vastakulttuurista, sillä se on pyrkinyt uudelleenarvioimaan naiseuteen liitettyjä luonnollisuuksiksi muodostuneita käsityksiä. (Enwald 1999, 199.) Kohdeteoksissani myyttiset naisruumiit asetetaan uudelleenkirjoittamalla kyseenalaisiksi. Uudelleenkirjoitusten alta paljastuvat ruumiinkokemukset aktivoivat lukijan määrittelemään tulevaisuuden "ruumiinfilosofiaa" menneeseen ja nykyisyyteen peilaten.

Siivekkäät ja Hännäkkäät (2001) ja *Naispatsaita* (2010) jatkavat niin temaattisesti kuin esteettisesti naisten kirjoittaman kirjallisuuden perinnettä: niissä etsitään naisten omaa ruumiillista identiteettiä tutkimalla myyttistä ja historiallista menneisyyttä uudelleenkirjoitusten avulla. Monet naiskirjailijat ovat perinteisesti pyrkineet tiedon haltuunottoon sekä uuden tiedon luomiseen osoittamalla valoa menneen ja nykyisen leikkauspisteeseen. Myyttisen ja historiallisen aineksen kaunokirjallinen varioiminen on pitänyt sisällään ajatuksen muutosvoimasta, jonka avulla on pyritty hahmottamaan uudenlaista todellisuutta aina Aino Kallaksen *Sudenmorsiamesta* (1928) lähtien. (Melkas 2006, 303–305.) Molemmissa kohdeteoksissa myyttejä ja satuja uudelleentulkitsamalla keskustellaan historiallisten ruumisdiskurssien kanssa purkaen niitä. Tosin tarkastelemieni runojen uudelleenkirjoituksissa menneen ja nykyisen raja ei ole yksioikoisen selkeä, vaan pikemminkin sekoittunut: tornikamareihin kahlitut myyttiset prinsessat ja ahdistuneet merenneidot esitetään rinnakkain nykykulttuurin ruumisdiskurssien kyllästyneiden, esimerkiksi syömishäiriöistä kärsivien naisäänten kanssa.

Siivekkäät ja Hännäkkäät -kokoelma osoittaa tietoisuutensa naiskirjallisuuden traditiosta sekä ruumiin historiasta muun muassa uudelleenkirjoittamalla Platonin luolavertausta. Luolavertauksesta poiketen kokoelman runoissa (*SH*, 49–52) luolan sisäpuoli, muuttuva ja häilyvä aistimaailma, kuvataan positiivisessa valossa. Uudelleenkirjoituksessa kritisoidaan historiassa vallinnutta jyrkkää kartesiolaista mieli–ruumis-jaottelua, jossa korostuu mielen autonomisuus ruumiiseen nähden. Luolassa oleminen ja harjoittelu kuvastavat runoissa oman ruumiillisuuden uudelleenetsimistä ja löytämistä. Nainen tuntuu tavoittavan historiassa kielletyn, syntiseksi nimetyn, primitiivisen ruumiillisuutensa luolan sisäpuolelta. Platonin luolavertauksessa sen sijaan todellinen ja tavoiteltava ideoiden maailma on löydettävissä luolan ulkopuolelta – sitä voisi kuvata miehisen järjen ja tiedon alueeksi. Samaa myyttistä luolavertausta on uudelleentulkinnut jo 1960-luvun lopulla Eeva-Liisa Manner runoteoksessaan *Fahrenheit 121* (1968), jossa aistien tietoisuuden on tulkittu asettuvan

sillä se soveltuu käsittelemieni kohdeteosten kytkemiseen kirjallisuushistorialliseen emansipatoriseen traditioon, jossa nimenomaan naiskirjailijat ovat olleet edelläkävijöitä (ks. Ojajärvi 2013, 127).

vastustamaan miehistä katsetta, silmää tiedon ainoana lähteenä (Rojola 1990, 98–103; Kirstinä 2007, 83–84).

Naiskokemuksen ja ruumiillisuuden kuvaamisella myyttisten tarinoiden uudelleentulkintojen avulla on siis jo jokseenkin pitkät perinteet kotimaisessa naisten kirjoittamassa kirjallisuudessa. Mannerin Platon-uudelleenkirjoitusten lisäksi Arja Tiainen on 1970-luvun runoissaan purkanut saturooleja, joista monet naiskirjailijat ja feministitutkijat ovat sittemmin olleet kiinnostuneita (Enwald 1999, 202). Esimerkiksi Märta Tikkanen on hyödyntänyt satuja naisen asemaa, identiteettiä ja seksuaalisuutta käsittelevässä romaanissaan *Punahilkka* (1986). Satujen uudelleenkirjoituksissa naiskirjailijat ovat purkaneet sukupuolten välisiä valtasuhteita. Artikkelini kohdeteokset jatkavat samaa perinnettä, sillä niissä kirjoitetaan uudelleen muun muassa *Prinsessa Ruusunen*, *Adalmiinan helmi* ja *Pieni merenneito* -satuja. Satuja uudelleenkirjoittamalla kokoelmassa puretaan ruumiillisuuteen liittyviä kauneus- ja äitimyyttejä.

Satujen lisäksi raamatullisten myyttien esittäminen uudeltaisesta perspektiivistä on ollut ominaista naisten kirjoittamalle kirjallisuudelle. Etenkin paratiisimyytti ja langennut Eeva ovat innoittaneet naiskirjailijoita uudelleentulkintoihin erilaisten teemojen tiimoilta: esimerkiksi 1980-luvulla paratiisi- ja Eeva-myyttien purkamisen avulla on käsitelty kotia, kasvatusta, parisuhdetta, tietoa ja syyllisyyttä. (Enwald 1999, 208.) Myös *Siivekkäät ja Hännäkkäät* ja *Naispatsaita*-teoksissa kirjoitetaan uudelleen syntiinlankeemusmyyttiä sekä vedenpaisumusmyyttiä, joiden kautta puhdistaudutaan historiallisten "naispatsaiden" kantamista naisruumiin määritelmistä muun muassa seksuaalisen ruumiin osalta. Etenkin vedenpaisumuskertomus erottuu kummastakin kokoelmasta keskeiseksi, runojen teemoja kehystäväksi uudelleenkirjoitettavaksi myyttiksi, josta kirjoitan lisää artikkelissani.

Tyypillistä feministisille uudelleenkirjoituksille on siis ollut äänen antaminen unohdettujen ja vaiennettujen historialle. Edellä kuvattujen myyttisten kertomusten lisäksi suosittuja feminististen uudelleenkirjoitusten kohteita ovat olleet antiikin myytit (ks. Zajko & Leonard 2006; Fowler 2006; Karkulehto & Leppihalme 2015). Esimerkiksi Merja Virolainen on runokokoelmassaan *Hellyyttäsi taitat gardenian* (1990) uudelleenkirjoittanut Homeroksen *Odyseiaan* antamalla äänen vaiennetulle Penelopelle¹³ ja tämän tuntemalle tyytymättömyydelle sankarillisena esitettyä Odyseusta kohtaan (Oja 2012, 121). Antiikin myytistöä ovat varioineet myös Anu Kaipainen romaanissaan *Arkkienkeli*

¹³ Anna Lavinto on tutkinut pro gradu -työssään *Naurava Penelope. Myyttien feministinen uudelleenkirjoittaminen ja parodia Margaret Antwoodin romaanissa The Penelopiad* (2012) Margaret Antwoodin romaania feministisen uudelleenkirjoituksen ja parodian näkökulmista nimeten intertekstiksi Homeroksen *Odyseian* (Lavinto 2012).

Oulussa (1808–1809) sekä Märta Tikkanen runokokoelmassaan *Arnaia, kastad i havet* (1992) (ks. Leppihalme 1998). Tarkastelemisani kohdeteoksissa antiikin myyttien uudelleenkirjoitusten tapaan ääni annetaan vaiennetuille naishahmoille – satujen prinsessoille, jotka odottavat tornikamareissaan prinssien saapumista. Feminististä myytinkäyttöä on siivittänyt myös piirre, jossa jokapäiväiseen elämään on yhdistetty myyttisiä ja satuaineksia (Kirstinä 2007, 81). Piirre kuvaa hyvin molempia kohdeteoksia, sillä niissä nykyisyys asetetaan keskustelemaan menneisyyden kanssa: myyttisten kuvastojen rinnalla esitetään arkisia naisruumiinkokemuksia syömishäiriöistä seksuaalisen identiteetin etsimiseen sekä äitiyden purkamiseen. Menneisyyden avulla pyritään selittämään nykyisyyttä ja suhtautumaan siihen kriittisesti.

1.3.3 Eettinen lukeminen

Nykyrunoututkimuksessa on pyritty purkamaan käsitystä runon historiattomuudesta sekä nykyrunoudesta esteettisenä ja yksilöpainotteisena puuhasteluna. Muotokokeilujen lisäksi nykyruno ottaa kantaa yhteiskunnallisiin asioihin. Runojen eettisesti ja poliittisesti latautuneet äänet kutsuvat lukijaa mukaan osallistumaan. Esimerkiksi teoksen *Työmaana runous. Runoututkimuksen nykysuuntauksia* (2012) artikkeleissa tarkastellaan nykyrunoudessa esiintyviä yhteiskunnallisia ja poliittisia ääniä; tarkastelun kohteena ovat yhteiskunnan vaiennetut äänet, kuten vanhukset ja saamelaiset (ks. Seutu 2012; Ahvenjärvi 2012). Ympäristöpoliittisen äänenpainon runouden lukemiseen puolestaan tarjoaa Karoliina Lummaan väitöskirja *Poliittinen siivekäs. Lintujen konkreettisuus suomalaisessa 1970-luvun ympäristörunoudessa* (2010). Väitöskirjassaan Lummaa puhuu ekokriittistä ja posthumanistista teoriaa hyödyntäen muun muassa poliittisen aseman antamisesta ei-inhimillisille toimijoille sekä ei-inhimillisen kohtaamisesta runouden välittämien merkitysten kautta (Lummaa 2010, 29; 297). Lummaa korostaa yhteiskunnallisen ja poliittisen kantaaottavuuden lisäksi runouden kantamaa mahdollisuutta sosiaaliseen muutokseen (Lummaa 2010, 29).

Eettiset näkökulmapainotukset korostavat lukijan aktiivista roolia merkitysten muodostamisen prosessissa. Keskeinen huomio on, että runon kaunokirjallisilla elementeillä on kyky herättää lukijassa tunteita¹⁴ ja suunnata lukijan huomio eettisen tematiikan äärelle (Seutu 2012, 250). Tarkastelemis-

¹⁴ Viime vuosina niin taiteen, kulttuurin kuin yhteiskunnan tutkimuksessa suosiota saavuttanut affektitutkimus kiinnittää huomiota tunteita, ruumiillisuutta ja kokemuksellisuutta koskeviin kysymyksenasetteluihin (Koivunen 2007, 183). Kotimaista kirjallisuustieteellistä affektitutkimusta ovat tehneet muun muassa Pia Livia Hekanaho (2011), Anna Helle (2013), Siru Kainulainen (2013), Anu Koivunen (2007, 2010), Katja Seutu (2012) ja Elina Valovirta (2010).

sani kohdeteoksissa uudelleenkirjoitus on hallitseva kaunokirjallinen keino, joka ohjaa lukijaa dialogiin runoissa esitettyjen ruumiinkokemusten kanssa. Menneen ja nykyisen sekä yksityisen ja yhteisöllisissä diskursseissa rakentuneen kokemuksen limittyminen toimivat molemmissa runokoelmissa kantaaottavuuden sekä samalla eettisen lukemisen moottoreina (ks. Seutu 2012, 258). Myyttisten ruumisdiskurssien uudelleenkirjoitukset houkuttelevat lukijaa lukemaan mallikertomuksia kyseenalaistavalta ja vastustavalta lukupaikalta. Puhunkin työssäni tekstin tarjoamista lukijaposisioista, jotka mahdollistavat osallistuvan lukemisen. Positointi tarkoittaa sitä, että tekstillä on kyky ohjata lukijaa lukemaan jostakin tietystä näkökulmasta. Toisaalta lukijan vastuulle jää, minkä tekstin tarjoaman position tai paikan hän ottaa ja kuinka hän tuohon paikkaan suhtautuu. (Malmio 2011, 198–200.) On myös ilmeistä, että lukijan valinnan lisäksi lukemisen eettisyys on riippuvainen lukijan kompetenssista: voihan esimerkiksi olla, ettei lukija tunnista runoja uudelleenkirjoituksiksi, jolloin niiden kriittinen viesti saattaa jäädä huomiotta.

Myyttien uudelleenkirjoituksia käsittelevässä tutkimuksessaan Christian Moraru painottaa uudelleenkirjoitusten yhteyttä uudelleenlukemiseen. Uudelleenkirjoituksilla on kyky haastaa lukija arvioimaan kriittisesti varioituja myyttisiä diskursseja eli lukemaan niitä uudelleen (Moraru 2001, 4–9). Myyttisten tarinoiden ja uudelleenkirjoitusten välinen dialektiikka saa lukijan pohtimaan hypo- ja hypertekstien¹⁵ välisiä yhteyksiä, toisin sanoen mitä samaa ja mitä erilaista intertekstien ja uudelleenkirjoitusten välillä on ja mitä nuo samuudet ja eroavaisuudet voisivat merkitä. Kaunokirjallisten uudelleenkirjoitusten tulkintaan liittyvä kriittisen ja vastustavan uudelleenlukemisen mahdollisuus on juuri se mekaniikka, joka mahdollistaa lukijalle empaattisen ja eettisen lukemisen asenteen. Judith Fetterleyn vastustavan lukijan (1978) käsitteeseen viitaten runojen uudelleenkirjoitukset antavat lukijalle mahdollisuuden hylätä esimerkiksi miehisesti määrittäneet, myyttiset naisruumiin kuvastot ja samaistua naisäänten esittämiin ruumiinkokemuksiin.

Ehdotan työssäni Kuisma Korhosen lukijuuden yhteisöllisyyttä koskevaan tutkimukseen viitaten, että runojen tarjoamat erilaiset lukijapositionit mahdollistavat toisen kohtaamisen ja asettumisen toisen asemaan (Korhonen 2011, 233–245). Korhosen tavoin Markku Lehtimäki puhuu lukemisen etiikasta ja toisen kohtaamisesta. Lehtimäen mukaan kaunokirjallisen tekstin lukeminen on prosessi, joka mahdollistaa muutokset lukijan kokemusmaailmassa ja arvoissa: "Tekstin kohtaaminen on

¹⁵ Hypoteksti ja hyperteksti ovat Gérard Genetten käyttämiä käsitteitä. Hypotekstillä tarkoitetaan uudelleenkirjoitettavaa, ns. alkuperäistä tekstiä, kun taas hyperteksti on uudelleenkirjoitettu teksti. (Genette 1997, 5; Moraru 2001, 18.)

tällöin kuin toisen ihmisen 'kasvojen' kohtaamista ja avautumista tuon toisen edustamille arvoille ja näkemyksille." (Lehtimäki 2010, 45–46.) Ymmärrän eettisen lukemisen kyvyksi asettua toisen asemaan – kyvyksi kokea jotakin toisen kautta ja suhtautua kokemaansa kriittisesti. Myös Lynne Pearce käyttää käsitettä "tekstuaalinen toinen", josta hän puhuu lukijan rakkauden kohteena lukemisen prosessissa (Pearce 1997, 17; Valovirta 2010, 141). "Tekstuaalinen toinen" voi olla esimerkiksi kaunokirjallisessa tekstissä esiintyvä henkilö, tekstin tyyli tai tulkinnallinen yhteisö. Lukijan ja "tekstuaalisen toisen" välinen dialogi vaikuttaa lukijan tekstistä saamaan tyydytykseen (Valovirta 2010, 142).

Oman tutkimukseni puitteissa "tekstuaalinen toinen" on uudelleenkirjoitus, jonka merkityksiä lukija on valjastettu etsimään. Intertekstuaalinen monikerroksisuus¹⁶ haastaa lukijan fragmentaaristen palasten yhdistelyyn ja merkitysten konstruointiin (ks. Lehtimäki 2010, 44). Tutkimieni runojen uudelleenkirjoitusten logiikka perustuu siihen, että lukija aktivoidaan kurottelemaan kohti runojen naisäänten esittämiä elettyjä ja koettuja ruumiita karistaen myyttiset kuvastot kannoiltaan. Lukija haastetaan kilpajuoksuun myyttisen menneen sekä nykyisyyden, kuin myös yhteisöllisten ja yksilöllisten ruumisdiskurssien kanssa. Lopulta uudelleenkirjoitusten takaa paljastuvat, myyttejä purkavat ruumiinkokemukset antavat lukijalle mahdollisuuden määritellä itsensä suhteessa niihin – lukijalle annetaan mahdollisuus verrata omia kokemuksiaan runojen esittämiin ruumiinkokemuksiin.

1.4 Katse tulevaisuuteen: ruumis performanssina

Tutkimieni runokokoelmien uudelleenkirjoituksia määrittää tietoisuus kulttuurisista ruumisdiskursseista, jotka vaikuttavat yksilön ruumiinkuvan muotoutumiseen. Katariina Kyrölän mukaan subjektin ruumiinkuva muodostuu eletyn ja koetun henkilökohtaisen ruumiin sekä kulttuuristen ruumisrepresentaatioiden välisen vuorovaikutuksen tuloksena (Kyrölä 2006, 108). Runoissa pyritäänkin puhdistautumaan myyttisistä ruumisdiskursseista asettamalla kyseenalaiseksi uusintamismyytti, jossa naisruumis samaistetaan äitiruumiiseen. Kyseenalaisiksi asettuvat myös seksualisoitu ja materiaallinen ruumis.

¹⁶ Markku Lehtimäki esittää artikkelissaan "Sofistikoitunut kertomus ja lukemisen etiikka" James Phelaniin viitaten, että kiinnittäessämme huomiota lukukokemuksemme monikerroksiseen eettiseen ja esteettiseen tasoon ja ymmärtäessämme sen olevan peräisin tekijän tekstissä tietoisesti hyödyntämistä kaunokirjallisuuden keinosta, olemme myös valmiita arvostamaan kaunokirjallisen tekstin vaikutuksia (Lehtimäki 2010, 47).

Runojen ruumiinkokemuksia sävyttää omaehtoisuus. Uusintava äitiruumis esitetään hauraana ja kipeänä, biologiseen uusintamiseen soveltumattomana, tuntevana entiteettinä. Runoissa puhutaan muun muassa keskenmenoista ja synnytysten aiheuttamista vammoista naisten vartaloissa. Myös naisruumiin seksuaalisuuden syntiseksi leimaavat historialliset myytit käännetään pääläelleen aktiivisesti seksuaalisuuttaan etsivän naisruumiin kuvauksin. Toisaalta omaehtoisten ruumiinkokemusten lomassa esitetään kulttuuristen ruumisrepresentaatioiden kyllästämiä abjektikokemuksia, joissa oma ruumis koetaan luotaantyöntävänä (ks. esim. Kristeva 1993, 15; Bordo 1993, 148–154). Runojen prinsessat sairastuvat syömishäiriöihin ja haltijakummilta he saavat lahjaksi silikoni-implantit.

Kokoelmien runot havahduttavat lukijan kysymään, onko aitoa tai alkuperäistä ruumista olemassa-kaan tai onko sitä mahdollista saavuttaa. Runojen uudelleenkirjoitukset tuntuvat kuiskivan butleri-laista performatiivisuuden ajatusta: ruumis on kuin performanssi, joka tuotetaan kulttuurisesti erilaisten toistojen ja variaatioiden tuloksena (Butler 2006, 235). Runoista on esimerkiksi luettavissa, kuinka kulttuurisilta kauneusihanteilta on vaikea päästä pakoon. Lukijan osallistuminen on keskeisessä asemassa "ruumiin performanssin" esiin lukemisessa myyttisten tarinoiden uudelleenkirjoitusten takaa. Runoissa tarjotaan lukijalle myyttisiä tarinoita vastustavia lukijapositioneja, joihin tarttuminen jää kuitenkin lopulta lukijan vastuulle. Uudelleenkirjoitukset mahdollistavat uudelleenlu- kemisen, jossa vastadiskurssien esitykset haastavat lukijan eettiseen, toisen kokemukset kohtaavaan dialogiin tekstin kanssa.

Sivekkäät ja Hännäkkäät sekä *Naispatsaita* ovat ennen kaikkea eettisiä avauksia kokevien ja materiaalistien, hauraiden ja tuntevien naisruumiiden äänille. Runojen ruumistematiikka ja uudelleenkirjoituksen poetiikka välittävät ajatuksen siitä, että elettyjen ja koettujen ruumiinkokemusten ymmärtäminen vaatii historiallisen ja kulttuurisen, diskursiivisen todellisuuden ymmärtämistä. Runojen esittämät naisruumiiden abjektikokemukset kutsuvat lukijan pohtimaan kriittisesti historiallisesti ja kulttuurisesti tuotettuja naisruumiinkuvauksia. Kuin vastauksena uusmaterialistiseen haasteeseen ruumiin materiaalisuus ja diskursiivisuus kietoutuvat runoissa erottamattomaksi kokonaisuudeksi.

1.5 Tutkimusprosessista

Pro gradu -tutkielmani tutkimusprosessi on edennyt kahden keskeisen "etapin" kautta, jotka ovat olleet a) artikkelikäsitelmien esittely Jyväskylän yliopiston järjestämässä kansainvälisessä *Intersections and Transitions: Studies on Sexual Violence and Beyond* -tutkimussymposiumissa sekä

b) artikkelikäsitteilykirjoituksen korjaaminen ja täydentäminen kahden refereenssin pohjalta. Eritellen ja reflektoin tässä luvussa valmistautumistani ja osallistumistani 1.7.2014 järjestettyyn tutkimussymposiumiin. Kerron myös, millaisia asioita artikkelista täytyi korjata refereenssien myötä ja kuinka lausuntokierros paransi tutkimuksen laatua.

Kansainväliseen *Intersections and Transitions: Studies on Sexual Violence and Beyond* -tutkimussymposiumiin osallistuminen muodostaa yhden osan tutkielmastani. Symposiumin teemana olivat sukupuolitetun vallan ja väkivallan sekä seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen väkivallan esitykset nykykulttuurissa. Symposiumin ohjelma (1.7.2014) koostui oman "Flood in the Tower Chambers – Myths Deconstructing Female Body Experiences, and Ethical Reading" -esitykseni lisäksi seuraavista esityksistä: "Abusive Sexuality or True Love?" (Satu Koho), "Love, Abuse, and Violence: Representing Girls in the New Finnish Girls' Literature" (Myry Voipio) ja "Prostitutionism of Literature, and the Challenge of Being Resistant" (Ilmari Leppihalme).

Artikkelikäsitteilykirjoituksen esittelyn prosessi alkoi englanninkielisen tiivistelmän laatimisella silloisen suomenkielisen käsitteilykirjoituksen pohjalta. Kirjoitin yhteensä noin seitsemän A4-liuskan mittaisen tiivistetyn tekstin englanniksi, jota myös käytin apuna itse esitystilanteessa. Ohjaajalta saatujen korjausten ja englantia äidinkielenään puhuvan tuttavani avustuksella tein tiivistelmään tarvittavaa kielenhuoltoa. Esitystä varten harjoittelin myös ääntämystä ja ajankäyttöä, koska en ollut aikaisemmin puhunut englanniksi yleisön edessä laajan esityksen puitteissa. Esitysvaiheessa en ollut vielä saanut refereenssien, joten työni oli tuolloin sisällöltään monin paikoin keskeneräinen.

Esitystä tukemaan käytin power point -dioja, jotka etenivät rakenteellisesti artikkelikäsitteilykirjoituksen lukujen mukaisesti. Johdannossa kerroin kohditeoksista, tutkimusasetelmasta ja diskurssianalyysistä tutkimuskohteen lähestymistavasta, minkä jälkeen siirryin määrittelemään tutkimukseni kannalta keskeisiä myyttiä, uudelleenkäsitteilykirjoituksen ja feministisen uudelleenkäsitteilykirjoituksen käsitteitä. Tämän jälkeen etenin teosten analyysiosioon, jonka "The Female Body as Flood" -dioissa nostin esille, kuinka vedenpaisumuskertomuksen varioinnin kautta runoteoksissa tuodaan esille kipeitäkin naisruumiinkokemuksia, joissa kyseenalaistetaan muun muassa uusintava äitiruumis ja ruumiin seksualisointi. "Snakes, Wolves and Caves – Redefinitions of Sexuality" -dioissa puolestaan kerroin, että Susiluodon *Siivekkäät ja Hännäkkäät* -kokoelmassa Platonin luolavertaus ja Aino Kallaksen *Sudenmorsianta* (1928) uudelleenkäsitteilykirjoittamalla etsitään naispuhujan omaehtoista seksuaalista ruumiista ja peräänkuulutetaan ruumiillisuuden performatiivisuutta. Viimeisissä "Who Is the Most Beautiful in the World" -analyysidioissa esitin, että Kyyrösen Grimmin satuja varioivien runojen uudelleenkäsitteilykirjoituksissa keskustellaan muun muassa ruumiin materiaalisuuden kysymyksistä.

"The Reader in the Labyrinth of Stories" -dioissa toin esille, että eettiset ja poliittiset lukemisen tavat ovat saavuttaneet suosiota nykyrunouden tutkimuksessa, ja että tarkastelemissani runokokoelmassa lukija haastetaan eettiseen, kulttuurisia mallikertomuksia vastustavaan uudelleenlukemiseen. Runokokoelmien myyttien ja satujen uudelleenkirjoitukset tarjoavat lukijalle mahdollisuuden asettua historiallisia ja kulttuurisia ruumisdiskursseja epäileviin ja purkaviin lukija-asemiin. Eettisen lukemisen avaaminen jäi esitelmässä kuitenkin tutkimuksen keskeneräisyyden vuoksi melko vähälle huomiolla. Lopuksi esitin tutkimukseni keskeiset johtopäätökset: Molemmista kokoelmista välittyy subjektiivisia eletyn ja koetun ruumiin kokemuksia, joissa esimerkiksi etsitään omaa seksuaalista ruumisidentiteettiä ja pyritään irrottautumaan vallitsevista sukupuolinormeista. Toisaalta subjektiivisten kokemusten rinnalla näyttäytyvät diskurssiivisesti määrittäneet ruumiinkokemukset, joissa naisruumis esitetään muun muassa uusintavana äitiruumiina sekä kauneusihanteita toteuttavana muokattavana materiaalina.

Esitelmän jälkeen minulta kysyttiin artikkelikäsitteilykirjoituksen valintoihin liittyviä kysymyksiä, kuten miksi olen valinnut tutkimuskohteeni hahmottamiseksi juuri diskurssianalyttisen lähestymistavan. Kysymys oli erittäin olennainen, sillä kuten tämän johdannon eräässä alaviitteessä totean, ruumiillisuuden tutkimuksessa diskurssianalyysia on kritisoitu muun muassa siitä, ettei se ota huomioon elettyjen ruumiiden kokemuksia. Mielestäni diskurssianalyysi ei kuitenkaan vaienna elettyjen, materiaalistien ruumiiden kokemuksia, sillä ymmärrän ruumiillisuuden koostuvan sekä esitetystä että eletystä puolesta. Sain myös keskustelussa vinkin ruumiin uusmaterialismi -käsitteen äärelle, jota olen myös tässä johdannossa sivunnut. Koska olin jo rajannut myyttitutkimuksen työni keskeiseksi teoriataustaksi, minkä lisäksi työhöni sisältyi teoriaa eettisestä lukemisesta, katsoin viisaimmaksi olla laajentamatta artikkelin teoriataustaa entisestään. Sain myös myönteistä palautetta esitelmän selkeästä rakenteesta.

Englanninkielisen esitelmän laatimisen lisäksi tutkimusprosessiin on sisältynyt artikkelin korjaamista ja muokkaamista refereelausunnoissa annettujen palautteiden pohjalta. Kummassakin lausunnossa suositeltiin artikkelin julkaisemista – kuitenkin molemmat palautteet huomioiden. Ennen refereepalautteita artikkeli oli siis vielä monin paikoin keskeneräinen. Yhteistä lausunnoille oli se, että molemmissa pyydettiin selvittämään artikkelin "eettisyysaspektia", ja avaamaan tarkemmin eettisen lukemisen ja eettisen dialogin käsitteitä jo artikkelin johdannossa. Päädyinkin määrittelemään johdannossa eettisen lukemisen muun muassa osallistuvana, toisten kokemuksiin eläytyvänä kuuntelemisen etiikkana. Pyrin tukemaan työni eettisyysjuonetta nojaamalla muun muassa Kuisma Korhosen (2011), Markku Lehtimäen (2010), Katja Seudun (2012) ja Pia Livia Hekanahon (2004) lukemisen eettisyyttä käsitteleviin tutkimuksiin.

Ensimmäisessä refereelausunnossa sanottiin, että "artikkelissa tuodaan tuoreella tavalla kirjallisuustieteelliseen keskusteluun feministisen myyttikritiikin aikoinaan herättämiä kysymyksiä". Tämä käskettiin kuitenkin tekemään vieläkin tietoisemmin "johdannossa suoraan feministisen myyttikritiikin traditioon viitaten". Muokkasinkin johdantoa siten, että siinä ilmaistaan suorasanaisesti kohdoteosten jatkavan feministisen myyttikritiikin perinnettä, ja tätä päätelmää tuen viittein Ilmari Leppihalmeen (1995) sekä Ilmari Leppihalmeen & Sanna Karkulehdon (2015) myytin käyttöä kaunokirjallisuudessa käsitteleviin tutkimuksiin. Lisäksi määrittelen feministisen myyttikritiikin vielä loppuviitteissä. Lausunnossa pyydettiin myös lisäämään työhön lähdeviitteitä muun muassa Ilo Heléniltä (1997), Maurice Merleau-Pontylta ja Sara Heinämaalta (1996). Korjaukset sisälsivät myös ilmaisullisia ratkaisuehdotuksia. Pyrin muokkauksissa noudattamaan kaikkia annettuja ilmaisullisia ohjeita sekä lisäämään lähteitä työhön soveltuviin kohtiin. Näiden lisäksi palautteessa ehdotettiin pohtimaan, keskitytäänkö artikkelissa ruumiin diskursiiviseen vai kokemukselliseen puoleen. Nostankin johdannossa esille, etten pyri työssäni erottamaan ruumiin diskursiivista ja kokemuksellista, esitettyä ja elettyä puolta toisistaan, vaan ymmärrän ne toisiinsa kietoutuneina jatkumoina.

Toisessa lausunnossa todettiin, että artikkelin "aihe on kiinnostava" ja että "kohdeteokset on valittu aiheen kannalta hyvin". Tässä lausunnossa korostettiin, että artikkelikäsitteilyssä kohdeteoksia niputetaan liikaa yhteen ja ehdotettiin tuomaan teosten ominaispiirteitä enemmän esille. Kirjoitin johdantoon esittelevät kappaleet molemmista teoksista, joissa tuon esille teosten ominaispiirteitä. Erittelen myös, miksi juuri kyseiset teokset ovat valikoituneet tutkimuskohteiksi. Lausunnon palautteessa oli kiinnitetty huomiota etenkin analyysin selkeyttämiseen: analyysi tulisi kytkeä vanhemmin annettuihin lainauksiin ja sen tulisi edetä siinä järjestyksessä, että ensin annetaan lainaus ja vasta sen jälkeen esitetään analyysia ja tulkintaa lainauksissa esille tulevista asioista. Tämä palaute oli erittäin tärkeä analyysiosioden selkeyttämisen ja loogiseen muotoon saattamisen kannalta, sillä sen myötä huomasin, etteivät analyysin kannalta keskeiset avaimet aina ilmiselvästi näkyneet valitsemisissä tekstiesimerkeissä. Jouduin siis muokkaamaan ja järjestämään analyysiosioden tekstimateriaalia uudelleen. "Lukija tarinoiden labyrintissa" -lukuun pyydettiin myös aukikirjoittamaan sitä, kuinka edellisten lukujen analyysit ja tulkinnat toimivat uudelleenkirjoituksena ja -lukemisena. Minun täytyikin vielä yhdistellä edellisten lukujen runoanalyyssejä tähän viimeiseen lukuun, jottei se olisi jäänyt irralliseksi. Myös koko työn otsikossa mainittuja tornikamareita kehoitettiin avaamaan lukijalle enemmän, minkä päädyin tekemään aivan viimeisessä johtopäätöksessä sisältävässä luvussa antaen konkreettisen esimerkin Susiluodon "Satu torniin muuratuista ihmisistä" -runosta (SH, 39).

Kokonaisuudessaan tämän pro gradu -tutkielman tutkimusprosessi on ollut äärimmäisen haastava, mutta myös samalla monipuolinen ja opettavainen. Olen oppinut hahmottamaan tutkimuskohdettani

itseä kiinnostavien kirjallisuustieteellisten teorioiden näkökulmasta niin suomeksi kuin englanniksi ja saanut kokemusta kansainväliseen tutkimussymposiumiin osallistumisesta ja siellä esiintymisestä. Ennen kaikkea koen kehittyneeni (artikkelin) kirjoittajana. Sekä ohjaajalta saadut että refereerausuntojen palautteet ovat auttaneet selkiyttämään ja täsmentämään artikkelin teoreettisia lähtökohtia, muokkaamaan runoanalyysia loogisemmin etenevään muotoon sekä saavuttamaan kirjoittamiseen tarvittavaa ilmaisullista tarkkuutta.

Lähteet (johdanto)

Kohdeteokset

Kyyrönen, Sirpa (2010) *Naispatsaita*. Helsinki: Otava.

Susiluoto, Saira (2001) *Siivekkäät ja Hännäkkäät*. Helsinki: Otava.

Tutkimuskirjallisuus

Ahmasto, Marjaana (2007) *What a Bitch*. Helsinki: Tammi.

Ahvenjärvi, Kaisa (2012) "Minkähänlainen se oikea saamelaisnainen on". Dekolonisaatio ja identiteettineuvottelu saamelaisessa nykyryiikassa. Teoksessa Siru Kainulainen, Karoliina Lummaa & Katja Seutu (toim.) *Työmaana runous. Runoudentutkimuksen nykysuuntauksia*. Helsinki: SKS, 192–222.

Alaimo, Stacey & Hekman, Susan (2008) Introduction: Emerging Models of Materiality in Feminist Theory. Teoksessa Stacey Alaimo & Susan Hekman (toim.) *Material Feminisms*. Bloomington: Indiana University Press, 1–19.

Arendt, Hannah (1958/2002) *Vita activa. Ihmisenä olemisen ehdot*. Suom. Eija Virtanen...et al. Tampere: Vastapaino.

Barthes, Roland (1957/1994) *Mytologioita*. Suom. Panu Minkkinen. Helsinki: Gaudeamus.

Butler, Judith (1990/2006) *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.

Bordo, Susan (1993) *Unbearable Weight: Feminism, Western Culture and the Body*. Berkeley–Los Angeles–London: University of California Press.

- Eerikäinen, Hannu (2006) Halu ja nautinto järjen haasteena. Teoksessa Taina Kinnunen & Anne Puuronen (toim.) *Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat*. Helsinki: Gaudeamus, 13–43.
- Enwald, Liisa (1999) Naiskirjallisuus. Teoksessa Pertti Lassila & Yrjö Varpio (toim.) *Suomen kirjallisuushistoria 3. Rintamakirjeistä tietoverkkoihin*. Helsinki: SKS, 199–211.
- Featherstone, Mike (2001) The Body in Consumer Culture. Teoksessa Jessica R. Johnston (toim.) *The American Body in Context: An Anthology*. United States of America: American Visions, 79–120.
- Fetterley, Judith (1978) *The Resisting Reader: A Feminist Approach to American Fiction*. Bloomington: Indiana University Press.
- Foucault, Michel (1976/2010) *Seksuaalisuuden historia: Tiedontahto. Nautintojen käyttö. Huoli itsestä*. Suom. Kaisa Silvenius. Helsinki: Gaudeamus.
- Fowler, Rowena (2006) ‘This tart fable’: Daphne and Apollo in Modern Women’s Poetry. Teoksessa Vanda Zajko & Miriam Leonard (toim.) *Laughing with Medusa. Classical Myth and Feminist Thought*. New York: Oxford University Press, 381–398.
- Genette, Gérard (1982/1997) *Palimpsests: Literature in the Second Degree*. United States of America: University of Nebraska Press.
- Hakkarainen, Marja-Leena (2000) Musta Akhilleus: Jälkikoloniaalisen kirjallisuuden muuttuvat myytit. Teoksessa Liisa Saariluoma (toim.) *Keijujen kuningas ja musta Akhilleus. Myytit modernissa kirjallisuudessa*. SKS:n toimituksia 747. Helsinki: SKS, 295–323.
- Harjunen, Hannele (2012) Lihavuus yhteiskunnallisena kysymyksenä. Teoksessa Hannele Harjunen & Tuija Saresma (toim.) *Sukupuoli nyt! Purkamisia ja neuvotteluja*. Jyväskylä: Kampus Kustannus, 153–172.
- Heikkinen, Tytti (2009) *Varjot astronauteista*. Helsinki: Poesia.
- Hekanaho, Pia Livia (2011) Teksti, lukija ja affektit. Sarah Watersin *The Little Stranger* sekä lukijan pelko ja häpeä. *Avain* 4/11, 35–52.
- Helle, Anna (2013) Tulkinnallinen horjuvuus ja affektit. Kuolema Monika Fagerholmin Amerikkalaisessa tytössä ja Sähkönäyttämössä. *Avain* 1/13, 5–22.

- Henriksson, Essi (2009) Todellisuus pahoinpiteli runon. *Kiiltomato.net* 30.11.2009. URL: <http://www.kiiltomato.net/tytti-heikkinen-varjot-astronauteista/> (linkki tarkistettu 31.10.2014).
- Holm, Niina (2007) Halusta, halulla, halulle. *Kiiltomato.net* 6.2.2007. URL: <http://www.kiiltomato.net/merja-virolainen-kontaktia-halutaan/> (linkki tarkistettu 20.8.2014).
- Holm, Niina (2009) Puhujan suussa muovin maku. *Kiiltomato.net* 28.9.2009. URL: <http://www.kiiltomato.net/satu-manninen-sydanfilmi/> (linkki tarkistettu 20.8.2014).
- Holm, Niina (2010) Naisten kaupungeissa. *Kiiltomato.net* 22.11.2010. URL: <http://www.kiiltomato.net/sirpa-kyyronen-naispatsaita/> (linkki tarkistettu 18.9.2014).
- Holm, Niina (2011) Muutoksen runoilija Saila Susiluoto. *Kirjasampo.fi* 6.10.2011. URL: <http://www.kirjasampo.fi/fi/node/153> (linkki tarkistettu 20.8.2014).
- Hosiaislouma, Yrjö (2013) Runo tanssii uudelle vuosituhannelle. Teoksessa Mika Hallila, Yrjö Hosiaislouma, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi (toim.) *Suomen nykykirjallisuus. Lajeja, poetiikkaa*. Helsinki: SKS, 149–174.
- Ijäs, Kaisa (2012) Panssarivaunuja mantelitulmakkeessa. *Tuli&Savu* 24.2.2012. URL: <http://www.tulijasavu.net/2012/02/panssarivaunuja-mantelitulmakkeessa/> (linkki tarkistettu 20.8.2014).
- Ilmonen, Kaisa (2012) Myrsky Karibialla – uudelleenkirjoitetut myytit ja postkoloniaalinen romaani. Teoksessa Hanna Meretoja & Aino Mäkikallio (toim.) *Tulkintojen aika. Kirjoituksia ajallisuudesta kirjallisuudessa*. Turku: Turun yliopisto, 235–257.
- Iser, Wolfgang (1976/1978) *The Act of Reading. A Theory of Aesthetic Response*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Jokinen, Arto (2004) Diskurssianalyysin kourissa. Sotilasteksteissä muotoutuva miehisuus. Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino, 191–208.
- Juvonen, Tuula (2006) Seksuaalisen ruumiin jäljillä. Teoksessa Taina Kinnunen & Anne Puuronen (toim.) *Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat*. Helsinki: Gaudeamus, 71–90.
- Kainulainen, Siru (2013) Liikettä tahdissa. Nykyrunon vaikuttava rytmitoiminta. *Avain* 1/13, 55–70.

- Kainulainen, Siru, Lummaa, Karoliina & Seutu, Katja (2012) III Etiikka ja politiikka. Aluksi. Teoksessa Siru Kainulainen, Karoliina Lummaa & Katja Seutu (toim.) *Työmaana runous. Runoudentutkimuksen nykysuuntauksia*. Helsinki: SKS, 189–191.
- Kaipainen, Anu (1967/1991) *Arkkienkeli Oulussa 1808–1809*. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.
- Kantola, Janna (2003) Runouden fyysinen aggressio. Henri Michaux'n esimerkki. Teoksessa Sanna Karkulehto & Ilmari Leppihalme (toim.) *Ruumiillisuus. Merkillisiä ruumiita kirjallisuudessa*. Helsinki: SKS, 44–59.
- Karkulehto, Sanna & Leppihalme, Ilmari (2015) Deviant Will to Knowledge: The Pandora Myth and Its Feminist Revisions. Teoksessa Tiina Mäntymäki, Marinella Rodi-Risberg & Anna Foka (toim.) *Deviant Women. Cultural, Linguistic and Literary Approaches to Narratives of Femininity*. Frankfurt: PL Academic Research, 69–90.
- Karkulehto, Sanna (2008) Järki, tunteet ja queer-poliittinen luenta. Teoksessa Sanna Karkulehto (toim.) *Taajuuksilla värähdellen. Sukupuolten tiloja ja tuntoja kirjallisuudessa ja elokuvassa*. Oulu: Oulun yliopisto, 207–221.
- Karkulehto, Sanna & Leppihalme, Ilmari (2007) "Jos hän avaisi tämän olennon?". Lesbohalu ja feministinen epistemologia Ritva Ruotsalaisen *Pandorassa*. *Naistutkimus* 3/07, 4–17.
- Karkulehto, Sanna (2006) Seksuaalisen ruumiin modernit teoriat. Teoksessa Taina Kinnunen & Anne Puuronen (toim.) *Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat*. Helsinki: Gaudeamus, 44–70.
- Katri Vala -palkintoraati (2011) Sirpa Kyyrösen palkinnon perustelut. *Kansan Sivistysrahasto*. URL: <http://www.sivistysrahasto.fi/00010085-katri-vala-palkinto> (linkki tarkistettu 19.1.2015).
- Kinnunen, Taina (2006) Silikoni-implantit omaksi iloksi? Teoksessa Taina Kinnunen & Anne Puuronen (toim.) *Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat*. Helsinki: Gaudeamus, 160–182.
- Kinnunen, Taina (2010) Sukupuolen ja seksuaalisuuden ruumiillinen muoto-oppi. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 226–240.

- Kirstinä, Leena (2007) The Demystification of Inherited Concepts in Eira Stenberg's Poetry. Teoksessa Päivi Lappalainen & Lea Rojola (toim.) *Women's Voices. Female Authors and Feminist Criticism in the Finnish Literary Tradition*. Helsinki: FLS, 70–88.
- Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (2004) Paikantuminen. Teoksessa Anu Koivunen ja Marianne Liljeström (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 271–292.
- Koivunen, Anu (2007) Vielä kerran, tunteella. Camp, poliittisen modernismin perintö ja affektiivisuuden ongelma. Teoksessa Leena-Maija Rossi & Anita Seppä (toim.) *Tarkemmin katsoen. Visuaalisen kulttuurin lukukirja*. Helsinki: Gaudeamus, 179–195.
- Koivunen, Anu (2010) An affective turn? Reimagining the subject of feminist theory. Teoksessa Marianne Liljeström & Susanna Paasonen (toim.) *Working with Affect in Feminist Readings. Disturbing differences*. New York: Routledge, 8–29.
- Korhonen, Kuisma (2007) Saira Susiluoto ui uutuuskokoelmassaan tummissa vesissä. Uuden kokonelman tekstit soivat rikkaina ja moniäänisinä. *Helsingin Sanomat* 11.10.2007. URL: <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1353062033530> (linkki tarkistettu 20.8.2014).
- Korhonen, Kuisma (2011) *Lukijoiden yhteisö. Ystävydestä, kansanmurhasta, itkevistä kivistä*. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Kristeva, Julia (1993) *Puhuva subjekti. Tekstejä 1967–1993*. Suom. Pia Silvenius, Tiina Arppe, Kirsi Saarikangas, Helena Sinervo ja Riikka Steven. Helsinki: Gaudeamus.
- Kyrölä, Katariina (2006) Ruumis, media ja ruumiinkuvat. Teoksessa Anna Mäkelä, Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 107–128.
- Kyyrönen, Sirpa (2012) *Lempeät tukaanit*. Helsinki: Otava.
- Kähkönen, Lotta (2012) Kohti transsukupuolisuuden etiikkaa. Billy Tiptonin tarina resurssina. Teoksessa Kirsti Lempiäinen, Taru Leppänen & Susanna Paasonen (toim.) *Erot ja etiikka feministisessä tutkimuksessa*. Turun yliopisto. Turku: UTU, 59–82.
- Kähkönen, Marjut (2003) "Auki molemmista päistä". Ruumiilliset metaforat ja feminismi. Teoksessa Sanna Karkulehto & Ilmari Leppihalme (toim.) *Ruumiillisuus. Merkillisiä ruumiita kirjallisuudessa*. Helsinki: SKS, 98–119.

- Lappalainen, Päivi (2011) Häpeä, ruumis ja väkivalta Sofi Oksasen *Puhdistuksessa*. Teoksessa Siru Kainulainen & Viola Parente-Capková (toim.) *Häpeä vähän! Kriittisiä toimituksia häpeästä*. Turun yliopisto. Turku: UTU, 259–281.
- Lavinto, Anna (2012) *Naurava Penelope. Myytin feministinen uudelleenkirjoittaminen ja parodia Margaret Antwoodin romaanissa The Penelopiad*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lehtimäki, Markku (2010) Sofistikoitunut kertomus ja lukemisen etiikka. *Avain* 2/10, 40–49.
- Leppihalme, Ilmari (1995) Penelopen urakka: myytin käytön ongelmia ja strategioita naiskirjallisuudessa. Teoksessa Raija Paananen & Nina Työlähti (toim.) *Hullu herttuatar ja muita naisia. Sukupuolen konstruointia naiskirjallisuudessa*. Oulu: Oulun yliopisto, 21–42.
- Leppihalme, Ilmari (1998) "Vapaasti ja kiitollisena lainaten" – Anu Kaipainen ja Sara Wacklin. Teoksessa Sinikka Tuohimaa, Nina Työlähti & Ilmari Leppihalme (toim.) *Jäiset laakerit. Artikkeleita pohjoisista naiskirjailijoista*. Oulu: Oulun yliopiston Taiteiden ja antropologian laitoksen julkaisuja, 112–142.
- Lummaa, Karoliina (2010) *Poliittinen siivekäs. Lintujen konkreettisuus suomalaisessa 1970-luvun ympäristörunoudessa*. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 102.
- Maksimainen, Heini (2014) Pakko saada sixpack. *Helsingin Sanomat* 14.8.2014. URL: <http://www.hs.fi/terveys/a1407925534204> (linkki tarkistettu 21.8.2014).
- Malmio, Kristina (2011) Sukupuoli, yhteiskunta, valta, kirjallisuus. Feministisen kirjallisuudentutkimuksen sosiologisuus. Teoksessa Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen & Risto Turunen (toim.) *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa*. Helsinki: SKS, 183–217.
- Manner, Eeva-Liisa (1968) *Fahrenheit 121*. Helsinki: Tammi.
- Manninen, Satu (2009) *Sydänfilmi*. Helsinki: Gummerus.
- Melkas, Kukku (2006) *Historia, halu ja tiedon käärme Aino Kallaksen tuotannossa*. SKS:n toimituksia 1063. Helsinki: SKS.
- Mikkola, Hanna (2012) "Tänään työ on kauneus on ruumis on laihuus". Feministinen luenta syömishäiriöiden ja naissukupuolen kytköksissä suomalaisissa syömishäiriöromaaneissa. Joensuu: University of Eastern Finland.

- Molarius, Päivi (1997) Rajoja rikkova ruumis. Teoksessa Mervi Kantokorpi (toim.) *Muodotonta menoa*. Juva: WSOY, 116–135.
- Moraru, Christian (2001) *Rewriting: Postmodern Narrative and Cultural Critique in the Age of Cloning*. New York: State University of New York Press.
- Oinas, Elina (2011a) Häpeä, arki ja ruumiillisuus. Teoksessa Siru Kainulainen & Viola Parente-Capková (toim.) *Häpeä vähän! Kriittisiä toimituksia häpeästä*. Turun yliopisto. Turku: UTU, 151–180.
- Oinas, Elina (2011b) Tyttötutkimuksen näkökulmia ruumiillisuuteen. Teoksessa Karoliina Ojanen, Heta Mulari & Sanna Aaltonen (toim.) *Entäs tytöt. Johdatus tyttötutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 305–342.
- Oja, Outi (2012) From Autofictive Poetry to the New Romanticism. The Guises of Finnish Poetry in the 1990s and 2000s. Teoksessa Leena Kirstinä (toim.) *Nodes of Contemporary Finnish Literature*. Helsinki: SKS, 112–135.
- Ojajärvi, Jussi (2013) Naiskirjallisuus äitimyytin purkajana. Teoksessa Mika Hallila, Yrjö Hosiaisuus, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä ja Jussi Ojajärvi (toim.) *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Helsinki: SKS, 127–130.
- Oksala, Johanna (1997) Foucault ja feminismi. Teoksessa Sara Heinämaa, Martina Reuter & Kirsi Saarikangas (toim.) *Ruumiin kuvia. Subjektin ja sukupuolen muunnelmia*. Tampere: Gaudeamus, 168–190.
- Palin, Tutta (1996/2004) Ruumis. Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 225–244.
- Pearce, Lynne (1997) *Feminism and the Politics of Reading*. London: Arnold.
- Peltonen, Salla (2012) Käsitteiden politiikkaa. Mistä puhumme kun puhumme sukupuolierosta? Teoksessa Kirsti Lempiäinen, Taru Leppänen & Susanna Paasonen (toim.) *Erot ja etiikka feministisessä tutkimuksessa*. Turun yliopisto. Turku: UTU, 235–255.
- Penttinen, Marika (2012) "Ja jossain pojassa, vielä syntymättömässä, kasvaa ukki joka minun täytyy synnyttää". Naissubjekti ja tyttöidentiteetti Salla Susiluodon runoteoksessa *Siivekkäät ja Hänäkäävät ja Merja Virolaisen runoteoksessa Olen tyttö, ihanaa!*. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Petäjaniemi, Soili (1997) Judith Butler ja ruumiin poliittinen fenomenologia. Teoksessa Sara Heinämaa, Martina Reuter & Kirsi Saarikangas (toim.) *Ruumiin kuvia. Subjektin ja sukupuolen muunnelmia*. Tampere: Gaudeamus, 245–270.
- Puuronen, Anne (2004) *Rasvan tyttäret. Etnografinen tutkimus anorektisen kokemustiedon kulttuurisesta jäsentymisestä*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 42. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Pääjärvi, Maaria (2007) Musiikkia, lintuja ja soivia onteloita. *Kiiltomato.net* 30.4.2007. URL: <http://www.kiiltomato.net/sinikka-vuola-orkesteri-jota-emme-kuule/> (linkki tarkistettu 20.8.2014).
- Rautaparta, Malla (1997) Ruumis subjektina Merleay-Pontyn filosofiassa. Teoksessa Sara Heinämaa, Martina Reuter & Kirsi Saarikangas (toim.) *Ruumiin kuvia. Subjektin ja sukupuolen muunnelmia*. Tampere: Gaudeamus, 129–135.
- Reuter, Martina (1997) Anorektisen ruumiin fenomenologia. Teoksessa Sara Heinämaa, Martina Reuter & Kirsi Saarikangas (toim.) *Ruumiin kuvia. Subjektin ja sukupuolen muunnelmia*. Tampere: Gaudeamus, 136–167.
- Rojola, Lea (1990) Salainen, tyhjä kirjoitus. Eeva-Liisa Manner Platonin luolassa. Teoksessa Pirjo Ahokas & Lea Rojola (toim.) *Marginaalista muutokseen. Feminismi ja kirjallisuudentutkimus*. Turku: Turun yliopisto, 97–122.
- Saariluoma, Liisa (2000) Johdanto: myytit klassisessa ja modernissa kirjallisuudessa. Teoksessa Liisa Saariluoma (toim.) *Keijujen kuningas ja musta Akhilleus. Myytit modernissa kirjallisuudessa*. SKS:n toimituksia 747. Helsinki: SKS, 8–57.
- Salmi, Anna (2012) Miten kertoa maailmansa uudeksi?. Ursula K. Le Guinin *Lavinian* revisionistinen epäilijä. *Avain* 4/2012, 37–50.
- Sellers, Susan (2001) *Myth and Fairy Tale in Contemporary Women's Fiction*. Gordonsville, VA, USA: Palgrave Macmillan.
- Seutu, Katja (2012) "Tuletko vanhainkotiin?". Runon affektiivisuudesta ja osallistuvasta lukemisesta. Teoksessa Siru Kainulainen, Karoliina Lummaa & Katja Seutu (toim.) *Työmaana runous. Runouudentutkimuksen nykysuuntauksia*. Tietolipas 236. Helsinki: SKS, 249–267.
- Susiluoto, Saira (2007) *Missä leikki loppuu*. Helsinki: Otava.
- Susiluoto, Saira (2010) *Carmen*. Helsinki: Otava.

Tikkanen, Märta (1986) *Punahilkka*. Helsinki: Tammi.

Tikkanen, Märta (1992) *Arnaia, kastad i havet*. Helsinki: Tammi.

Toivanen, Anna-Leena (2012) Prostituutio ja paikaltaan olo Ken Bugulin ja Chika Unigwen romaaneissa *Le baobab fou* ja *On Black Sisters' Street*. Teoksessa Hannele Harjunen & Tuija Saresma (toim.) *Sukupuoli nyt! Purkamisia ja neuvotteluja*. Jyväskylä: Kampus Kustannus, 55–67.

Valovirta, Elina (2010) Ethics of empathy and reading in Shani Mootoo's *Cereus Blooms at Night*. Teoksessa Marianne Liljeström & Susanna Paasonen (toim.) *Working with Affect in Feminist Readings. Disturbing differences*. New York: Routledge, 140–150.

Virolainen, Merja (1990) *Hellyyttäsi taitat gardenian*. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.

Virolainen, Merja (2007) *Kontaktia halutaan*. Helsinki: Tammi.

Vuola, Sinikka (2007) *Orkesteri jota emme kuule*. Helsinki: Tammi.

Waarala, Hannu (2012) Sirpa Kyyrönen – Lempeät tukaanit. *Keskisuomalainen* 19.3.2012. URL: <http://www.ksml.fi/uutiset/viihde/kirjat/sirpa-kyyronen-lempeat-tukaanit/1178348> (linkki tarkistettu 20.8.2014).

Zajko, Vanda & Leonard, Miriam (2006) Introduction. Teoksessa Vanda Zajko & Miriam Leonard (toim.) *Laughing with Medusa. Classical Myth and Feminist Thought*. New York: Oxford University Press, 1–17.

2 Artikkelit: Vedenpaisumus tornikamareissa – myyttejä purkavat naisruumiinkokemukset ja eettinen lukeminen

[– –] Viskon

itseäni peilissä, enää et katso kuvaasi nauramatta. Ja se viskoi, nainen sanoi, ensin viehkeästi, sitten kummasti kuin kömpelö käärme, sitten se nauroi: ken on maassa kaunehin, se on kuollut jo. Se nauroi: hyppy, hyppy, pelastus, liekinvarsi, humahdus. Se sanoi: jos putoat veneestä, tahdot veteen. Se sanoi: makean veden tekevät sen kalat. (SH, 52.)

Monet feministitutkijat ovat Michel Foucault'n työhön viitaten painottaneet, että ruumis on yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti muodostunut käytäntö. Tällöin korostuvat ruumiin kytkennät valtaan ja normittamiseen; ruumis toimii sekä vallankäytön välineenä että kohteena (esim. Bordo 1993; Butler 2006). Näkemys ruumiista historiallisesti ja sosiaalisesti muuttuvana merkitysjärjestelmänä on pyrkinyt häivyttämään syvään juurtunutta ajatusta etenkin naisruumiista biologisena kohtalona. (Kyrölä 2006, 120–123; Oksala 1997, 169–173; ks. myös Foucault 2010, 111–112.) Tutkin tässä artikkelissa, miten kahdessa suomalaisessa nykyrunoteoksessa, Saila Susiluodon¹ kokoelmassa *Sii-vekkäät ja Hännäkkäät* (= SH, 2001) sekä Sirpa Kyyrösen² kokoelmassa *Naispatsaita* (= N, 2010), suoritetaan naisruumiin kulttuurinen ja yhteiskunnallinen "ruumiinavaus" eli avataan ruumiillisuuden yhteiskunnallisia ja kulttuurisia merkityskerrostumia kaunokirjallisuuden keinoin. Esitän, että tarkastelemissani runoissa keskustellaan ajankohtaisen ruumistematiikan kanssa myyttejä ja satuja uudelleenkirjoittaen, kuten tapahtuu yllä esitetyssä otteessa Susiluodon runosta "Tunnen naisen joka harjoitteli luolassa" (SH, 52), jossa puretaan esimerkiksi kulttuurista kauneusmyyttiä *Lumikki-satua* (1812) hyödyntämällä.

Temaattisesti ja poeettisesti toisiaan muistuttavissa Susiluodon ja Kyyrösen runoteoksissa kuvataan naisten elämäntodellisuuden erilaisia puolia ja etenkin juuri naisruumiin problematiikkaa; teoksissa tematisoituvat muun muassa äitiyteen, seksuaalisuuteen ja ruumiin materiaalisuuteen kytkeytyvät kysymykset. Runoissa esitetyt ruumiinkokemukset yltyvät synnytyksistä syömishäiriöihin. Tutkin artikkelissani, miten runoteoksissa avataan intertekstuaalisuuden avulla, myyttisiä tarinoita purkamalla naisruumiin yhteiskunnallisia ja kulttuurisia kerrostumia, joita vasten subjektiivisia kokemuksia peilataan. Esitän, että Susiluodon ja Kyyrösen teokset jatkavat näin feministisen myyttikritiikin³ perinnettä, jonka keskeisenä tavoitteena on ollut osoittaa, kyseenalaistaa ja purkaa länsi-

maisessa mytologiassa naiseuteen liitettyjä, luonnollisiksi muutettuja puhetapoja ja käytäntöjä (ks. Karkulehto & Leppihalme 2015; Leppihalme 1995, 22). Lisäksi oletan teosten tematiikan ja intertekstuaalisuuden haastavan lukijoita mukaan eettisiin pohdintoihin, joissa toisten kokemuksia on mahdollista kohdata aidosti kuunnellen (ks. Lehtimäki 2010, 45–47).

Tutkimuksen lähtökohdat

Saila Susiluodon *Siivekkäät ja Hännäkkäät* on proosarunon⁴ muotoon kirjoitettu, paikoitellen surrealistisia sävyjä saava runoteos, jossa leikitellään proosalle tyypillisillä kertovilla rakenteilla ja unen logiikkaan nojaavilla elementeillä. Kokoelman aloittaa "Prologi"-niminen runo, jonka naispuhujasta kertoo lapsilleen "aikuisten satuja", joissa seikkailevat kokoelman nimen mukaisesti siivekkäät linnut ja hännäkkäät sudet (*SH*, 7). "Prologi"-runo on kokoelman kehystarina, jota seuraavat arkisiin elementteihin myyttisiä aineksia yhdistelevät runosarjat, joiden maailmat sijoittuvat niin espoolaisten rivitalojen arkitodellisuuteen kuin Platonin luolaan. Kokoelman päättää "Epilogi"-niminen runo, jossa naispuhujasta sulkee kirjan ja samalla "tarinan" jälleen sadun genreä mukaillen: "Olipa kerran maailma, hän nauraa, eikä / siitä tule loppua (*SH*, 61)." (Ks. myös Oja 2013, 181.)

Teoksen runot kertovat ikään kuin yhtä ja samaa tarinaa naisen itsenäistymiskamppailusta. Runojen naispuhujan äänestä on kuultavissa vapauden kaipuu, halu paeta yhteiskunnallisia ja kulttuurisia naiseuden ja naisruumiin lokeroiteja. Puhujasta kapinointi sovinnaisuus ja yhteiskunnan normeja edustavaa miestä, "Soturia", vastaan käyttäytymällä epäsovinnaisesti, kuten pyörittelemällä "pääskynpesiä häpykarvoistaan" ja kulkemalla kotonaan alasti (*SH*, 11–13). Tätä vapauden kaipuuta ja siitä syntyvää ahdistusta symboloivat kokoelmassa vilahtelevat siivekkäät linnut ja hännäkkäät sudet, mutta myös monet myyttiset hahmot sekä kertomukset, kuten esimerkiksi *Raamatun* vedenpaisumuskertomus. (Ks. myös Kainulainen 2008, 109–110.) *Siivekkäät ja Hännäkkäät* on saanut hyvän vastaanoton⁵: arvioinneissa nostetaan esille teoksen monikerroksisuus, jossa "myyttiset nais-hahmot sudenmorsiamesta pieneen merenneitooon saavat rinnalleen lähiötodellisuuden ja sen arkisemmat, lihalliset naiset" (Holm 2001; Siro 2001).

Sirpa Kyyrösen *Naispatsaita*-teos puolestaan sisältää vahvan fyysisiä runokuvia, joissa naiseutta tarkastellaan biologis-anatomiselta lähietäisyydeltä. Kyyrösen onkin sanonut saaneensa virikkeitä teoksen kirjoittamiseen lukemalla internetin lääkäripalstoja (Manninen & Pääjärvi 2011, 157). Runoissa äänen saavat eri elämäntilanteissa olevat naiset, kuten esimerkiksi synnyttävät ja syömishäiriöiset naiset. Teoksessa kuvataan naisten subjektiivisia, autenttisia ruumiinkokemuksia, joiden taustalla esitetään kulttuurisia "naispatsaita", jotka "ovat säilyneet meren pohjassa satoja vuosia" (*N*, 51). (Ks. myös Holm 2010.) Myös *Naispatsaita*-kokoelman runokuvastot on ladattu myytti- ja

satuaineksella: kuten Susiluodon teoksessa myös Kyyrösellä satujen prinsessat, merenneidot ja *Raamatun* vedenpaisumuskertomus toimivat varioitavana myyttisenä aineksena. Rakenteellisesti Kyyrösen teos on paikoin kollaasimainen, mutta lopulta runopalasista kuitenkin muodostuu tarinalinjoja. *Siivekkäiden ja Hännäkkäiden* tapaan myös *Naispatsaita* on saanut hyvän vastaanoton⁶: muun muassa Katri Vala -palkintoraadin perusteluissa teos on saanut erityishuomiota siitä, että runoissa tuodaan esille naiseus eri ikä- ja elämänvaiheissa, ja tämä tehdään rikkaan ja elävän ilmaisun voimin (Katri Vala -palkintoraati 2011).

Tarkastelen runoteoksia ruumiillisuuden tutkimuksen näkökulmasta hyödyntäen kulttuurin- ja tekstintutkimuksessa kehitettyä, lähinnä foucault'laista diskurssianalyttistä lähestymistapaa. Käytän tutkimuskohteeni hahmottamiseksi diskurssin ja vastadiskurssin käsitteitä. Diskurssi tarkoittaa jotakin tiettyä aihealuetta käsittäviä puhe- ja ajattelutapoja, jotka ovat toiston ja erilaisten variaatioiden kautta muotoutuneet kulttuurissa niin luonnollisiksi, että niitä on usein vaikea hahmottaa opituiksi. Diskurssit ovat siis kulttuurisesti jaettu ja hyväksytyjä merkitysjärjestelmiä. Diskurssien materiaalina toimivat kieli ja erilaiset tekstit, jotka ovat myös rakentamassa puhumiaan kohteita. (Foucault 2005, 33–35, 38–41; Jokinen 2004, 191–194; Juhila 1999, 162–167; Malmio 2011, 209–210; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 25–26.) Vastadiskurssilla puolestaan tarkoitetaan vallitsevaa diskurssia vastustavia puhe- ja ajattelutapoja, jotka pyrkivät paljastamaan ja purkamaan historiallisia, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia itsestäänselvyyksiksi muodostuneita käsityksiä (Foucault 1998, 75–76; Foucault 2005, 203–204). Foucault'n genealogiseksi kutsutun analyysin tarkoituksena on osoittaa valtaan kytkeytyvien ajatusjärjestelmien sattumanvaraisuus (Foucault 1998, 117–124; Tiisala 2010).

Tarkastelemiani runoteoksia yhdistää se, että molemmissa tuodaan esille naisruumiinkokemuksia myyttejä ja satuja uudelleenkirjoittamalla. Diskurssianalyttisesti käsitän myytit ja sadut historiallisesti ja kulttuurisesti muodostuneiksi puhe- ja ajattelutavoiksi eli juuri diskursseiksi (Ilmonen 2012, 240–245; Karkulehto 2011, 165; Malmio 2011, 211–212; Sellers 2001, 5–8), joissa naisruumiille annetaan tietynlaisia merkityksiä. Myyttien ja satujen uudelleenkirjoitukset taas tulkitsen oman tutkimukseni puitteissa kaunokirjalliseksi vastadiskursseiksi⁷, joiden avulla pyritään kyseenalaistamaan ja purkamaan representaatioita historiallisesta menneisyydestä sekä suuntaamaan katse nykyisyyteen ja tulevaisuuteen (Zajko & Leonard 2006, 2–6). Tarkastelenkin artikkelissani, millaisia ruumiidiskursseja runoissa esiintyy, millaisia purkavia vastadiskursseja niistä on luettavissa ja millaista tietoa ne naisruumiinkokemuksista tuottavat.

Ruumiinfenomenologisessa⁸ tutkimuksessa on objektiruumiin sijaan kiinnitetty jo pitkään huomiota elettyyn ja koettuun ruumiiseen (Heinämaa 1996, 79; Merleau-Ponty 2004, 79–84; Palin 2004,

240). Tällöin ruumista ei tarkastella ainoastaan kolmannen persoonan näkökulmasta, havaittavana objektina, vaan pikemminkin kokevana subjektina (Heinämaa 1996, 79; Merleau-Ponty 2004, 126; Rautaparta 1997, 130). Tässä artikkelissa olen myös kiinnostunut lähestymään kaunokirjallisten tekstien esittämiä ruumiita juuri kokemuksellisuuden näkökulmasta. Kokemuksellisuuden ymmärrän yksilöllisen ja yhteisöllisen kohtaamispaikaksi: kokemukset ovat yhtäältä subjektiivisia mutta toisaalta muodostuvat osallisuudesta tiettyihin kulttuurisiin käytänteisiin, diskursseihin ja instituutioihin (Koivunen & Liljeström 2004, 278). Osallisuus kulttuuriin diskursseihin on rakentamassa ruumiinkuvaa, joka muotoutuu eletyn ruumiin ja ruumisrepresentaatioiden välisten suhteiden tuloksena (Kyrölä 2006, 108). En siis pyri työssäni erottamaan ruumiin diskursiivista ja kokemuksellista, esitettyä ja elettyä puolta toisistaan, vaan ymmärrän ne toisiinsa kietoutuneina jatkumoina.

Ruumiinkokemusten tavoittaminen ja eettinen lukeminen vaativat eletyn ja koetun ruumiin ja ruumisrepresentaatioiden tai -diskurssien välisten suhteiden pohdintaa. Tämä on mahdollista muun muassa naisruumiin myyttisiä kerroksia avaavien uudelleenkirjoitusten logiikkaa analysoimalla. Eettisestä lukemisesta puhuessani oletan, että lukijalla on kompetenssia suhtautua tekstien esittämisiin ruumiinkokemuksiin eläytyen (ks. Korhonen 2011, 139–140).⁹ Olettamani lukija on osallistuva lukija (ks. Seutu 2012, 249), jolla on halu ja valmius ottaa vastaan tekstin tarjoamia tulkintapaikkoja ja kyky asettua toisen asemaan. Ymmärrän eettisen lukemisen kuuntelemisen etiikkana – toisen kokemusten aitona, uteliaana kohtaamisena (Hekanaho 2004, 20).¹⁰

Ruumiinkokemusten kaunokirjallisten esitysten tarkastelu on tässä artikkelissa siis eettisesti virittyntä: kytken analyysissäni ruumisdiskursseja purkavat uudelleenkirjoitukset lukemisen käsitteeseen pohtien, kuinka lukijoita haastetaan mukaan eettiseen vuorovaikutukseen (vrt. esim. Kähkönen 2012; Seutu 2012). Eettisellä vuorovaikutuksella tarkoitan sitä, että runot ohjailevat lukijaa poetisten keinojensa avulla kohti tietynlaisia tulkintoja ja saavat lukijan reagoimaan lukemaansa pyrkien ymmärtämään ja kuuntelemaan toista ja eläytymään toisen kokemuksiin (ks. Korhonen 2011, 139–140; Lehtimäki 2010, 43). Uudelleenkirjoituksen logiikka sysää lukijan eettisten pohdintojen äärelle, sillä runoista välittyvien diskurssien ja vastadiskurssien välisiä suhteita pohtiessaan lukija tulee ikään kuin huomaamattaan verranneeksi runoissa esitettyjä kokemuksia omaan kokemusmaailmaansa (vrt. Valovirta 2010, 146). Kaunokirjallisen tekstin välittämien käsitysten ja arvojen sekä lukijan tekstiin mukanaan tuomien käsitysten ja arvojen rinnastuminen johtavat eettiseen dialogiin tekstin kanssa (Korhonen 2011, 246; Phelan 1996, 100). Parhaimmillaan kaunokirjallinen teksti muuttaa lukijan käsityksiä, arvoja ja asenteita myönteisellä tavalla ja auttaa lukijaa ymmärtämään omasta kokemusmaailmastaan kaukanakin olevia kokemuksia (Lehtimäki 2010, 45; Seutu 2012, 251).

Oletuksenani on, että uudelleenkirjoitukset haastavat lukijaa kriittiseen uudelleenlukemiseen (Moraru 2001, 15–16). Judith Fetterleyn (1978) vastustavan lukijan käsite (Karkulehto 2007, 92–95) liittyy kiinteästi uudelleenkirjoitusten logiikkaan, jossa uudelleenkirjoitetut myytit ja sadut saavat lukijan vastustamaan eli lukemaan uudelleen ja toisin kuluneita kulttuurisia mallikertomuksia ja siten asettumaan mallikertomuksia epäilevään, kyseenalaistavaan tai vastustavaan lukijaposition. Eettinen lukeminen voi siis olla myös kriittistä uudelleenlukemista, jossa tekstin merkityksiä pohditaan vertailemalla uudelleenkirjoitettavan ja uudelleenkirjoitetun tekstin välisiä yhteneväisyyksiä ja eroavuuksia.¹¹ Ei tosin tule myöskään unohtaa, että lukijalla on lopulta valta päättää, kuinka hän tekstin tarjoamiin lukija-asemiin suhtautuu (Malmio 2011, 200).

Keskeisenä hypoteesinani on, että myyttien ja satujen uudelleenkirjoitukset toimivat molemmissa tarkastelemissani teoksissa vastadiskursseina eli myöhemmin analysoimieni äitiyteen, seksuaalisuuteen ja ruumiin materiaalisuuteen kytkeytyvien ruumisdiskurssien purkajina sekä sitä kautta naisruumiinkokemusten esittäjinä ja eettisen keskustelun herättäjinä. Etsin artikkelissani vastauksia kysymyksiin: Millaisia naisruumiinkokemuksia myyttien ja satujen uudelleenkirjoituksista on luettavissa? Miten lukija haastetaan mukaan eettiseen dialogiin?

Myytistä on moneksi: myytti, uudelleenkirjoitus ja feministinen uudelleenkirjoitus

Useissa myyttejä koskevissa luonnehdinnoissa korostuvat määritelmien kytkennät uskontoon – suuret kertomukset maailman synnystä ja jumalten uroteoista on mielletty myyttisiksi kertomuksiksi. Todellisuutta on pyritty hahmottamaan myyttisten kertomusten avulla tekemällä "kaaoksesta kosmosta". Myyttiset kertomukset ovat siis edustaneet jonkinlaista rationaalisuutta, sillä niiden avulla ihmiset ovat historian kuluessa pyrkinet etsimään vastauksia maailmankaikkeutta koskeviin miksi- ja miten-kysymyksiin. (Saariluoma 2000, 47.) Uskontotieteellisissä määritelmissä myytti on kuvattu kertomukseksi, joka tarjoaa mallin ihmisen toiminnalle (Saariluoma 2000, 11). Yksinkertaistaen myytin voisikin kiteyttää mallikertomukseksi.

Huomionarvoista on, että myyttisen materiaalin käyttöä kaunokirjallisuudessa ei voida tarkastella muusta yhteiskunnallisesta myytinmuodostuksesta erillään (Saariluoma 2000, 37). Roland Barthesin mukaan myytti voi olla mikä tahansa luonnollistettu ideologis-kulttuurinen muodostelma (Barthes 1994, 173–174; Saariluoma 2000, 10). Myytti edustaa Barthesille toteavaa puhetta, jossa historia pyritään muuttamaan luonnoksi. Myyttinen puhe yrittää depolitisoida poliittisen puheen luonnollistamalla sen, ja sen vuoksi se usein koetaan "viattomana puheena". Myytti on puhetta, jossa annetaan todellisuudelle tietynlaisia merkityksiä ja luodaan tiettyihin tarkoitukseen sopivia kuvia. (Barthes 1994, 173–192.)

Myytti esittää Barthesin mukaan todellisuuden muuttumattomina hierarkioina. Toisaalta Barthes mainitsee poeettisen kielen myyttiä vastustavana diskurssina. (Barthes 1994, 193–194.) Lyriikka ja kaunokirjallisuus ylipäättään voidaan mieltää kaikenlaisia myyttejä ja kohteitaan luonnollistavaa myyttistä puhetta vastustavana kielenä tai diskurssina.¹² Postmodernille kirjallisuudelle on tyypillistä, että yhteiskunnallisia ja kulttuurisia myyttejä kirjoitetaan uudestaan kritisoiden niiden mukanaan kantamia aiempia merkityksiä. Etenkin feministisesti virittynyt kirjallisuus sisältää ajatuksen emansipatorisesta strategiasta; myyttejä pyritään alinomaan purkamaan sekä toisaalta uudelleenrakentamaan. (Saariluoma 2000, 50–52.)

Uudelleenkirjoitus on intertekstuaalisuuden piiriin kuuluva kirjallisuuden ilmiö, jonka avulla kyseenalaistetaan syvään juurtuneita kulttuurisia käsityksiä. Christian Moraru pitää uudelleenkirjoitusta postmodernina ilmiönä, jossa kulttuurista ainesta kierrätetään siten, että vanhasta syntyykin jotakin uutta. Uudelleenkirjoituksissa toistamalla ja toisin toistamalla keskustellaan innovatiivisesti menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden kanssa. Moraru kuitenkin tähdentää, ettei kaikki intertekstuaalisuus ole uudelleenkirjoitusta. Postmoderneille uudelleenkirjoituksille on tyypillistä, että ne usein kriittisesti ja tietoisesti reflektovat jotakin ideologiaa. Moraru puhuu myös uudelleenkirjoitusten metafiktiivisyydestä, sillä ne rakentuvat intertekstuaalisuuden varaan hyvin itsetietoisesti. Tässä mielessä uudelleenkirjoituksia voidaan usein pitää ideologisina tai poliittisina vastakirjoituksina. (Moraru 2001, 4–14, 19–20.)

Myyttien uudelleenkirjoituksissa tuodaan esille todellisuutta koskevien käsitysten muuttuvuus. Kulttuurisia kertomuksia päivittämällä osoitetaan myyttikäsitysten sidokset aikaan. Myytit toimivat kirjallisuuden materiaalina, jota uudelleenkirjoitukset työstävät samalla keskustellen oman aikansa tärkeistä kysymyksistä. Uudelleenkirjoituksissa luonnollisena esitetty historia pyritään kirjoittamaan uudestaan osoittamalla esimerkiksi keskustan ja marginaalin välinen suhde muuttuvaksi. (Ilmonen 2012, 235–251.)

Morarun mukaan feministisille uudelleenkirjoituksille on ominaista kaksoisorientaatio: ne kurkottavat kohti tekstuaalista menneisyyttä samalla kuitenkin orientoituen tiukasti nykytodellisuuteen ja sen uudenlaiseen hahmottamiseen. Feministisissä myyttien uudelleenkirjoituksissa todellisuutta kirjoitetaan uudelleen revisioimalla¹³ menneisyyden tekstejä ja tuomalla niiden rinnalle nykytodellisuuden arkisia elementtejä. Tällaisissa uudelleenkirjoituksissa asetetaan patriarkaaliset mytologiat kyseenalaisiksi ja siten vapautetaan representatiivista tilaa uudenlaisten naisidentiteettien rakentamiselle (Leppihalme 1995, 28). Feministisille myyttien uudelleenkirjoituksille on ominaista myös heteroseksuaalisten suhteiden kritiikki. (Moraru 2001, 143–144.)

Naisruumiin vedenpaisumus

Seuraavaksi erittelen ja analysoin lähiluvun keinoin, millaista myyttistä ainesta runojen uudelleenkirjoituksissa hyödynnetään, mitä naisruumiinkokemuksista nousee esille ja millaiseen eettiseen dialogiin lukijat niissä haastetaan.

Joka yö vesi nousi. Se murtui tulvavalleilta ja kuohui tielle.
Se paiskautui kivisiin aallonmurtajiin. Se nousi hiekasta naisen
jalkojen ympärille, muodosti kuuman järven. [– –]
(*SH*, 46.)

[– –] Helmapellava raskaana kahlaat ja vesi on vihaa täynnä,
on nousuvesi ja laskuvesi, ja nousu ja lasku
ja vesi on puhdasta kipua. [– –]
(*N*, 25.)

Kuten yllä olevat otteet Susiluodon runosta "Joka yö vesi nousi" (*SH*, 46) ja Kyyrösen runosta "Kun olet valmis jättämään pesän" (*N*, 25) enteilevät, *Raamatun* vedenpaisumuskertomus¹⁴ esiintyy molemmissa runokokoelmissa tärkeänä runojen tematiikkaa kehystävänä uudelleenkirjoitettavana myyttinä. Vedenpaisumukseen kytkeytyviä vesimotiiveja on löydettävissä tulkinnallisina vihjeinä pitkin kokoelmia: *Siivekkäissä ja Hännäkkäissä* nainen näkee unia vedestä ja sen nousemisesta (*SH*, 14, 39, 46), kunnes lopulta mies ja nainen "ottavat laivaan kaksi jokaista lajia" ja melkein kaikki hukkuvat (*SH*, 53). *Naispatsaita*-teoksessa veden sanotaan olevan täynnä vihaa ja kipua; naispuhujia kysyykin: "miksi tahdot jokaisen uuden vedenpaisumuksen" (*N*, 25, 34–35, 51). Vesimotiivien avulla lukijan on mahdollista lähteä purkamaan runoista muun muassa äitiyteen ja seksuaalisuuteen liittyviä ruumisdiskursseja.

Kyyrösen runossa "Tahdon kutsua sinua ruumiiksi" (*N*, 34–35) naispuhujalla kertoo ruumiinkokemuksestaan pysähdyttävästi:

[– –] Heität leivän järveen, renkaat laajenevat, sinä laajenet,
olet vuodenaikoja kuin mehiläispesiä.
Olet parittanut kaksi kaupunkia
ja nyt sanahirviö etsii pihaltasi lintutornia

Minä vihaan jokaista aukkoasi.

Suukovera kopisee pitkospuilla, olet suo ja peruskivi, alttari ja ampuma-aukko,
Rakastan kipua ja arpia.

kaapissa olet luurangoille budoaari.

Minä vihaan lapsuuttasi

Olet mennyt kesken näihin vesiin,
metsiin, sinusrytmeihin, iltasatuihin, [– –]

(N, 34.)

Toistuva ilmaus "Minä vihaan" ja näennäisen hajanainen typografia korostavat puhujan kokemuksen syvyyttä ja synkkyyttä. Runon nainen puhuu keskenmenostaan. Perinteinen uusintamismyytti, jossa naisen ruumis kuvataan uuden elämän synnytysmekanismina (Palin 2004, 226–227), saa Kyyrösen runossa vastaparikseen kipeän, subjektiivisen ruumiinkokemuksen, jossa elämä tuhoutuu. Runossa mainittu "ampuma-aukko" sekä säkeiden asettelusta muodostuva visuaalinen, pyöreä kuvio assosioituvat naisen kohtuun, jossa kuolema on vierailut.

Kipeä ruumiinkokemus limittyy Kyyrösen runossa temaattisesti myös vedenpaisumuskertomukseen:

[– –] Minä vihaan olla alaston.

miksi tahdot jokaisen uuden vedenpaisumuksen

Kuinka kauan sinä annat minun uida
Kuinka kauan annat sen kiusata henkeäni ja ruumistani.

Olet parittanut kaksi kaupunkia

ja nyt tahdot kaikki eläimet parijonoon ovellesi.

Minä vihaan maata sängyssäni ja kuunnella kuinka sydämeni lakkaa.

(N, 35.)

Kyyrösen runossa naispuhujaa kokee ruumiinsa kipujen ja elämää hävittävien voimien taistelulentänä. Vedenpaisumuskertomuksessa veden on tarkoitus tuhota kaikki elämä maailmasta. Kohdussa oleva, elämää ylläpitävä vesi muuttuu runossa analogisesti elämää hävittäväksi vedenpaisumusvedeksi. Jumalan viha muuttuu naisen vihaksi uusintamismyyttiä ja raskaudesta aiheutuvia ruumiillisia ja henkisiä uhkia kohtaan. Runon puhujaa sanoo vihaavansa olla alaston ja kysyy, kuinka kauan kulttuurin vahvistama myytti piinaa hänen mieltään ja kehoaan.

Seuraavassa Kyyrösen runossa "Kaukana ulapalla merivesi on kirkasta kuin lasi" (N, 40–41) puolestaan uudelleenkirjoitetaan H. C. Andersenin merenneitosatua, jonka taustalla vaikuttaa Undinemyytti¹⁵:

Olen 25-vuotias tyttö ja huolenaiheenani on meri johon uppoan kun nukahdan.
En osaa kunnolla uida mutta en kunnolla hukkuakaan,

en lakkaa hengittämästä vaikka tahtoisin
ja saan taistella alkaakseni vajota uudelleen
Toisinaan tuntuu kuin huoneeni liikkuisi ja sänkyäni
olisi vene. Lapsena putosin laidan yli
ja satutin häntäluuni niin, että se halkesi.

Myöhemmin Andersen korjasi loppua ja muutti merenneidon ilmanhengeksi.
Spondylarthrititis ancylopoetican toteaminen vei vuosia,
koska muutokset ristisuoliluunivelissä näkyivät vasta synnytyksen jälkeen.

Täyttäessäni 25 vuotta sain nousta meren pinnalle.

Undine tanssii kuin meri itsensä purje,
nivelet turpoavat ja hän virtaa humoraalipatologiien uniin. [– –]
(N, 40.)

Undine-myytti kertoo vedennymfistä, joka muuttuu ihmiseksi rakastuessaan mieheen. Myytin mukaan vedennymfiä kuitenkin kohtaa kuolema miehen ollessa uskoton. (*Encyclopaedia Britannica* 2014, s.v. undine.) Tämäntyyppisen myytin avulla tuotetaan tiettyihin tarkoituksiin sopivia kuvia (ks. Barthes 1994, 201–202), ja Undine-myytin tapauksessa kuvia, joiden avulla pönkitetään patriarkalisesti määrittyneitä valtasuhteita. Myyttinen tarina esittää koko naisten ruumiillisen olemassaolon kytkeytyväksi miehiin. Samalla tavalla runossa naisen ruumiillinen olemassaolo on sidottu mieheen, sillä "muutokset" naisen "ristisuoliluunivelissä" paljastuvat "vasta synnytyksen jälkeen".

"Kaukana ulapalla merivesi on kirkasta kuin lasi" -runossa myyttistä merenneitosatua uudelleenkirjoitetaan arkisten ja myyttisten elementtien vuoropuhelun avulla purkaen samalla uusintamismyyttiin sisältyvää ajatusta myyttisestä, elämää jatkavasta ja uusintavasta ja siten ikuisesta ja kuolemattomasta äitiydestä:

[– –] Mutta ihmisillä on sielu,
synnyttäessään hänestä tulee kuolevainen.
Kun merenneito kuolee, hän haihtuu vaahtona mereen. [– –]
(N, 40.)

Undine-myytissä vedenneito kuolee miehen ollessa uskoton ja haihtuu vaahtona mereen. Kyyrösen runossa nainen kokee kuolevansa lapsen synnyttämiseen. Runon naispuhujat tuntee olevansa kuolevainen, sillä hänen ruumiinsa aikaisemmin havaitsemattomat anatomiset viat tulevat esille vasta synnytyksen jälkeen. Vastadiskurssiksi uhrautuvan naisruumiin esityksen takaa paljastuu tunteva ja kokeva subjektiivinen ruumis kaikkine anatomisine vikoineen. Tulkitsen runon naisruumiiseen liitetyn uusintamismyytin vastustamiseksi – naisen ruumis ei välttämättä sovellukaan luonnolliseksi kuvattuun uuden elämän synnyttämiseen.

Uusintamismyytin lisäksi Kyyrösen runossa puretaan naisruumiin seksualisointia:

[– –] Täyttäessäni 25 vuotta nostin pääni merestä ja näin laivan
Häyönä kuvittelin hukkuvani kuin kuolevainen ainakin,
tiesin että sulhaseni oli pettänyt minua täysin anatomisista syistä
hormonihäiriö aukaisi häpyliitoksen, kävelin veitsenterillä,
meri tirskahteli milloin mistäkin, koska sulhaseni rakasti minua. [– –]
(*N*, 40.)

Undine-myyttiin viitaten runon naispuhujalla sanoo tietävänsä, että mies on pettänyt häntä. Pettämisen syynä on naisen anatomia: hänen sukupuolielimensä ovat rikkoutuneet. Naisruumiin väkivaltaisesta, kiertoilmaistusta seksualisoinnista kertoo se, että mies haluaa "rakastaa" naista tämän kärsimyksistä huolimatta. "Kävelin veitsenterillä" muistuttaa myös H.C. Andersenin pienestä merenneidosta, joka niin ikään uhraa väkivaltaisesti ruumiinsa ja hyvinvointinsa miehen vuoksi. Jotta merenneito voisi tavoitella ihailemaansa prinssiä ja tämän rakkautta, hän luopuu kauniista äänestään ja saa merinoidalta vastalahjaksi merenneidonpyrstönsä jaloiksi muuttavan taikajuoman. Juoma tekee kävelmisestä kuitenkin yhtä tuskallista kuin kävely veitsenterillä ja kuin veri olisi joka askeleella pirskahtamaisillaan jaloista esiin. Runon "meri tirskahteli milloin mistäkin" rinnastuu näin sekä intertekstuaalisesti että äänneellisesti veren pirskahteluun.

Häyötä kuvaavien väkivaltaisen Undine-myytin sekä hukkumis- ja vesimotiivien myötä runo assosioituu myös vedenpaisumusmyyttiin, jossa ennen vedenpaisumusta maailma on väkivallan saartama. Naisruumiin seksualisointi on analogisessa suhteessa juuri ennen vedenpaisumusta vallinneeseen epäoikeudenmukaisuuden tilaan. Naisen ruumiinkokemusta kuvastaa kaksijakoisuus, jossa merenneito "ei osaa kunnolla uida eikä hukkua" (*N*, 40). Näin runossa kyseenalaistetaan ja toistetaan toisin historiallisia kuvauksia naisten ruumiista pelkkinä seksiobjekteina tai äitiruumiina (vrt. Helén 1997, 130; Juvonen 2006, 75).

Naisruumiin seksualisointi kyseenalaistuu myös Susiluodon "Nainen palvoi miestänsä" (*SH*, 14) -runossa, jossa naisen sanotaan "aukenevan miehelleen koska tahansa, missä tahansa":

Nainen palvoi miestänsä, sanoi: asun Jumalan taloa. Hän odotti miestänsä töistä, sillä hän ei oikeastaan ollut nainen vaan tyttö. Hän aukeni miehelleen koska tahansa, missä tahansa. Rakastan aina tätä miestä, hän sanoi. Minä nauroin. Hän katsoi minuun vihaisesti ja tiuskaisi: sinä et tiedäkään mitään, sinä olet vanha ja väsynyt. Yhtenä iltana hän tuli luokseni, hänen hiuksensa olivat hujun ja hajan. Hän sanoi: minun täytyi lähteä sillä minä olen tyttö, ymmärrätkö. Sitten hän itki ja nojasi seinää vasten. Hän itki tällä tavoin kolme päivää, kolme yötä, kunnes lakkasi ja sanoi:

tästä lähtien näen aina unta vedestä. Joka yö vesi nousee kuin itku,
kunnes keksin jonkin keinon.
(SH, 14.)

Susiluodon runossa kulttuurin ylläpitämälle naisruumiin seksuaalisointidiskurssille antautuva nainen kuvataan tietämättömänä tyttönä. Miehelleen ruumiillisesti omistautuvaan rooliin sitoutuva tyttö haluaa aluksi uskotella itselleen toimivansa vapaan tahtonsa mukaisesti – hänhän rakastaa ja jumaloi miestään. Naiseksi kasvaminen kuitenkin merkitsee runossa puhdistautumista naisruumista sortavista käytänteistä. Naisen itku ja mystinen vesielementti enteilevät tässä runossa ja kokoelman tulevissa runoissa näkyvämmän ilmenevää puhdistavaa vedenpaisumusta, joka kenties mahdollistaa toimintamallien muuttamisen ja tytön kasvamisen itsenäiseksi, omasta ruumiistaan päättäväksi naiseksi.

Käärmeitä, susia ja luolia – seksuaalisuuden uudelleenmäärittelyjä

Seksuaaliseen naisruumiiseen on läpi historian liitetty vahvoja tuhon konnotaatioita. Antiikin ajan ruumista ja ruumiillisia nautintoja ihannoivan kulttuurin vaihtuminen kristilliseen käsitykseen kaiken lihallisuuden syntisyydestä jyrkensi sukupuolijakoa: langennut nainen merkitsi koko ihmiskunnan tuhoa sekä ainaista viettelysten ja synnillisyyksien uhkaa. (Eerikäinen 2006, 20–21.) Susiluodon ja Kyyrösen runokokoelmien naisäänet etsivät omaa yksilöllistä seksuaalista ruumisidentiteettiään ja pyrkivät vapautumaan tästä historian taakasta.

Sateenkaarikäärme nostaa päänsä lähteestä,
sen kulkiessa yli polttavan mantereen syntyvät purot, järvet ja joet,
silmistä taittuva valo paljastaa kvartsikristallit ruumiissasi.

Tämän liiton merkiksi hän asetti kaarensa pilviin.
Kaipaat aikaa, jolloin mummo astui sateenkaarta pitkin taivaaseen.

Tämän liiton merkiksi Iris lupasi lapsen ja taivuit
sillaksi etuperin, takaperin etuperin, takaperin. [– –]
(N, 14.)

Yllä esitetyssä otteessa Kyyrösen "Sateenkaarikäärme nostaa päänsä lähteestä" (N, 14) -runosta viitataan puhdistautumiseen menneistä ruumisdiskursseista sateenkaarikäärmemotiivin avulla: "Sateenkaarikäärme nostaa päänsä lähteestä, / sen kulkiessa yli polttavan mantereen syntyvät purot, järvet ja joet." Sateenkaarikäärme on myös vihje vedenpaisumusmyytin muuntelun keskeisyydestä. Aboriginaalien myyttisten uskomusten mukaan sateenkaarikäärmeiden häiritsemisestä aiheutuu tulva. Runossa nainen kuvautuu yhteiskunnallisten ruomisdiskurssien häiritsemäksi sateenkaarikäärmeeksi: nainen on ymmärtänyt, että avioliitto, jonka "merkiksi" hän on lupautunut synnyttä-

mään miehelleen lapsen, on itse asiassa merkki naisen seksuaalisuuden taltuttamisesta, sen sääte-
lystä. Päänsä lähteestä nostava sateenkaarikäärme symboloi Kyyrösen runossa naisruumiin histori-
allisen tietoisuuden kasvua sekä pyrkimystä puhdistautua vanhoista käsityksistä – lupasta veden-
paisumuksesta. Käärmemotiivilla on vedenpaisumusmyytin ja sen kantamien merkitysten uudel-
leenkirjoittamisen lisäksi viittaussuhde *Raamatun* syntiinlankeemusmyyttiin, jossa omenan poimiva
nainen ja hänen seksuaalisuutensa esitetään synnillisyyden alkulähteenä. Tätä tulkintaa tukee sa-
maisen runon viimeisen säkeistön säe "Kaipaus kasvaa puut ja huoneet puhujiksi kuin omenat" (*N*,
14). Ominaista Kyyrösen kokoelman myyttien uudelleenkirjoituksille onkin moninaisten myyttien
yhdistely.

Naisen omaa seksuaalista ruumisidentiteettiä etsitään *Siivekkäät ja Hännäkkäät* -kokoelmassa vari-
oimalla Aino Kallaksen myyttistä *Sudenmorsian*-balladia (1928) sekä Platonin luolavertausta¹⁶. Ko-
koelmassa toistetaan Kallaksen *Sudenmorsiameen* viittaavia elementtejä vihjaillen naisen muuttu-
misesta sudeksi: Jo runokokoelman aloittavassa "Prologi"-nimisessä runossa äiti kertoo lapsilleen
"aikuisten satuja", jotka vilisevät hännäkkäitä susia (*SH*, 7). Runossa "Tunsin kerran naisen joka
kulki kotonaan alasti" naisen sanotaan "ottaneen kuuta" (*SH*, 13). Viimeistään "Susisatu"-nimisen
runon (*SH*, 24) kohdalla yhtymäkohta Kallaksen *Sudenmorsiameen* on ilmeinen:

Rakkaat lapset, sanoo äiti, ei sitten sanokaan enää. Kun he nukkuvat,
hän kuiskii seinille: kerran itkin kolme päivää, kolme yötä, kerran
muutuin sudeksi. Ohimoiltani puhkesi kaksi korvaa, ne kuulivat,
näkivät, haistoivat, niin kokonaan. Hän sanoo: eläin virtaa, eläin on.
Juoksin tunnissa kolmekymmentäkolme kilometriä, kuiskaa nainen,
viiletin järven jäätä pitkin, kuusten pitkä, musta viiva. Juoksin
tunnissa pimeään sisään, pimeä oli hyvä. Missä olet ollut, kysyi
mies kun palasin häntä kainalossa. Minä kerroin, sanoo nainen,
hän käänsi selkensä, se oli valkea ja kirkas kuten jokainen kielto. [– –]
(*SH*, 24.)

Naisen kerrottua miehelle öisestä "muodonmuutoksestaan" mies kääntää selkensä, joka on "kirkas
kuten jokainen kielto". Aivan kuten *Sudenmorsiamessa*, myös *Siivekkäissä ja Hännäkkäissä* öinen
metamorfoosi on tulkittavissa naisen seksuaalisena vapautumisena sekä omaehtoisen seksuaalisen
identiteetin etsimisenä ja löytämisenä (vrt. Helén 1997, 350–352; Melkas 2006, 193). Foucault'n
mukaan sukupuoliisuuden tavoin seksuaalisuuskin on diskursiivisesti määriteltyä ja siten osa vallan-
käyttöä, jolla yritetään kontrolloida ruumiita ja ruumiiden haluja sekä korostaa heteroseksuaalisuu-
den hegemoniaa (Foucault 1998, 30–31, 76–78; Karkulehto 2006, 60–61). *Sudenmorsiamen* juonta
mukailevan "Susisatu"-runon kieltoa symboloiva mies edustaa juuri yhteiskunnallista diskurssia,

joka pyrkii esittämään yhden ainoan totuuden yksilöiden seksuaalisista ruumiista. Mies näyttäytyy "heteroseksuaalisen hegemonian" edustajana, jonka tarkoituksena on ruumiiden, halujen ja sukupuolten yhtenäistäminen ja tuon yhtenäistämisen esittäminen luonnollisena (vrt. Karkulehto 2006, 64). Myös *Siivekkäät ja Hännäkkäät* -kokoelmaa kehystävä *Raamatun* vedenpaisumusmyytti, jossa Jumala kehottaa Nooa ottamaan arkkiin kustakin lajista uroksen ja naaraan, vihjaa heteroseksuaaliseen matriisiin¹⁷ uudelleenkirjoitettavana kohteena:

[– –] Ja yhä, mies kuiskasi, aukeatko
minulle, missä tahansa, milloin tahansa? Vieläkö itket jos otan sinut
syliini, vieläkö, jos suutelen, vieläkö häntätyttö? Vielä, pyysi nainen,
ja itki näin: vesi nousi ja pärskyi heidän ympärillään, he ottivat laivaan
kaksi jokaista lajia. Satoi neljäkymmentä päivää, neljäkymmentä yötä,
vedet vallitsivat maan päällä sataviisikymmentä päivää ja lähes-
tulkoon kaikki hukkuivat.
(*SH*, 53.)

Platonin luolavertauksen variointi toimii *Siivekkäät ja Hännäkkäät* -kokoelmassa sudenmorsianteemojen kehittelyn kliimaksina sekä heteroseksuaalista hegemoniaa kyseenalaistavana keinona, sillä runoissa korostetaan luolan sisäpuolen eli aistimaailman tai ruumiin ensisijaisuutta tiedon lähteenä. Luolassa naiselle alkaa kasvaa häntä ja korvat – luola on transformaation paikka – ja siellä on valoa, vaikka aurinko ei sinne yllä :

Tunnen naisen joka harjoitteli luolassa. Hän sanoi: minullekin kasvoi
häntä, se oli kaunis, kasvoi sentti sentiltä, päivä päivältä. [– –]
(*SH*, 52.)

[– –] Kultaiset hampaat purivat nopeasti ruokaa,
ne tahtoivat maistaa kaikkea, kuiskasivat: nuolaise jokainen puu
ja kukka, mainingeilla keikkuva kerma, metsien huumaava multa.
Ne kuiskivat: syö ja tule syödyksi. Ne välkkyivät ilman aurinkoa,
nauroivat: ahnaasti, hellästi, allekirjoita kaikki.
(*SH*, 51.)

Platonin luolavertaus kertoo ihmisistä, jotka ovat vangittuina kasvot kohti luolan takaseinää. Tarinan mukaan luolaan vangitut ihmiset näkevät vain luolan takaseinään heijastuvia varjoja, jotka edustavat pelkkiä todellisuuden representaatioita. Luolan ulkopuolinen maailma ja sitä valaiseva aurinko eli "hyvän idea" ovat puolestaan varsinainen todellisuus, joista on mahdollista saada tietoa järjen avulla. Susiluodon runoissa naisen sanotaan harjoittelevan nimenomaan luolan sisällä, jossa hän myös muuttuu sudeksi. Susi ei edusta runoissa pahuutta tai tuhoa vaan uuden tiedon mahdollisuutta, joka näyttäytyy aistillisen tiedon löytämisenä kääntämällä Platonin luolavertaus ylösalaisin:

runojen nainen haluaa "maistaa kaikkea", ja hänen hampaansa "välkkyvät ilman aurinkoa". Luolan aistitodellisuus on runon naiselle ensisijaisen tärkeä ja todellinen, se ei tarvitse Platonin luolavertauksen tavoin luolan ulkopuolista aurinkoa, järjen valoa, valaisijakseen. Luolarunoissa korostuu myös seksuaalisuuden performatiivisuus: se ei ole annettua, vaan sitä tuotetaan itse erilaisten toistojen ja variaatioiden tuloksena (Butler 2006, 226). Luolasta rakentuu runoissa naisen oma tila, jonne hukuttavat, naisruumiita rajoittavat ruumisdiskurssit tai sukupuolta ja seksuaalisuutta tuottavat kulttuuriset toistoteot eivät yllä.

Siivekkäät ja Hännäkkäät -kokoelman lopussa vedenpaisumuksen vesi muuttuu hedelmällisyyttä symboloivaksi vereksi, joka tihkuu naisen sudenkorviltä:

Minun sudenkorvani ulvovat kuuta, ne laulavat ääneti. Kolme pisaraa verta tihkuu korviltani. Veri putoaa maahan niin kuin suolainen vesi, se alkaa kasvaa, se on suru joka löytää syyn ja vahvan alustan, se huuhtoutuu, leviää pelloille, niityille, tuhkatuille maille, se höyryää jokaiseen kiveen, kuivaan hiekansiruun, multaan ja nuokahtaneeseen heinään. [– –]
(*SH*, 58.)

Naisen ruumiinkokemus on vihdoon vapautunut, sillä hän on löytänyt omaehtoisen seksuaalisen ruumiinsa uudelleen (vrt. Helén 1997, 353): "Veri putoaa maahan niin kuin suolainen vesi, se alkaa kasvaa – –." Kokoelmien myyttisiä ruumisdiskursseja purkavat ja uudelleenkirjoittavat vastadiskurssit tekevät näkyväksi ruumiin ja ruumiillisuuden performatiivisuuden. Judith Butlerin mukaan naiseus ja mieheys tuotetaan imitoimalla erilaisia sukupuolta tuottavia käytäntöjä (Butler 2006, 235; Malmio 2011, 191). Runoissa ruumis koetaankin sosiaalisesti ja kulttuurisesti muodostuneena vanakilana mutta toisaalta myös toisin toistettuna vastarinnan mahdollistajana (vrt. Kotz & Butler 1995, 264).

Ken on maassa kaunehin?

Nykyiselle ruumiskeskeiselle kulutuskulttuurille on leimallista, että ruumis koetaan projektiksi – materiaksi, jota voi muokata halujensa mukaan (Featherstone 2001, 79–87; Kinnunen 2006, 161; Puuronen 2004, 287). Mediakuvastot yhdistettynä muihin yhteiskunnallisiin ruumista määritteleviin instituutioihin, diskursseihin ja käytäntöihin ovat näyttämässä suuntaa sille, millaiset ruumiit ja ruumiillisuudet ovat hyväksyttävämpiä kuin toiset. Ruumiiden normittaminen sekä ulkonäköihanheet ovat osa yhteiskunnallista ja kulttuurista vallankäyttöä. (Foucault 2010, 107–108; Kinnunen 2006, 160–164; Kyrölä 2006, 107–109.) Kyseisillä ruumiilla säätelevillä vallankäytön tavoilla on

aina negatiiviset seurauksensa: yksilö saattaa kadottaa oman ruumiinsa normalisoivan diskursiivisen puheen alle. Näin käy muun muassa seuraavassa Kyyrösen runossa:

Kun valaistusta on vähän tarvitaan pitkiä suljinaikoja.
Aurora näkee värttinän jo kaukaa, mutta polttaa kätensä revontuliin.

Tornikamari täyttyy vedestä tulee vesitorni sortuu tulee maisema.
Tuli syömishäiriöinen prinsessa.

Tässä vaiheessa ajattelimme kotiutua ja laskea vuoteet.
Kaikki kaksikymmentäviisivuotiaat saivat koettaa kruunua, lasikenkää, stringejä.

[– –]

[H]altijatar antoi prinsessalle lahjaksi suuren loistavan helmen.
Haltijatar antoi prinsessalle lahjaksi rintaimplantin.
(N, 46.)

Kyyrösen runossa "Kun valaistusta on vähän" (N, 46) uudelleenkirjoitetaan *Prinsessa Ruusunen* -satua (1812)¹⁸ muuntelemalla sen juonta: uudelleenkirjoituksessa haltijatar antaakin prinsessalle lahjaksi rintaimplantin. Haltijan prinsessalle lahjaksi antama rintaimplantti sekä runon ilmaus "tuli syömishäiriöinen prinsessa" (N, 46) vihjaavat ruumiinkokemuksesta, jossa oma ruumis koetaan puutteellisena ja sitä kautta luotaantyöntävänä – kristevalaisittain voidaan puhua abjektiruumiista. Yksi Julia Kristevan psykoanalyysistä ammentavan teorian keskeisistä käsitteistä on abjekti, joka tulee latinan kielen sanasta *abjectare*: 'heittää pois luotaan'. Abjekti on jotakin kuvottavaa, luotaantyöntävää ja kauhua herättävää. (Kristeva 1993, 15.)

Kuvottavaksi ja luotaantyöntäväksi nainen kokee ruumiinsa myös Kyyrösen runossa "Olipa kerran joki" (N, 48), jossa juonen muuntelun avulla uudelleenkirjoitetaan Zacharias Topeliuksen satua *Adalmiinan helmi* (1856):

[– –] Olipa kerran tyttö, joka kuin simpukka kasvatti sydäntä
Prinsessa katsoi kuvajaistaan joessa ja pudotti helmen
Pian ilta oli kulunut umpeen, eikä ketään näkynyt tiellä

Sahattiin jäitä, nostettiin kuutioita, kurkotettiin avantoon, uitiin, saunottiin,
helmeä ei näkynyt
Vauvalle syötettiin pullaa kahvimaidossa,
mummo ei koskaan istunut perheen kanssa samaan ruokapöytään
Opettaja kertoi, että kultainen keskitie vie helvettiin
ja tyttö hallitsi kaiken koska hallitsi lautasensa [– –]
(N, 48.)

Adalmiinan helmi -sadussa prinsessa saa haltijakummilta lahjaksi helmen, joka tekee hänestä ajan kuluessa mitä kauneimman, rikkaimman ja viisaimman. Jos prinsessa kuitenkin kadottaa helmen, häneltä katoavat kaikki sen mukanaan tuomat ominaisuudet. Toinen haltija taas on antanut prinsesalle lahjaksi nöyrän sydämen, jonka prinsessa saa, jos joskus kadottaa helmen. Toisen haltijan lupaa lahja tuntuu sadun prinsessasta aluksi vähäpätöiseltä verrattuna kauneuteen, rikkauteen ja viisauteen. Aivan kuten sadussa, myös runossa prinsessa pudottaa helmen. Pohdittavaksi jää, pudottaako prinsessa helmen kenties tahallaan. Helmi yhdistyy lukijan mielessä runokokoelmassa aiemmin mainittuun "suureen loistavaan helmeen" (N, 46) eli rintaimplantiin. Pakottavatko naisruumiiseen kohdistuva kulttuurinen paine, vallitsevat diskurssit ja kuvastot "helmen" vaalimiseen, toisin sanoen kulttuuristen ja keinotekoisien kauneusihanteiden toteuttamiseen? Yksilön kokemus ja yhteiskunnan asettamat vaatimukset asettuvat ristiriitaiseen suhteeseen: kun runon prinsessa haluaa mieluummin "kasvattaa sydäntään" kuin olla *Adalmiinan helmi* -satua mukaillen kaunein, rikkain ja älykkäin, hänen opettajansa sanoo, että "kultainen keskitie vie helvettiin" (N, 48).

Katariina Kyrölä on muotoillut ruumiinkuvan käsitettä, jota hän kutsuu ruumiillisuuden kolmanneksi tasoksi. Ensimmäisellä tasolla ovat todelliset ja koetut naisruumiit, toisella tasolla taas kulttuurisissa diskursseissa esitetyt naisruumiit eli representaatiot. Ruumiinkuva edustaa eletyn ja koetun ruumiin suhdetta kulttuurisiin representaatioihin. (Kyrölä 2006, 108.) Edellä kuvattujen Kyrösen runojen prinsessat yrittävät muodostaa minäkuvaansa oman henkilökohtaisen ruumiinkokemuksensa puitteissa, mutta eivät kykene säilyttämään kokemustaan "puhtaana" kulttuuristen ruumisrepresentaatioiden vaikutuksesta. Prinsessat sairastuvatkin syömishäiriöön – he sisäistävät kulttuuriset ruumisihanteet ja normit ja alkavat nähdä oman ruumiinsa abjektina. Kulttuuriset ulkonäköihanteet normittavat etenkin naisruumiita, ja niitä voidaan pitää yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vallankäytön muotona (Kyrölä 2006, 109; Puuronen 2004, 281–282, 286–291; Reuter 1997, 143–147).

Feministifilosofi Susan Bordo on painottanut, että laihduttaminen merkitsee anorektikolle oman elämän hallitsemista oman ruumiin hallinnan myötä (Bordo 1993, 148–154). Tähän viittaa Kyrösen "Olipa kerran joki" -runon ilmaus "tyttö hallitsi kaiken koska hallitsi lautasensa" (N, 48). Anorektinen abjektiruumis voi toimia myös ikään kuin vastarinnan välineenä. Runossa tehdään uudelleenkirjoituksen avulla näkyväksi sitä, miten ruumisdiskurssit muotoilevat yksilöiden ruumiinkuvia: esimerkiksi sadut ovat tällaisia kulttuurisia diskursseja, joissa naisruumiille asetetaan tietyt kauneuden vaatimukset. "Olipa kerran joki" -runossa sivutaan myös *Lumikki*-satua: "Olipa kerran liian lihava tyttö, joka olikin liian laiha / ja joki vastasi ken on maassa kaunehin." (N, 48.) Naisten oman ruumiin herättämissä abjektikokemuksissa on selkeästi nähtävillä oman ja vieraan sekoittuminen. Yksilön ruumis on hänen omien tekojensa sekä toisten tekemien tekojen toistaja (Heinämaa 1996,

84; Merleau-Ponty 2004, 94–96; Molarius 1997, 123). Runot tähdentävät, että kulttuuriset diskursit, joissa naisruumis esitetään olemuksellisesti tietynlaisena, ovat luomassa ruumiin abjektikokemuksia.

Lukija tarinoiden labyrintissa

Nykyrunouden tutkimuksessa eettiset ja poliittiset lukemisen tavat ovat saavuttaneet suosiota ja muodostuneet suosituksi suuntaukseksi. Eettiset näkökulmapainotukset korostavat lukijan aktiivista roolia merkitysten muodostamisen prosessissa – puhutaan osallistuvasta lukemisesta. (Kainulainen, Lummaa & Seutu 2012, 190; Seutu 2012, 249.) Keskeisenä ajatuksena on, että runon poeettisilla elementeillä on kyky herättää lukijassa tuntemuksia ja suunnata tämän huomio eettisen tematiikan äärelle (Seutu 2012, 250). Tässä artikkelissa tarkastelemissani runokokoelmissa uudelleenkirjoitus on intertekstuaalinen keino, joka ohjaa lukijaa osallistumaan naisten ruumiillisuutta käsittelevien diskurssien ja vastadiskurssien välisen dialogin tulkintaan. Lukemisen eettisyys korostuu, kun uudelleenkirjoituksen logiikka haastaa lukijan pohtimaan runoissa esitettyjen elettyjen ja koettujen ruumiiden sekä kulttuurisissa diskursseissa esitettyjen ruumisrepresentaatioiden välisiä kytköksiä.

Lukijan käsitteellä tarkoitan yhtäältä konkreettista lukijaa, joka seikkailee intertekstien labyrintissa yhdistellen palasia ja muodostaen niistä tulkintoja, mutta toisaalta myös niitä tekstin tarjoamia lukija-asemia, joiden varassa suunnistamme tekstien labyrintissa ja muodostamme tulkintoja. Lukija on siis myös koodattu tekstiin. Mielekästä onkin kiinnittää huomio lukijan ja tekstin kohtaamiseen. Reseptiotutkija Wolfgang Iser puhuu juuri tekstin ja lukijan välisestä interaktiosta, jossa merkitys syntyy. Iserin tapaan katson, että lukijan täytyy seurata tekstin sisältämiä ja tarjoamia vihjeitä. (Iser 1978, 163–167.) Analysoimissani runokokoelmissa kulttuurisesti tunnetut tarinat eli myytit ja sadut ovat tekstin lukijalleen tarjoamia vihjeitä. Lukija joutuu pohtimaan, miksi jotkin intertekstin elementit toistuvat runoissa samanlaisina ja miksi taas joitakin aineksia toistetaan toisin. Esimerkiksi analysoimieni Susiluodon "luolarunojen" kohdalla (*SH*, 51–52) intertekstin tunnistava ja tunteva lukija huomaa, että niissä Platonin luolavertaus käännetään ylösalaisin korostaen luolan sisäpuolen eli aistimaailman merkitystä runon naispuhujalle. Samaisissa runoissa toistetaan Aino Kallaksen *Sudenmorsian*-balladin (1928) kantamia merkityksiä naisen omaehtoisen seksuaalisuuden etsinnöistä; luola esiintyy runoissa sudeksi muuttuvan naisen transformaation paikkana. Näin ollen kahden, eri tavoin varioidun myyttisen kertomuksen yhdistyminen runoissa vahvistaa lukijalle muodostunutta seksuaalisuus-temaattista tulkintaa.

Christian Moraru painottaa uudelleenkirjoitusten yhteyttä uudelleenlukemiseen. Uudelleenkirjoitukseen liittyy sisäänrakennettuna mekanismina kriittinen uudelleenlukeminen: uudelleenkirjoituksia

tulkitessaan lukija joutuu lukemaan kulttuurissa luonnollisiksi muodostuneita diskursseja uudelleen. Näin uudelleenlukeminen on innovatiivinen prosessi, jossa historiaa uudelleenkirjoitetaan. (Moraru 2001, 4–9.) Kulttuurissa luonnolliseksi muodostuneen diskurssin uudelleenlukeminen konkretisoi-
tuu muun muassa Kyyrösen merenneitosatua uudelleenkirjoittavan "Kaukana ulapalla merivesi on kirkasta kuin lasi" -runon (N, 40–41) kohdalla. Runossa kyseenalaistuu muun muassa uusintamis-
myytti: lukija havahdutetaan pohtimaan, kuinka luonnolliseksi mielletystä lapsen synnyttämisestä
voikin aiheutua naiselle mittavia fyysisiä vaurioita.

Uudelleenkirjoituksista puhuttaessa lukijaa ei siis voida sivuuttaa. Myös Iser puhuu luovasta luki-
jasta, joka täyttää tekstissä olevia aukkoja eli tekstin kirjoittamattomia osia toimien siten tekstin
koordinoijana. Uudelleenlukeminen on tekstin rekonstruointia; merkitysten hakemista ja palasten
yhdistelyä. (Iser 1978, 182–195; Moraru 2001, 15.) Uudelleenkirjoitusten kriittisimmät tulkintapai-
kat vaikuttaisivat sijaitsevan "alkuperäisen" ja uudelleenkirjoitetun tekstin eli Gérard Genetten ter-
mein hypotekstin ja hypertekstin (Genette 1997, 5; Moraru 2001, 18) välisten yhteyksien pohdin-
nassa: lukija haastetaan kysymään, mitä samaa ja mitä erilaista hypotekstissä ja hypertekstissä on ja
mitä nuo samuudet ja eroavuudet merkitsevät. Esimerkiksi Kyyrösen "Tahdon kutsua sinua ruu-
miiksi" -runon (N, 34–35) kohdalla lukija pohtii, mikä runossa mainittuja vedenpaisumuskerto-
musta ja keskenmenoja yhdistää. Tulkinnan tuloksena hypotekstin tuhoa aiheuttava tulva yhdistyy
lukijan mielessä naisen kohdun elämää hävittävään veteen. Runossa esitettyjen myyttisten ja arkis-
ten elementtien yhdistely ikään kuin pyytää lukijaa osallistumaan.

Artikkelin alussa kysyin, miten uudelleenkirjoitukset haastavat lukijan mukaan eettiseen neuvotte-
luun. Vastausta voisi pohtia yhdistämällä Morarun uudelleenlukemisen käsitteen Judith Fetterleyn
vastustavan lukijan käsitteeseen. Vastustavalla lukemisella Fetterley tarkoittaa feminististä lukuta-
paa, jossa kieltäydytään tekstien tarjoamista miehisistä lukijapositioneista (Fetterley 1978, viii–xxvi).
Analysoimissani kohdeteoksissa lukijalle annetaan mahdollisuus tarttua myyttisten tarinoiden mies-
näkökulmaisuutta vastustavaan positioon. Myytit ja sadut tarjoavat naisille usein lähinnä passiivisen
odottajan ja seksiobjektin rooleja, ja naisen ruumis representoituu yleensä tuhoisaksi objektiksi; sen
sijaan naisten omille kokemuksille ruumiillisuudestaan ei tavata antaa lainkaan ääntä. Runojen uu-
delleenkirjoituksissa ojennetaankin lukijalle positioita, joissa hän voi ottaa kriittistä etäisyyttä
myyttisiin kuvastoihin ja samaistua naisäänten esittämiin ruumiinkokemuksiin, jotka keskustelevat
historian kanssa kirjoittaen sitä uudelleen. Vastustava uudelleenlukija syntyy diskurssien ja vasta-
diskurssien välisen dialektiikan tuloksena.

Runojen sisältämät erilaiset lukijapositionit siis mahdollistavat vastustavan uudelleenlukemisen sekä sitä kautta myös oman minuuden ja identiteetin rakentamisen. Lukijuuden yhteisöllisyyttä pohtiesaan Kuisma Korhonen puhuu Emmanuel Levinasiin viitaten toisen kohtaamisesta sekä substituutiosta eli asettumisesta toisen asemaan. Minuuden rakentuminen pohjautuu juuri substituutiolle, jota runojen erilaiset naisruumiinkokemukset ovat lukijalle tarjoamassa. Uudelleenkirjoitusten esittelemät vastadiskurssien avaukset ovat samalla avauksia asettumiselle toisen asemaan. Vastadiskurssit ovat luomassa uudenlaista yhteisöllisyyttä, joka ei enää perustukaan vanhojen myyttisten rakennelmien varaan. (Korhonen 2011, 233–245.) Runojen esittämät erilaiset naisruumiinkokemukset syö-mishäiriöistä seksuaalisen ruumiin kokemuksiin avaavat lukijalleen erojen yhteisön, jonka kokemuksia tämä ei välttämättä itse jaa, mutta jonka kohdatessaan joutuu – halusi tai ei – määrittelemään itsensä suhteessa siihen. Korhosen sanoja lainatakseni:

Kirjallisuus on aina eettistä. Ei niin, että se välittäisi moraalisia arvoja, pikemminkin päinvastoin: se pakottaa meidät palaamaan aikaan ennen moraalialia, siihen eettiseen kokemukseen, jonka koemme tuntemattoman toisen edessä.
(Korhonen 2011, 9.)

Aiemmin esittelemäni Kyrölän ruumiillisuusjako yhtäältä elettyyn ja koettuun, subjektiiviseen ruumiiseen ja toisaalta kulttuurisiin ruumisdiskursseihin sekä näiden suhteista muovautuvaan ruumiinkuvaan kytkeytyy tutkimusongelmani kannalta kiinnostavalla tavalla eettiseen lukemiseen. Vastadiskursseja eli uudelleenkirjoituksia tulkitessaan lukija yrittää kurottaa kohti runojen esittämiä elettyjä ja koettuja ruumiita ja tuleekin näin ollen ajautuneeksi eettiseen keskusteluun runojen kanssa. Uudelleenkirjoitukset herättävät halun päästä diskurssien eli myyttisten kuvastojen tuolle puolen.¹⁹ Runot antavat mahdollisuuden avautua toisen kohtaamiselle ja toisen kokemusten kuuntelemiselle (vrt. Lehtimäki 2010, 45–46).

Lopuksi – tornikamarit täyttyvät vedellä

Susiluodon runossa "Satu torniin muuratuista ihmisistä" (*SH*, 39) puhdistava vedenpaisumusvesi yltää prinsessan tornikamariin saakka:

Vesi tunkeutui tornin kiveyksen läpi, luut muuttuivat kylmiksi, varistivat tihkua. Prinsessa söi pihkaa, joi sadetta ja omaa itkuaan. Pure hammasta, käski hovineito. Hän sanoi: minut liitettiin prinsessaan, muurattiin torniin mukana. Lautalattioilla home kerääntyi havujen vierelle. Pellavalakanat kastuivat. Kului seitsemän yötä, seitsemän vuotta, eikä valtakunnassa mikään ollut enää mitenkään, maa oli käynyt kovaksi ja mustaksi. Sodan jälkeen kylät oli poltettu, niityt, pellot, palatsit. Yhä prinsessa

odotti pelastajaansa, yhä hovineito käski: pure hammasta, vaikka
tiesi jo. [– –]
(*SH*, 39.)

Runossa uudelleenkirjoitetulle *Tähkää*-sadulle (1812) tyypillisesti prinsessa odottaa pelastaja-prinssiään saapuvaksi. Hovineito ei ole yhtä varma pelastuksesta, mutta käskää prinsessaa kuitenkin sinnikkäästi "puremaan hammasta". Runon lopussa prinsessa ja hovineito kertovat toisilleen tarinoita, sillä "jos he sulkevat suunsa, kaikki katoaa" (*SH*, 39). Prinsessa ja hovineito pitävät itse yllä kulttuurista sukupuolinormeihin liittyvää diskurssia – he ovat runon nimen mukaisesti muurattuina torniin. Tutkimukseni puitteissa tornikamarit edustavatkin vertauskuvallisesti kulttuuriin juurtuneita, "lukittuja", myyttisiä ruumisdiskursseja. Kuten artikkelissani olen pyrkinyt esittämään, tarkastelemisni runokokoelmassa uudelleenkirjoitus toimii "vastadiskurssina"²⁰, myyttisten tarinoiden kaunokirjallisena avaimena.

Tässä artikkelissa analysoimieni kohdeteosten postmoderneissa uudelleenkirjoituksissa myyttejä ja satuja uudelleentulkitsemalla keskustellaan historiallisten ja nykyisten ruumisdiskurssien kanssa ja niitä purkaen. Kokoelmista välittyy naisten subjektiivinen ja omaehtoinen ruumiinkokemus: oman seksuaalisen ruumiin etsintä ja halu irrottautua naisruumista rajoittavista sukupuolinormeista. Toisaalta eletyn ja koetun subjektiivisen ruumiinkokemuksen vastaparina näyttäytyvät yhteiskunnan ruumisdiskurssit, joissa naisruumis kuvataan muun muassa uusintavana äitiruumiina sekä kauneusihanteita toteuttavana muokattavana materiaalina. Omaehtoisen ruumiinkokemuksen rinnalle asetuvat abjektikokemukset, joissa yhteiskunnalliset ruumisdiskurssit sisäistyneenä runojen naispuhujat kokevat oman ruumiinsa luotaantyöntävänä.

Lukijan rooli uudelleenkirjoitusten tulkitsijana ja merkitysten etsijänä korostuu. Myyttisiä ruumisdiskursseja purkavat uudelleenkirjoitukset haastavat uudelleenlukemiseen, jossa lukijalle tarjotaan myyttisiä puhe- ja ajattelutapoja vastustavia lukijapositioneja. Runojen esittämät erilaiset naisruumiinkokemukset tarjoavat mahdollisuuden asettua toisen asemaan ja määrittellä oma minuutensa suhteessa ruumiinkokemuksiin, joissa yhdistyvät sekä yksityinen että osallisuus yhteisön diskursseihin.

Kokoelmista on luettavissa, että tulevaisuudessa pilkottaa valoa, sillä puhdistautuminen "meren pohjassa satoja vuosia säilyneiden" (*N*, 51) myyttisten naisruumiiden painosta on alkanut. Lopulta vedenpaisumus yltää tornikamareihin:

[– –] Tornikamari täyttyy vedestä tulee vesitorni sortuu tulee maisema. [– –]
(*N*, 46.)

Viitteet

¹ Saira Susiluoto (1971) on useilla kirjallisuuspalkinnoilla tunnustusta saanut runoilija, joka tunnetaan kotimaisen nykykirjallisuuden kentällä erityisesti "proosarunon taitajana" (Kainulainen 2008, 108; Oja 2013, 181). Susiluoto ammentaa runoihinsa tyttöjen ja naisten erilaisista elämäkokemuksista hyödyntäen proosarunon kerronnallisuutta. Myyttien ja satujen, kansanrunouden ja populaarikulttuurin varioiminen on myös ominaista kirjailijan teoksille. (Haapala 2013, 183.) *Siivekkäät ja Hännäkkäät* (2001) -esikoisteoksen jälkeen Susiluodolta ovat ilmestyneet runoteokset *Huoneiden kirja* (2003), *Auringonkierto* (2005), *Missä leikki loppuu* (2007), *Carmen* (2010) ja *Dogma* (2012). Runoteosten julkaisemisen lisäksi Susiluoto on toimittanut muun muassa Elävien runoilijoiden klubin *Motmot*-vuosikirjan (2003) sekä ollut mukana tulkitsemassa tekstejään *Runoa!*-äänikirjassa (2008).

² Palkitun *Naispatsaita*-esikoisteoksen (2010) lisäksi Sirpa Kyyröseltä on ilmestynyt runoteos *Lempeät tuokaanit* (2012). Kirjailijan runoja on julkaistu muun muassa *Parnassossa*, *Nuoressa Voimassa* ja *Tuli & Savu* -lehdessä. Kyyrönen jatkaa naistietoisien runouden perinnettä: *Suomen nykykirjallisuus* -teoksessa Kyyrönen luokitellaan naisrunoilijoiden joukkoon, jotka ovat kuvanneet "naisen maailman kasvua ja ruumiillisuuden kokemusta" (Hosiaisuus 2013, 156). Hänen runoilleen ominaista ovat "groteskiuteen" saakka yltävien, fyysisten naiskuvien esittäminen (Manninen & Pääjärvi 2011, 157).

³ Naiskirjallisuudessa on jo 1960-luvulta lähtien murrettu esimerkiksi raamatullisia myyttejä, antiikin tarustoja ja satuja antaen samalla ääni unohdettujen ja vaiennettujen historialle (Enwald 1999, 199–208). Feminististä myyttikritiikkiä emansipatorisena strategianaan tietoisesti hyödyntäneet naiskirjailijat ovat halunneet osoittaa kulttuurisissa mytologioissa sukupuoliin liitetyt stereotyyppit ja valtasuhteet muuttuviksi kirjoittamalla myyttejä vastaan ja toisaalta luomalla aivan uudenlaisia ja omaehtoisia naismyyttejä (Leppihalme 1995, 22).

⁴ Vesa Haapala määrittelee proosarunon "proosa-asuun painetuksi runotekstiksi, joka hyödyntää runoudelle ominaisia rytmisiä keinoja ja puhekuvioita". Proosaruno on yleensä noin sivun mittainen, suorakaiteen muotoon aseteltu teksti, joka käyttää ilmaisussaan proosan kerronnallisia rakenteita. (Haapala 2013, 179, 186.)

⁵ *Siivekkäät ja Hännäkkäät* muun muassa voitti heti ilmestymisensä jälkeen Kalevi Jäntin palkinnon vuonna 2001.

⁶ *Naispatsaita* on ollut ehdolla *Helsingin Sanomien* kirjallisuuspalkinnon saajaksi, ja vuonna 2011 Kyyrönen sai teoksellaan Kansan Sivistysrahaston Katri Vala -palkinnon.

⁷ Uudelleenkirjoitukset eivät kuitenkaan välttämättä aina ole poliittisia tai ideologisia vastakirjoituksia, vaan ne voivat saada esimerkiksi esteettisiä funktioita (Moraru 2001, 9).

⁸ Ruumiinfenomenologisen teoriaperinteen yhtenä keskeisimpänä kehittäjänä pidetään ranskalaista filosofia Maurice Merleau-Pontya (1908–1961). Teoksessaan *Phénoménologie de la perception* (1945) Merleau-Ponty hylkää kartesiolaisen mieli–ruumis-vastakkainasettelun, jossa ruumis ymmärretään dikotomisesti materiaalisena objektina ja mieli tietoisena subjektina. (Rautaparta 1997, 129.) Tunnetun aaveraaja-esimerkin avulla Merleau-Ponty pyrkii paljastamaan objektiruumiin takaa eletyn, intentionaalisen ruumiin, jota hän kutsuu fenomenaaliseksi ruumiiksi (Heinämaa 1996, 79). Yksilön subjektiviteetti on Merleau-Pontyille ennen kaikkea ruumiillista, sillä ruumis on aina läsnä ja objektiivisen ajattelun ulkopuolella (Rautaparta 1997, 130).

⁹ Haastava ja kiinnostava kysymys kuitenkin on, missä määrin eettinen lukemisasenne on ylipäättään mahdollista saavuttaa. Runossa esitettyyn toisen kokemukseen asettuminen ei välttämättä ole jokaiselle lukijalle helppoa. Eettinen lukeminen edellyttääkin myötäelämisen kompetenssia. (Seutu 2012, 263.)

¹⁰ Tutkimuksen tavoitteena ei kuitenkaan ole tavoitella tai määritellä "universaalia" lukemisen mallia.

¹¹ Omassa tutkimuksessani oletan lukijan tietyn kaunokirjallisuuskulttuurisen perinteen tuntevaksi. On hyvinkin mahdollista, että lukija, jolla ei ole riittävästi kaunokirjallisuuskulttuurista kokemusta tai kompetenssia, ei tunnista runojen taustalla vaikuttavia intertekstejä eikä näin ollen myöskään tulkitse niitä uudelleenkirjoituksiksi. Haluan myös korostaa, että vaikka omassa tutkimuksessani puhun kriittisestä uudelleenlukijasta, en tarkoita kaikkien lukijoiden reagoivan runoihin samalla tavalla.

¹² Kaunokirjallisuus voi toimia myös myyttien säilyttäjänä.

¹³ Ilmari Leppihalme määrittelee feministisesti orientoituneen myyttirevision seuraavasti: "Myyttirevisiossa on kyse tradition haltuunotosta tai anastamisesta, johon sisältyy myös kriittinen uudelleen arviointi; myyttien ylläpitämien naisstereotyyppien kyseenalaistaminen ja korjaaminen ilmaisemaan miesten fantasioiden tai pelkojen sijasta naisten omaa vaiettua kokemusta itsestään - -." (Leppihalme 1995, 29)

¹⁴ Vedenpaisumuskertomuksessa vihainen Jumala haluaa tulvan avulla hävittää ihmiset ja maan. Tarinassa vesi hukuttaa vääryydet mutta myös pelastaa Nooan arkissa matkustavat. Analogisesti myös runoissa vesi saa sekä hukuttavan että pelastavan elementin roolin – hukuttavien yhteiskunnallisten ruumisdiskurssien rinnalla esitetään omaehtoisia ja pelastavia ruumiinkokemuksia.

¹⁵ Undine-myytti juontuu kreikkalaisesta mytologiasta, jossa merenjumala Poseidonin apulaisina esiintyy nereideiksi kutsuttuja merenneitohahmoja. Undine-niminen vedenneito mainitaan kuitenkin ensimmäisen kerran sveitsiläisen kirjailija Paracelsuksen teoksessa *Liber de Nymphis, sylphis, pygmaeis et salamandris et de caeteris spiritibus* (1658). Sitten myyttiä on varioitu laajasti eurooppalaisessa taiteessa: Muun muassa Friedrich de la Motte Fouqué hyödyntää myyttiä samannimisessä novellissaan (1811), samoin tekevät Pyotr Dostojevsky oopperassaan (1869) sekä Hans Werner Henze baletissaan (1958). Suurelle yleisölle tunnetuin myytin kehittäjä lienee H. C. Andersenin *Pieni merenneito* -satu (1837). (*Encyclopaedia Britannica* 2014, s.v. undine.)

¹⁶ Platonin luolavertaus löytyy *Valtio*-teoksen 7. kirjasta. Luolavertauksen avulla Platon kuvaa ideaopiksi kutsuttua näkemystä todellisuuden olemuksesta ja tiedon luonteesta. Ideaopin mukaan todellista tietoa on järjen avulla saavutettava ikuisia ja muuttumattomia ideoita koskeva tieto. Vähempiarvoisena tiedon muotona esitetään häilyvä ja muuttuva aistikokemusten kautta saatava tieto.

¹⁷ Heteroseksuaalisella matriisilla tarkoitetaan sitä, että seksuaalisuutta tuotetaan kulttuurissa esittämällä luonnollisena seksuaalisen halun kohdistuminen ainoastaan vastakkaiseen sukupuoleen. Luonnollistamisen mekanismeja ylläpidetään sulkemalla mallista eroavat seksuaalisuudet sen ulkopuolelle kielteisinä objekteina. Tällä tavoin seksuaalisuuden moninaisuutta rajoitetaan. (Foucault 1998, 76–78; Karkulehto 2006, 64.)

¹⁸ Grimmin veljesten saksankielinen satukokoelma *Kinder- und Hausmärchen* julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1812.

¹⁹ On kuitenkin selvää, että lukija lukee aina omasta kontekstistaan käsin heijastaen tekstiin myös omia tunteita ja mielihalujaan. Lukija myös lukee oman kulttuurinsa ja tulkintayhteisönsä diskursseista käsin.

²⁰ Ei tule unohtaa, että naiskirjallisuus on historiallisesti reagoinut naiseuden kulttuurisiin malleihin eri tavoin ja jopa ristiriitaisesti – niin myöntyen, protestoiden kuin esittäen vastamalleja.

Lähteet

Barthes, Roland (1957/1994) *Mytologioita*. Suom. Panu Minkkinen. Helsinki: Gaudeamus.

Butler, Judith (1990/2006) *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.

Bordo, Susan (1993) *Unbearable Weight: Feminism, Western Culture and the Body*. Berkeley–Los Angeles–London: University of California Press.

Eerikäinen, Hannu (2006) Halu ja nautinto järjen haasteena. Teoksessa Taina Kinnunen & Anne Puuronen (toim.) *Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat*. Helsinki: Gaudeamus, 13–43.

Encyclopaedia Britannica (2014) Undine. URL: <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/614337/undine> (linkki tarkistettu 8.4.2014).

Featherstone, Mike (2001) The Body in Consumer Culture. Teoksessa Jessica R. Johnston (toim.) *The American Body in Context: An Anthology*. United States of America: American Visions, 79–120.

Fetterley, Judith (1978) *The Resisting Reader: A Feminist Approach to American Fiction*. Bloomington: Indiana University Press.

Foucault, Michel (1969/2005) *Tiedon arkeologia*. Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.

Foucault, Michel (1976/1998) *Seksuaalisuuden historia: Tiedontahto. Nautintojen käyttö. Huoli itsestä*. Suom. Kaisa Sivenius. Tampere: Gaudeamus.

Foucault, Michel (1976/2010) *Seksuaalisuuden historia: Tiedontahto. Nautintojen käyttö. Huoli itsestä*. Suom. Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus.

Genette, Gérard (1982/1997) *Palimpsests: Literature in the Second Degree*. United States of America: University of Nebraska Press.

- Haapala, Vesa (2013) Proosarunon monet kasvot. Teoksessa Mika Hallila, Yrjö Hosiaislouma, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi (toim.) *Suomen nykykirjallisuus. Lajeja, poetiikkaa*. Helsinki: SKS, 179–190.
- Heinämaa, Sara (1996) *Ele, tyyli ja sukupuoli. Merleau-Pontyn ja Beauvoirin ruumiinfenomenologia ja sen merkitys sukupuolikysymykselle*. Tampere: Gaudeamus.
- Hekanaho, Pia Livia (2004) *Valheen jäljillä: Kertojan tunnustukset ja itsepetokset Marguerite Yourcenarin pienoisromaaneissa. Avain 2/04, 6–25*.
- Helén, Ilpo (1997) *Äidin elämän politiikka. Naissukupuolisuus, valta ja itsesuhde Suomessa 1880-luvulta 1960-luvulle*. Tampere: Gaudeamus.
- Holm, Niina (2001) Siivekkäät ja hännäkkäät. *Kirjasampo.fi*. URL: http://www.kirjasampo.fi/fi/kulsa/kauno%253Aateos_21828#.VLZqiM88L4g (linkki tarkistettu 14.1.2015).
- Holm, Niina (2010) Naisten kaupungeissa. *Kiiltomato.net* 22.11.2010. URL: <http://www.kiiltomato.net/sirpa-kyyronen-naispatsaita/> (linkki tarkistettu 19.1.2015).
- Hosiaislouma, Yrjö (2013) Runo tanssii uudelle vuosituhannele. Teoksessa Mika Hallila, Yrjö Hosiaislouma, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi (toim.) *Suomen nykykirjallisuus. Lajeja, poetiikkaa*. Helsinki: SKS, 149–174.
- Ilmonen, Kaisa (2012) Myrsky Karibialla – uudelleenkirjoitetut myytit ja postkoloniaalinen romaani. Teoksessa Hanna Meretoja & Aino Mäkikalli (toim.) *Tulkintojen aika. Kirjoituksia ajallisuudesta kirjallisuudessa*. Turku: Turun yliopisto, 235–257.
- Iser, Wolfgang (1976/1978) *The Act of Reading. A Theory of Aesthetic Response*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Jokinen, Arto (2004) Diskurssianalyysin kourissa. Sotilasteksteissä muotoutuva miehisuus. Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino, 191–208.
- Juhila, Kirsi (1999) Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. Tilanteisesta kulttuuriseen kontekstiin. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suominen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Jyväskylä: Vastapaino, 160–198.

- Juvonen, Tuula (2006) Seksuaalisen ruumiin jäljillä. Teoksessa Taina Kinnunen & Anne Puuronen (toim.) *Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat*. Helsinki: Gaudeamus, 71–90.
- Kainulainen, Siru (2008) Proosarunon merkitsevä muoto. Teoksessa Siru Kainulainen & Johanna Krappe (toim.) *Suomalaisia nykyrunoilijoita*. Vantaa: BTJ Kustannus, 108–116.
- Kainulainen, Siru, Lummaa, Karoliina & Seutu, Katja (2012) III Etiikka ja politiikka. Aluksi. Teoksessa Siru Kainulainen, Karoliina Lummaa & Katja Seutu (toim.) *Työmaana runous. Runoudentutkimuksen nykysuuntauksia*. Helsinki: SKS, 189–191.
- Karkulehto, Sanna (2006) Seksuaalisen ruumiin modernit teoriat. Teoksessa Taina Kinnunen & Anne Puuronen (toim.) *Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat*. Helsinki: Gaudeamus, 44–70.
- Karkulehto, Sanna (2007) *Kaapista kaanoniin ja takaisin. Johanna Sinisalonen, Pirkko Saision ja Helena Sinervon teosten queer-poliittisia luentoja*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Karkulehto, Sanna (2011) *Seksin mediamarkkinat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Karkulehto, Sanna & Leppihalme, Ilmari (2015) Deviant Will to Knowledge: The Pandora Myth and Its Feminist Revisions. Teoksessa Tiina Mäntymäki, Marinella Rodi-Risberg & Anna Foka (toim.) *Deviant Women. Cultural, Linguistic and Literary Approaches to Narratives of Femininity*. Frankfurt: PL Academic Research, 69–90.
- Katri Vala -palkintoraati (2011) Sirpa Kyyrösen palkinnon perustelut. *Kansan Sivistysrahasto*. URL: <http://www.sivistysrahasto.fi/00010085-katri-vala-palkinto> (linkki tarkistettu 19.1.2015).
- Kinnunen, Taina (2006) Silikoni-implantit omaksi iloksi? Teoksessa Taina Kinnunen & Anne Puuronen (toim.) *Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat*. Helsinki: Gaudeamus, 160–182.
- Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (2004) Paikantuminen. Teoksessa Anu Koivunen ja Marianne Liljeström (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 271–292.
- Korhonen, Kuisma (2011) *Lukijoiden yhteisö. Ystävydestä, kansanmurhasta, itkevistä kivistä*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

- Kotz, Liz & Butler, Judith (1995) Haluttu ruumis. Teoksessa Leena-Maija Rossi (toim.) *Kuva ja vastakuvat. Sukupuolen esittämisen ja katseen politiikka*. Tampere: Gaudeamus, 262–281.
- Kristeva, Julia (1993) *Puhuva subjekti. Tekstejä 1967–1993*. Suom. Pia Sivenius, Tiina Arppe, Kirsi Saarikangas, Helena Sinervo & Riikka Steven. Helsinki: Gaudeamus.
- Kyrölä, Katariina (2006) Ruumis, media ja ruumiinkuvat. Teoksessa Anna Mäkelä, Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 107–128.
- Kyyrönen, Sirpa (2010) *Naispatsaita*. Helsinki: Otava = N.
- Kähkönen, Lotta (2012) Kohti transsukupuolisuuden etiikkaa. Billy Tiptonin tarina resurssina. Teoksessa Kirsti Lempiäinen, Taru Leppänen & Susanna Paasonen (toim.) *Erot ja etiikka feministisessä tutkimuksessa*. Turun yliopisto. Turku: UTU, 59–82.
- Lehtimäki, Markku (2010) Sofistikoitunut kertomus ja lukemisen etiikka. *Avain* 2/10, 40–49.
- Leppihalme, Ilmari (1995) Penelopen urakka: myytin käytön ongelmia ja strategioita naiskirjallisuudessa. Teoksessa Raija Paananen & Nina Työlähti (toim.) *Hullu herttuatar ja muita naisia. Sukupuolen konstruointia naiskirjallisuudessa*. Oulu: Oulun yliopisto, 21–42.
- Malmio, Kristina (2011) Sukupuoli, yhteiskunta, valta, kirjallisuus. Feministisen kirjallisuudentutkimuksen sosiologisuus. Teoksessa Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen & Risto Turunen (toim.) *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa*. Helsinki: SKS, 183–217.
- Manninen, Teemu & Pääjärvi, Maaria (2011) Sirpa Kyyrönen. Teoksessa Teemu Manninen & Maaria Pääjärvi (toim.) *Suomalaisia nykyrunoilijoita 2*. Helsinki: Avain, 156–159.
- Melkas, Kukku (2006) *Historia, halu ja tiedon käärme Aino Kallaksen tuotannossa*. SKS:n toimituksia 1063. Helsinki: SKS.
- Merleau-Ponty, Maurice (2004) Part 1: The Body. Teoksessa Thomas Baldwin (toim.) *Maurice Merleau-Ponty: basic writings*. London and New York: Routledge, 79–125.
- Molarius, Päivi (1997) Rajoja rikkova ruumis. Teoksessa Mervi Kantokorpi (toim.) *Muodotonta menoa. Kirjoituksia nykykirjallisuudesta*. Juva: WSOY, 116–135.
- Moraru, Christian (2001) *Rewriting: Postmodern Narrative and Cultural Critique in the Age of Cloning*. New York: State University of New York Press.

- Oja, Outi (2013) Susiluodon siivekkäitä ja hännäkkäitä. Teoksessa Mika Hallila, Yrjö Hosiaislouma, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi (toim.) *Suomen nykykirjallisuus. Lajeja, poetiikkaa*. Helsinki: SKS, 181–182.
- Oksala, Johanna (1997) Foucault ja feminismi. Teoksessa Sara Heinämaa, Martina Reuter & Kirsi Saarikangas (toim.) *Ruumiin kuvia. Subjektin ja sukupuolen muunnelmia*. Tampere: Gaudeamus, 168–190.
- Palin, Tutta (2004) Ruumis. Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 225–244.
- Phelan, James (1996) *Narrative as Rhetoric. Technique, Audiences, Ethics, Ideology*. Columbus: The Ohio State University Press.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen Anne (2009) *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Puuronen, Anne (2004) *Rasvan tyttäret. Etnografinen tutkimus anorektisen kokemustiedon kulttuurisesta jäsentymisestä*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 42. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Rautaparta, Malla (1997) Ruumis subjektina Merleau-Pontyn filosofiassa. Teoksessa Sara Heinämaa, Martina Reuter & Kirsi Saarikangas (toim.) *Ruumiin kuvia. Subjektin ja sukupuolen muunnelmia*. Tampere: Gaudeamus, 129–135.
- Reuter, Martina (1997) Anorektisen ruumiin fenomenologia. Teoksessa Sara Heinämaa, Martina Reuter & Kirsi Saarikangas (toim.) *Ruumiin kuvia. Subjektin ja sukupuolen muunnelmia*. Tampere: Gaudeamus, 136–167.
- Saariluoma, Liisa (2000) Johdanto: myytit klassisessa ja modernissa kirjallisuudessa. Teoksessa Liisa Saariluoma (toim.) *Keijujen kuningas ja musta Akhilleus. Myytit modernissa kirjallisuudessa*. SKS:n toimituksia 747. Helsinki: SKS, 8–57.
- Sellers, Susan (2001) *Myth and Fairy Tale in Contemporary Women's Fiction*. Gordonsville, VA, USA: Palgrave Macmillan.
- Seutu, Katja (2012) "Tuletko vanhainkotiin?". Runon affektiivisuudesta ja osallistuvasta lukemisesta. Teoksessa Siru Kainulainen, Karoliina Lummaa & Katja Seutu (toim.) *Työmaana runous. Runoudentutkimuksen nykysuuntauksia*. Helsinki: SKS, 249–267.

Siro, Juha (2001) Äiti kertoo sadun. *Kiiltomato.net* 7.11.2001. URL: <http://www.kiiltomato.net/saila-susiluoto-siivekkaat-ja-hannakkaat/> (linkki tarkistettu 14.1.2015).

Susiluoto, Saira (2001) *Siivekkäät ja Hännäkkäät*. Helsinki: Otava = SH.

Tiisala, Tuomo (2010) Foucault, Michel. *Filosofia.fi. Portti filosofiaan* 15.8.2010. URL: <http://filosofia.fi/node/5351> (linkki tarkistettu 10.1.2015).

Valovirta, Elina (2010) Ethics of empathy and reading in Shani Mootoo's *Cereus Blooms at Night*. Teoksessa Marianne Liljeström & Susanna Paasonen (toim.) *Working with Affect in Feminist Readings. Disturbing differences*. New York: Routledge, 140–150.

Zajko, Vanda & Leonard, Miriam (2006) Introduction. Teoksessa Vanda Zajko & Miriam Leonard (toim.) *Laughing with Medusa. Classical Myth and Feminist Thought*. Oxford: University Press, 1–17.

3 Symposiumesitelmä

Flood in the Tower Chambers – Myths Deconstructing Female Body Experiences, and Ethical Reading

MINNA HALONEN
THE ARTICLE MANUSCRIPT PRESENTATION
DEPARTMENT OF ART AND CULTURE STUDIES
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ
1.7.2014

*INTERSECTIONS AND TRANSITIONS: STUDIES ON
SEXUAL VIOLENCE AND BEYOND*

Introduction

- In my article I examine the two Finnish poetry collections:
 - Saira Susiluoto's collection *Winged and Tailed* (published in Finnish in 2001)
 - Sirpa Kyyrönen's collection *Female Statues* (published in Finnish in 2010)
- The central themes of the poems are motherhood, sexuality and the materiality of body. The poems tell, for example, about difficult childbirths and eating disorders from the women's point of view.
- Both of the collections use myths and fairy tales by varying them.

Introduction

- My hypothesis is that both poetry collections rewrite myths and by rewriting them they reveal something about female body experiences.
- By rewriting and deconstructing myths the poems open up both social and cultural layers of the female body. On the other hand, rewritings open up subjective body experiences.
- I'm studying what kind of things can be read behind the representations of the female body experiences, and how those performances invite the reader to an ethical discussion.

Introduction

- Referring to the Foucauldian discourse analysis I argue that myths and fairy tales are historically and culturally constructed speech and thinking patterns, *discourses* (Ilmonen 2012, 240–245; Karkulehto 2011, 165; Malmio 2011, 211–212; Sellers 2001, 5–8).
- These discourses provide certain kinds of meanings to female bodies.
- Correspondingly I claim that the rewritings of myths and fairy tales are fictional *counter-discourses* which are designed to challenge and dismantle the historical past and to create a look to the present and into the future (Zajko & Leonard 2006, 2–6).

Introduction

- In my analysis, I combine rewritings which deconstruct body discourses to the concept of a reader and I ask: how can the reader be challenged to ethical interaction?
- As Christian Moraru does, I assume that rewritings challenge the reader to critical *rereading* (Moraru 2001, 15–16).
- Also Judith Fetterley's (1978) concept of the resisting reader (Karkulehto 2007, 92–95) is related to the logic of the rewritings: Rewritten myths and fairy tales make the reader resist, in other words reread and read otherwise cultural narratives. Thus, rewritings can offer resistant reading positions to the reader.

Introduction

- The theoretical framework consists of :
 - a) the myth research, and the theories of the rewritings (Barthes 1994; Ilmonen 2012; Moraru 2001; Saariluoma 2000)
 - b) the feminist research, and the theories of the body (Butler 2006; Foucault 1998; Kinnunen 2006; Kyrölä 2006)
 - c) the reader-response theory (Fetterley 1978; Iser 1978; Korhonen 2011; Moraru 2001)

Introduction

- The research questions are:
 - 1) What kinds of female body experiences can be read behind the rewritings of myths and fairy tales?
 - 2) How will the reader be challenged to the ethical dialogue?
- ❖ The research method is a close reading which combines thematic, poetic-aesthetic and contextual reading.

Myth, Rewriting, and Feminist Rewriting

- A myth is defined as a narrative which provides a model for human action (Saariluoma 2000, 11).
- For Roland Barthes, the myth represents a declarative speech in which history is tried to be naturalized. The myth is the speech which gives certain kinds of meanings to the reality (Barthes 1994, 173–192).

Myth, Rewriting, and Feminist Rewriting

- Rewriting is a literary phenomenon which utilizes intertextuality (Moraru 2001, 6–7).
- The mythical narratives function as a material that the rewritings vary by discussing at the same time the important issues of their time (Ilmonen 2012, 242).
- By using a rewriting technique, literature questions and challenges stubborn cultural conceptions and ideologies (Moraru 2001, 4).

Myth, Rewriting, and Feminist Rewriting

- The feminist rewritings of myths write the reality again by revising the texts of the past and by bringing the side of the elements of today's reality.
- Such rewritings question the patriarchal mythologies and provide new kinds of identification possibilities for women. (Moraru 2001, 143–144.)

The Female Body as Flood

“I hate to be naked. / why do you want every new flood. / How long do you let me swim. / How long do you let it to tease my spirit and my body.” (*Female Statues*, 35.)

- The biblical flood story works as a central rewritable myth, and it frames the themes of the poems.
- Water motifs can be found from the poetry collections as interpretational tips, and by focusing on them the body discourses that are linked to motherhood and sexuality can be deconstructed.

The Female Body as Flood

- The poems represent painful body experiences. The women’s voices tell about miscarriages and abortions:

” The ritual of a thousand years is scraped to the walls, / the hieroglyph herons: Abortions. Miscarriages. The born babies. The sick babies.”

(*Winged and Tailed*, 20.)

- The reproduction myth in which a woman’s body is described as a birth mechanism (Palin 2004, 226–227) becomes questionable in the poems.
- The life destroying body experiences associates thematically to the flood narrative.

Snakes, Wolves and Caves – Redefinitions of Sexuality

” I know a woman who trained in a cave. / She said: for me also grew / a tail, it was beautiful, it grew inch by inch, day by day.” (*Winged and Tailed*, 52.)

- The woman’s own sexual body identity is looked for in the *Winged and Tailed* collection by varying Aino Kallas’ mythical novel, *The Wolf’s Bride* (1928) and Plato’s allegory of the cave.
- By turning the cave allegory upside down, the body is shown as the primary source of information.
- The woman’s metamorphoses into a wolf can be interpreted as sexual liberation and as searching for one’s own individual sexual identity.

Snakes, Wolves and Caves – Redefinitions of Sexuality

“From my temple broke out two ears, they heard, / saw, smelled, so completely. She says: the animal flows, the animal is.” (*Winged and Tailed*, 24.)

- The performative nature of sexuality is emphasized in Susiluoto’s ”cave poems”. Referring to Judith Butler – sexuality is not provided, it is created in a sum of different repetitions and variations (Butler 2006, 226).

Who Is the Most Beautiful in the World?

- Media pictures and other social discourses and institutions that define the bodies are showing the direction for what kind of bodies are more acceptable than the others (Kyrölä 2006, 109).
- Kyyrönen's poem named "When the Lightning Is Too Low" (*Female Statues*, 46.) rewrites the *Sleeping Beauty* fairy tale by varying the plot:
"The fairy godmother gave as a present for the princess a big shiny pearl./ The fairy godmother gave as a present for the princess a breast implant."

Who Is the Most Beautiful in the World?

- The poem suggests that the woman's body is tightly regulated and standardized after the cultural beauty ideals. The woman herself has internalized the beauty ideals because she hopes for bigger breasts.
- The breast implant wishing princess reflects how the contemporary culture has made the body an item (Kinnunen 2006, 173–175).

The Reader in the Labyrinth of Stories

- The ethical and political reading has gained popularity in the contemporary poetry studies. The reader's role as a receiver of the ethical voices is primarily highlighted. (Kainulainen, Lummaa & Seutu 2012, 190; Seutu 2012, 249.)
- To interpret the rewritings the reader has to *reread* the naturalized cultural discourses (Moraru 2001, 4-9).
- Rereading is the reconstruction of the text; seeking the meanings and combining the pieces (Moraru 2001, 15).
- The reader has to ask: What is the same and what is the difference between the intertext and the rewriting? What are the meanings of those similarities and differences?

The Reader in the Labyrinth of Stories

- Judith Fetterley's concept of the resisting reader is combined to Moraru's concept of rereading.
- The rewritings of the poems provide to the reader the positions where she or he can reject the mythical imagery, and identify with the women's body experiences that discuss with the historical past by writing it again.
- I suggest that on reading the counter-discourses or rewritings, the reader is trying to reach out towards the lived and experienced bodies and, therefore, the reader will have drifted into the ethical discussion with the poems.

Conclusion

- In both analyzed poetry collections, the historical and current body discourses are discussed by deconstructing them.
- The reinterpretations of myths and fairy tales give an opportunity to deconstruct the cultural body discourses.

Conclusion

- From the collections is illustrated the subjective and voluntary body experience: the search of the sexual body of one's own and the desire to detach oneself from the gender norms.
- On the other hand, there appears the social body discourses: the female body is described as a reproducing mother body and as a body producing beauty ideals.
- Alongside the voluntary body experiences there are shown abject experiences.

Conclusion

- The rewritings challenge the reader to reread.
- The rewritings provide the reader resisting reader positions where the mythical speech and thinking patterns become questionable.

Conclusion

- The purification of the weight of mythical female bodies has started:

”The tower chamber fills with water becomes a water tower falls becomes a landscape.” (*Female Statues*, 46.)

References

- Barthes, Roland (1957/1994) *Mytologioita*. Suom. Panu Minkkinen. Helsinki: Gaudeamus.
- Butler, Judith (1990/2006) *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.
- Fetterley, Judith (1978) *The Resisting Reader: A Feminist Approach to American Fiction*. Bloomington: Indiana University Press.

References

- Foucault, Michel (1976/2010) *Seksuaalisuuden historia: Tiedontahto. Nautintojen käyttö. Huoli itsestä*. Suom. Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus.
- Ilmonen, Kaisa (2012) Myrsky Karibialla – uudelleenkirjoitetut myytit ja postkoloniaalinen romaani. Teoksessa Hanna Meretoja & Aino Mäkikalli (toim.) *Tulkintojen aika. Kirjoituksia ajallisuudesta kirjallisuudessa*. Turku: Turun yliopisto, 235–257.
- Iser, Wolfgang (1976/1978) *The Act of Reading. A Theory of Aesthetic Response*. London: Routledge & Kegan Paul.

References

- Kainulainen, Siru, Lummaa, Karoliina & Seutu, Katja (2012) III Etiikka ja politiikka. Aluksi. Teoksessa Siru Kainulainen, Karoliina Lummaa & Katja Seutu (toim.) *Työmaana runous. Runoudentutkimuksen nykysuuntauksia*. Helsinki: SKS, 189–191.
- Karkulehto, Sanna (2007) *Kaapista kaanoniin ja takaisin. Johanna Sinisalon, Pirkko Saision ja Helena Sinervon teosten queer-poliittisia luentoja*. Oulu: Oulun yliopisto.

References

- Karkulehto, Sanna (2011) *Seksin mediamarkkinat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kinnunen, Taina (2006) Silikoni-implantit omaksi iloksi? Teoksessa Taina Kinnunen & Anne Puuronen (toim.) *Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat*. Helsinki: Gaudeamus, 160–182.
- Korhonen, Kuisma (2011) *Lukijoiden yhteisö. Ystävydestä, kansanmurhasta, itkevistä kivistä*. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Kyrölä, Katariina (2006) Ruumis, media ja ruumiinkuvat. Teoksessa Anna Mäkelä, Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 107–128.

References

- Kyyrönen, Sirpa (2010) *Naispatsaita*. Helsinki: Otava.
- Malmio, Kristina (2011) Sukupuoli, yhteiskunta, valta, kirjallisuus. Feministisen kirjallisuudentutkimuksen sosiologisuus. Teoksessa Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen & Risto Turunen (toim.) *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa*. Helsinki: SKS, 183–217.
- Moraru, Christian (2001) *Rewriting: Postmodern Narrative and Cultural Critique in the Age of Cloning*. New York: State University of New York Press.
- Palin, Tutta (2004) Ruumis. Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 225–244.

References

- Saariluoma, Liisa (2000) Johdanto: myytit klassisessa ja modernissa kirjallisuudessa. Teoksessa Liisa Saariluoma (toim.) *Keijujen kuningas ja musta Akhilleus. Myytit modernissa kirjallisuudessa*. SKS:n toimituksia 747. Helsinki: SKS, 8–57.
- Sellers, Susan (2001) *Myth and Fairy Tale in Contemporary Women's Fiction*. Gordonsville, VA, USA: Palgrave Macmillan.
- Seutu, Katja (2012) "Tuletko vanhainkotiin?". Runon affektiivisuudesta ja osallistuvasta lukemisesta. Teoksessa Siru Kainulainen, Karoliina Lummaa & Katja Seutu (toim.) *Työmaana runous. Runouudentutkimuksen nykysuuntauksia*. Helsinki: SKS, 249–267.
- Susiluoto, Saira (2001) *Siivekkäät ja Hännäkkäät*. Helsinki: Otava.
- Zajko, Vanda & Leonard, Miriam (2006) Introduction. Teoksessa Vanda Zajko & Miriam Leonard (toim.) *Laughing with Medusa. Classical Myth and Feminist Thought*. Oxford: University Press, 1–17.

Thank you for your attention!

